

6—12 maj

Debatter m. m.

Onsdagen den 6 maj

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Österdahl (fp) om ändrade bestämmelser i vissa hänseenden beträffande de s. k. omställningsbidragen	4
av herr Wallmark (m) ang. betygsprovning vid intagning till eftergymnasial utbildning	5
Förslag till fastighetsbildningslag	7
Vissa anslag ur kyrkofonden	32
Tomgångskörning av motorfordon	38
Omorganisation av apoteksväsendet, m. m.	39
Apoteksbolagets verksamhet	67
Interpellation av herr Andreasson (cp) ang. underrättelse till sakägare vid vissa förordnanden enligt naturvårdslagen	75
Meddelande ang. enkel fråga av herr Mattsson (cp) om höjning av den högsta tillåtna hastigheten för viss fordonskombination	78

Tisdagen den 12 maj

Svar på interpellation av herr Lindblad (fp) om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.	81
Interpellationer:	
av herr Åkerlund (m) ang. en offentlig deklaration mot våldsdemonstrationer	87
av herr Wallmark (m) ang. statsbidrag till enskilda yrkesskolor	88

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 maj		Sid.
Tredje lagutskottets utlåtande nr 35, ang. förslag till fastighets- bildningslag		7
— nr 37, ang. vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.		32
— nr 40, ang. tomgångskörning av motorfordon		38
— nr 43, ang. ändring i sjötrafikförordningen		38
— nr 44, ang. visst försöksfiske i Blekinge län		39
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, om förebyggande hälsovård		39
— nr 30, om anställning av handikappad i statlig verksamhet ..		39
Andra lagutskottets utlåtande nr 37, ang. ny organisation av lä- kemedelsförsörjningen m. m.		39
Statsutskottets utlåtande nr 98, ang. ny organisation av läkeme- delsförsörjningen m. m. och ang. anslag till socialstyrelsen ..		67

Onsdagen den 6 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Upplästes tre till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1970 den 6 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 26 riksdagsstadgan utse ledamöter i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor för valperioden 1970—1973 efter herr E. G. Wärnberg och fru A. M. Kristensson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

ledamöter

för valperioden 1970—1973:

herr Wärnberg, Erik Gunnar, (s), ledamot av första kammaren med 40 röster;

fru Kristensson, Astrid Margareta, (m), ledamot av andra kammaren med 40 röster;

suppleant för herr Wärnberg, E. G.:
herr Larsson, Karl Åke, (s), ledamot av första kammaren med 40 röster;

suppleant för fru Kristensson, A. M.:
herr Eskilsson, Carl Eskil, (m), ledamot av första kammaren med 40 röster.

Nils Odhe *Fritz Börjesson*
Ragnar Sveningsson *Per Jacobsson*

År 1970 den 6 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 70 riksdagsordningen välja ordförande och fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1970—1973 efter herrar A. L. G. Lindmark, N. I. Johansson och F. O. Östman, vilka voro i tur att avgå, jämte

tre suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

ordförande

för valperioden 1970—1973:

herr Lindmark, Albin Lars Gerhard, generaldirektör med 40 röster;

fullmäktige

för valperioden 1970—1973:

herr Eliasson, Lars Magnus, (cp), ledamot av andra kammaren med 40 röster;

herr Östman, Frans Oscar, kanslichef med 40 röster;

suppleant för herr Lindmark, A. L. G.:

herr Adamsson, Erik Selmer Johan, (s), ledamot av andra kammaren med 40 röster;

suppleant för herr Eliasson, L. M.:

herr Antonsson, Johannes Mikael, (cp), ledamot av andra kammaren med 40 röster;

suppleant för herr Östman, F. O.:

herr Magnusson, Anders Tage, (m), ledamot av andra kammaren med 40 röster.

Nils Odhe *Fritz Börjesson*
Ragnar Sveningsson *Per Jacobsson*

År 1970 den 6 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt § 70 riksdagsordningen välja fullmäktige i riksbanken, dels för valperioden 1970—1973 efter herrar P. O. R. Dahln och T. S. Bengtson, vilka voro i tur att avgå, dels för återstående del av valperioden 1968—1971 efter herr Y. Holmberg, som den 7 april 1970 erhållit befrielse från uppdraget som fullmäktigt i riksbanken,

jämte tre suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1970—1973:

herr Dahlén, Per Olof (Olle) Reinhold, (fp), ledamot av första kammaren med 41 röster;

herr Bengtson, Torsten Stanley, (cp), ledamot av första kammaren med 41 röster;

för återstående del av valperioden 1968—1971:

herr Hernelius, Johan Allan, (m), ledamot av första kammaren med 40 röster;

suppleant för herr Dahlén, P. O. R.:

herr Helén, Nils Gunnar, (fp), ledamot av första kammaren med 41 röster;

suppleant för herr Bengtson, T. S.:

herr Hansson, Nils Gunnar, (cp), ledamot av andra kammaren med 41 röster;

suppleant för herr Hernelius, J. A.:

herr Burenstam Linder, Hans Martin Staffan, (m), ledamot av andra kammaren med 40 röster.

Nils Odhe

Per Jacobsson

Ragnar Sveningsson

Fritz Börjesson

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av protokollet skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock, utom i vad avsåge val till riksdagens förvaltningskontor, till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Justerades protokollsutdrag.

Om ändrade bestämmelser i vissa hänseenden beträffande de s. k. omställningsbidragen

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **HOLMQVIST** erhöll ordet för att besvara herr **Österdahls** (fp) fråga om ändrade bestämmelser i vissa hänseenden beträffande de s. k. omställningsbidragen, vilken fråga inlagts i kammarens protokoll för den 30 april, och yttrade:

Herr talman! Herr Österdahl har frågat mig om jag har för avsikt att föreslå sådana ändrade bestämmelser beträffande omställningsbidragen att det s. k. arbetsvillkoret mjukas upp och bidragsbeloppen höjs.

Omställningsbidragen infördes efter beslut vid 1968 års riksdag som ett provisorium i avvaktan på den mera genomgripande reform av arbetslöshetsförsäkringen som KSA-utredningen har till uppgift att utarbeta förslag till. En av arbetsmarknadsstyrelsen i vintaras gjord framställning om ändringar i fråga om kvalifikationsvillkoren för omställningsbidrag har överlämnats till utredningen. Vid denna riksdag väckta motioner om utredning av kvalifikationsvillkoren och om minimibelopp för vissa sökande har behandlats av riksdagen så sent som för knappt 14 dagar sedan. Riksdagen beslöt då i enlighet med ett enhälligt statsutskotts förslag att motionerna vad gällde kvalifikationsvillkoren skulle överlämnas till KSA-utredningen och i övrigt inte föranleda någon riksdagens åtgärd. KSA-utredningen väntas lägga fram sina förslag mot slutet av detta år. Med hänsyn härtill finner jag inte motiverat att nu ta något initiativ beträffande de frågor som herr Österdahl har berört.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min fråga. Det s. k. arbetsvillkoret har ju varit en käl-

Ang. betygsprövning vid intagning till eftergymnasial utbildning

la till ständig irritation. Många sökan-
de har inte kunnat få omställningsbi-
drag därför att de inte har haft an-
ställning eller inkomst av egen verk-
samhet under 24 månader de senaste
tre åren. Ungefär hälften av alla som
fått avslag av arbetsmarknadsstyrelsen
har enligt uppgift fått det på grund av
arbetsvillkoret.

Jag tackar för uppgiften att KSA-ut-
redningen väntas lägga fram sitt för-
slag i slutet av året, och jag hoppas att
utredningen skall komma med ett posi-
tivist förslag. Vi har väntat så länge på
förslaget, som aviserats att komma
långt tidigare.

Min fråga gällde också om inrikes-
ministern tänker föreslå en höjning av
bidragsbeloppen. Ända sedan bidragen
infördes den 1 juli 1968 har de upp-
gått till 800 kronor, men levnadskost-
naderna har inte varit oförändrade.
Konsumentprisindex stiger. Nu före-
står en höjning av mervärdeskatten,
och vi har att vänta relativt kraftiga
prisstegringar som beror på den all-
männa konjunkturutvecklingen. Även
om man räknar lågt uppgår kanske
prisstegringarna från den 1 juli 1968
till den 1 januari 1970 till cirka 13
procent, vilket skulle innebära att man
borde höja omställningsbidragen med
ungefär 100 kronor, alltså från 800 kro-
nor till 900 kronor, för att kompensera
bidragstagarna för prisstegringarna.

Bidragen får inte överstiga elva
tolftedelar av vederbörandes månads-
inkomst. Inrikesministern har också
nämnt om de motionsframstötter som
har gjorts om minimibeloppet som
uppgår till 400 kronor per månad för
dem som står till arbetsmarknadens
förfogande för heltidsarbete. Jag ty-
cker att detta belopp är alldeles för lågt.
Det borde åtminstone uppgå till ett be-
lopp som motsvarar pensionärernas
folkpension. Helst borde det vara nå-
got högre. De nya regler om förtids-
pension som riksdagen kommer att be-
handla senare i dag innebär ju att det
blir lättare att få förtidspension. Det

borde då naturligtvis medföra en eko-
nomisk favör som i detta fall att stå
till arbetsmarknadens förfogande. Det
är ju angeläget att så många som möj-
ligt står till arbetsmarknadens förfö-
gande, och därför bör omställningsbi-
draget om möjligt vara något högre än
folkpensionen.

Jag tackar än en gång för svaret och
hoppas att KSA-utredningen kommer
med sitt betänkande såsom utlovats
och att inrikesministern är positiv till
en höjning av beloppen.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Det är bara 14 dagar
sedan riksdagen tog ställning i den här
frågan, och de motioner som då be-
handlades avsåg faktiskt en höjning av
minimibeloppet. Båda dessa frågor har
således varit föremål för riksdagens
behandling helt nyligen, och den led-
de till att riksdagen uttalade sig för
att invänta KSA-utredningen.

Herr Österdahl gav kanske inte en
riktig beskrivning. I föl gjordes dock
den ändringen att minimibeloppet fast-
ställdes till 400 kronor. Tidigare hade
i vissa fall rena bagatellbelopp kom-
mit att utgå. Den ändringen vidtogs så
sent som i föl, och vi har väl därför
bara att invänta KSA-utredningen på
den här punkten.

Överläggningen förklarades härmed
slutad.

**Ang. betygsprövning vid intagning till
eftergymnasial utbildning**

Herr statsrådet **MOBERG** erhöll or-
det för att besvara herr *Wallmarks* (m)
fråga till herr statsrådet och chefen
för utbildningsdepartementet angående
betygsprövning vid intagning till efter-
gymnasial utbildning, vilken fråga in-
tagits i kammarens protokoll för den
28 april, och anförde:

Herr talman! Herr *Wallmark* har
frågat chefen för utbildningsdeparte-

Ang. betygsprövning vid intagning till eftergymnasial utbildning

mentet om han avser att vidtaga sådana åtgärder att de inträdessökande ges möjligheter att bli bedömda efter sitt mest konkurrenskraftiga betyg då det gäller sådana eftergymnasiala utbildningar vid vilka man tillämpar kvotering med avseende på de sökandes tidigare skolorunderbyggnad. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Vid urval bland behöriga sökande till spärrad universitets- och högskoleutbildning tillgodoräknas sökandena alla betyg inom ramen för den behörighetsgivande utbildningen med vissa undantag för betyg över fyllnadsprövning. Jag har inte för avsikt att föreslå ändringar av bestämmelserna om tillgodoräknande av betyg över fyllnadsprövning.

Vid urval bland behöriga sökande till utbildning där behörighetskravet är genomgången grundskola hänförs sökande i princip till grupp efter den utbildning som sökanden senast genomgått. Detta betyder att sökande som efter grundskolan gått igenom gymnasiet hänförs till gymnasiegruppen och inte till grundskolegruppen. Denna regel har tillkommit för att garantera att sökande som bara gått igenom grundskolan verkligen skall ha en chans att bli antagna. Jag avser inte att företa någon ändring av dessa regler.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Moberg för svaret eller för svaren, eftersom det var svar på två frågor. Min något dunkla formulering har väl givit detta resultat. Vad jag har åsyftat var emellertid den senare delen av svaret.

Jag har tagit upp denna fråga därför att det upplevs av många ungdomar som ett rättvisekrav att få lov att konkurrera med det mest konkurrenskraftiga betyget. Den som söker till en utbildning där grundskolan är tillräcklig men därjämte har gått igenom exempelvis gymnasiet har ju, kan vi säga, två

behörighetsintyg. Det borde rimligtvis vara en gård av rättvisa att se till att eleven själv får välja vilket betyg han vill konkurrera med.

Det finns också en annan aspekt på denna fråga. Vi kommer litet senare i dag att tala om universitet och högskolor och den utomordentligt stora tillströmning som sker dit samt vilka åtgärder som kan vidtas för att i möjligaste mån hejda denna tillströmning och länka över ungdomarna på andra banor.

Åtskilliga av dem som går igenom gymnasiet får ju betyg som inte är så särskilt konkurrenskraftiga, antingen de nu hamnar under 2,3-spärren som gör att de egentligen inte har rätt att söka till universitet — om de inte kompletterar — eller har betyg som ligger tämligen nära därtill och gör att de själva kan hysa tveksamhet om de skall söka till universitet. Det vore rimligt, tycker jag, att ge möjlighet för dessa ungdomar att söka till annan utbildning i konkurrens med dem som kommer från grundskolan.

Självfallet menar jag inte att dessa elever skall ha företräde just därför att de har gått igenom gymnasiet. Det är inte den frågan jag berör i detta sammanhang. Om de emellertid har ett tillräckligt gott grundskolebetyg borde de kunna få konkurrera på lika villkor med andra som har genomgått grundskolan.

Vad jag kan konstatera, herr talman, av svaret är alltså att statsrådet Moberg varken vill tillmötesgå detta rättvisekrav eller vill medverka till att på detta sätt hjälpa eleverna att länka av från universitet och högskolor till annan utbildning.

Jag beklagar, herr talman, att svaret har fått detta innehåll men hoppas att statsrådet Moberg senare kan komma på litet bättre tankar.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag håller med herr Wallmark om att detta är en fråga om

rättvisa mot ungdomen. Herr Wallmark säger i sin kommentar, inte helt överraskande, att det vore en gård av rättvisa att låta dem som gått igenom den längre utbildningen få mer än en chans att — i konkurrens med den som endast har grundskoleutbildning — söka till utbildningar som inte kräver mer grundutbildning än grundskola.

Jag ser inte det som en gård av rättvisa att ge den som gått igenom gymnasium i princip två chanser och den som gått igenom grundskola i princip en chans. Därvidlag har vi olika mening. Emellertid är jag den förste att erkänna att detta i en del fall av den enskilde gymnasisten upplevs som en orättvisa mot honom. Det kan kanske vara till någon tröst för honom att veta att vid prövningen till den s. k. fria kvoten hänsyn tas till den situationen att en person inte kom in vid universitetet på sitt gymnasiebetyg på grund av att det var lågt, men hade ett högt grundskolebetyg som — om det bara hade funnits ett sådant — hade möjliggjort intagning till den aktuella utbildningen. Man gör den skälighetsprövningen vid bedömningen av vilka som skall komma in på den fria kvoten.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag är helt medveten om att vi har en fri kvot som kan rätta till vissa orättvisor. I regel är den kvoten avsedd för sådana som har s. k. udda-utbildning, men det är möjligt att i vissa speciella fall tillämpa den även i detta sammanhang. Det problem som uppkommer för gymnasisten med det svaga gymnasiebetyget men det goda grundskolebetyget är att han tvingas in på universitet och kanske kommer att tillhöra den grupp som får svårigheter i framtiden. Det är alltså oväntligt mot honom som individ och det upplevs — det är ingen tvekan härom, statsrådet Moberg — som utomordentligt orättvist.

Jag anser inte att man med det av mig föreslagna tillvägagångssättet ger

Ang. förslag till fastighetsbildningslag gymnasisten två chanser. Han har faktiskt två betyg, som båda i och för sig är giltiga. Han har gått tre år längre än nödvändigt för att skaffa sig det andra betyget. Då är det väl rimligt att han får konkurrera med det lämpligaste! Vi tillåter sådant i andra sammanhang i samhället.

Herr talman! Jag kan endast än en gång beklaga att statsrådet Moberg inte är beredd att ens ta sig en funderare på denna sak.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 132, med förslag till lag om ändring i taxeringsförordningen (1956:623).

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionerna nr 1225—1230.

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till fastighetsbildningslag jämte motioner.

Genom en den 26 september 1969 dagtecknad proposition, nr 128, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till fastighetsbildningslag (FBL).

Förslaget, som innebure genomgripande ändringar i de nuvarande bestämmelserna om fastighetsbildning, syftade till att möjliggöra en enkel, snabb och effektiv handläggning av fastighetsbildningsfrågorna. Genom förslaget skulle hjälpmedel ställas till förfogande för att aktivt åstadkomma en rationell fastighetsindelning. Detta gällde såväl jord- och skogsbrukets rationali-

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

sering som fastighetsbildning för bebyggelseändamål. Enhetlig lagstiftning föresloges för land och stad. Den nya lagen skulle således ersätta både 1917 års lag om fastighetsbildning i stad och 1926 års lagar om delning av jord på landet och om sammanläggning av fastigheter på landet. Också vissa andra lagar kunde upphävas, bland annat 1952 års lag om sammanföring av samfärd vägmark och järnvägsmark med angränsande fastighet.

Lagförslaget innebure en förenkling av regelsystemet på bland annat det sättet, att antalet former för fastighetsbildning minskade. Alla åtgärder som hade till syfte att ändra en fastighets struktur i något hänseende skulle sammanföras till ett institut som kallades fastighetsreglering. Detta institut skulle ersätta laga skifte för omarrondering (s. k. omskifte) samt ägoutbyte, servitutsutbrytning och sammanföring enligt 1952 års lag. Till skillnad från laga skiftet innebure fastighetsregleringen icke en delning av ett på förhand fixerat skifteslag, utan den vore närmast att beteckna som ett utbyggt ägoutbyte. Fastighetsregleringen kunde i motsats till det nuvarande ägoutbytet omfatta åtgärder icke bara beträffande fastigheternas enskilda mark utan också beträffande samfälligheter och servitut. Bland de åtgärder i fråga om samfällighet som reglerades i lagen kunde nämnas bildande av gemensamhetsskog. De olika åtgärder som företoges vid fastighetsreglering förutsattes i allmänhet ske med samtycke av fastighetsägarna. I skilda hänseenden erbjöde emellertid lagen tvångsmedel för den händelse samtycke vägrades. Storleksförändringar kunde sålunda genomföras i viss utsträckning även utan medgivande av ägarna. I samband med vissa större fastighetsregleringar kunde fastighet eller del därav inlösas. Härför gällde dock vissa begränsande villkor. Bland annat finge mark som inginge i eller skulle intagas i gemensamhetsskog icke inlösas.

För nybildning av fastighet föresloges i den nya lagen tre institut, nämligen avstyckning, klyvning och sammanläggning. Klyvningen skulle ersätta den form av laga skifte som brukade kallas klyvningsskifte. Avstyckning och sammanläggning motsvarade de institut med samma namn som funnes i gällande rätt. I fråga om klyvning och avstyckning innebure förslaget icke några mera betydelsefulla ändringar. En nyhet vore emellertid, att avstyckning skulle kunna ske av fastighets andel i samfällighet. I fråga om sammanläggning föresloges vissa reformer av större räckvidd. För närvarande skedde sammanläggning genom ett ansökningsförfarande hos ägodelningsdomaren. Enligt förslaget skulle fråga om sammanläggning liksom andra fastighetsbildningsfrågor prövas vid förrättning.

De föreslagna formerna för fastighetsbildning vore avsedda att gälla både i tätorter och i glesbygder. Den fastighetsbildande verkan som stadsplan och tomtindelning hade för närvarande komme att försvinna och servituts- och samfällighetsbildning skulle kunna ske i vidgad omfattning inom städer och stadsliknande samhällen.

Enligt förslaget skulle fråga om fastighetsbildning alltid prövas vid förrättning. Som huvudregel gällde att fastighetsbildning vore beroende av att ansökan gjordes av enskild sakägare. I vissa situationer hade också annan än sakägare rätt att ansöka om fastighetsbildning. Byggnadsnämnden finge sålunda begära fastighetsreglering som avsåge område där tätbebyggelse funnes eller vore att vänta inom en nära framtid. Vidare finge länsstyrelsen, överlantmätaren och lantbruksnämnden rätt att påkalla fastighetsreglering som vore av större allmän betydelse. Den som hade fått tillstånd till expropriation kunde begära fastighetsreglering för att undanröja eller minska olägenheter av expropriationen. Fastighetsbildningsförrättning hade enligt förslaget liksom enligt jorddelningslagen ka-

raktären av ett judiciellt förfarande. Den handläggande myndigheten, som kallades fastighetsbildningsmyndighet, vore liksom för närvarande en förrättningslantmätare. Lekmannainflytandet tillgodosåges på det sättet, att i vissa fall också gode män skulle medverka.

Vid sidan av de olika fastighetsbildningsinstituten hade föreslagits ett institut som kallades fastighetsbestämning. Detta hade till främsta uppgift att tjäna som medel för att fastställa den gällande fastighetsindelningens beskaffenhet.

I fråga om domstolarna och rättegången i mål om fastighetsbildning och fastighetsbestämning innehölle förslaget väsentliga nyheter. För närvarande gällde som huvudregel att en förrättning icke bleve giltig förrän den fastställdes. Enligt förslaget skulle fastställelseförfarandet slopas och förrättningen vinna laga kraft om den icke överklagades. För att det allmännas intressen skulle kunna tillvaratagas på ett tillfredsställande sätt hade rätt att fullfölja talan tillerkänts icke bara enskilda parter utan också vissa myndigheter. Meningen vore att bevakningen av de allmänna intressena skulle ske genom överlantmätarens försorg. Också länsstyrelsen och lantbruksnämnden hade utrustats med fullföljdsrätt på det allmännas vägnar. Beträffande fastighetsbildning inom områden där det föreläge skyldighet att söka byggnadslov hade också byggnadsnämnden fullföljdsrätt. Inom vissa planområden skulle bevakningen av allmänna intressen uteslutande handhas av byggnadsnämnden. Fastighetsdomstolen skulle enligt förslaget vara överinstans över fastighetsbildningsmyndigheten.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 884, av herr *Alexanderson m. fl.*, och II: 1044, av herr *Eriksson i Arvika m. fl.*, i vilka motioner hemställts,

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

dels att riksdagen måtte komplettera 3 kap. i lagförslaget med en bestämmelse, utformad i huvudsak i enlighet med 3 kap. 4 § i fastighetsbildningskommitténs förslag och av innehåll, att stödjordbruk i vissa fall kunde godtagas som lämplig jordbruksfastighet, särskilt då så vore påkallat från miljövardssynpunkt,

dels att riksdagen, med förklaring att 8 kap. i förslaget rörande tvångsinlösen av fastighet icke kunde godtagas i föreslaget skick, måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om nytt förslag i denna del före lagens ikraftträdande;

B. de likalydande motionerna I: 885, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1051, av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen vid behandling av proposition 1969:128 med förslag till fastighetsbildningslag skulle

1. besluta förtydliga bestämmelserna i 3 kap. beträffande villkor för fastighetsbildning så att av lagtexten framginge att möjlighet föreläge att i samband med fastighetsreglering behålla befintliga fastigheter av typ deltids- eller stödjordbruk efter ombildning;

2. besluta sådan ändring av reglerna om rätt att påkalla fastighetsreglering, att sådan icke finge komma till stånd med mindre den begärdes av en bred opinion bland sakägarna och — när den begärdes av tvångsförvärvare — det kunde antagas att regleringen icke bleve till förfång av betydelse för fastighetsägarna;

3. giva riktlinjer för tillämpning av 5 kap. 7 § andra stycket och därvid uttala, att största hänsyn borde iakttagas mot de människor som vore bosatta på fastigheten, deras behov och deras möjlighet att ersätta vad som måste avstås;

4. uttala, att vid tillämpningen av 5 kap. 22 och 24 §§ största möjliga hänsyn borde tagas till de av åtgärden berörda enskilda människorna;

5. besluta i första hand att tvångsbestämmelserna i 6 kap. 2 § andra stycket om bildande av gemensamhetsskog skulle utgå och i andra hand sådan ändring

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

i nämnda lagrum, att tvångsvis bildande av gemensamhetsskog finge ske endast i sådana fall, där det visade sig oundgängligen nödvändigt för att nå en ändamålsenlig lösning; samt

6. avslå propositionen såvitt avsåge tvångsinlösen och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att nytt förslag i denna del måtte föreläggas riksdagen med beaktande av i motionerna anförda synpunkter;

C. de likalydande motionerna I: 909, av herr *Skårman*, och II: 1059, av herr *Nilsson* i Lönsboda, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen skulle besluta om regler för vidgad bevisupptagning i förrättningsinstansen vid fastighetsbildningsförrättningar;

D. de likalydande motionerna I: 912, av herr *Wanhainen*, samt II: 1048, av herrar *Gadd* och *Östrand*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen till Kungl. Maj:t måtte ingå med en begäran om att åtgärder skulle vidtagas för att förhindra exploatering som ej vore lämplig enligt kommunens uppfattning;

E. motionen II: 77, av herr *Lundberg*;

F. motionen II: 462, av herr *Tobé*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i 15 kap. i förslaget till fastighetsbildningslag, att de allmänna organen byggnadsnämnd, överlantmätare, länsstyrelse, lantbruksnämnd samt fastighetsregisterförare hänvisades att använda rättsmedlet underställning, då prövning av fastighetsdomstol ansåges erforderlig; ävensom

G. motionen II: 1069, av herr *Tobé*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta sådan ändring av fastighetsbildningslagen, att fastighetsbildningsmyndigheten finge möjlighet att besluta om ersättning åt sakägare för kostnader för utredning i ärende inför myndigheten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionen II: 77;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 884 och II: 1044 samt I: 885 och II: 1051, samtliga såvitt avsåge stödjordbruk, antaga 3 kap. 5 § första stycket och 9 § i det vid propositionen 1969:128 fogade förslaget till FBL;

C. att riksdagen måtte antaga 3 kap. 5 § andra stycket i förslaget till FBL;

D. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 909 och II: 1059 antaga 4 kap. 1—32 §§ i förslaget till FBL;

E. att riksdagen måtte med avslag på motionen II: 1069 antaga 4 kap. 33—42 §§ i förslaget till FBL;

F. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 885 och II: 1051, såvitt avsåge frågan om rätt att påkalla fastighetsreglering, antaga 5 kap. 3 och 5 §§ i förslaget till FBL;

G. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 885 och II: 1051, såvitt däri yrkats att 6 kap. 2 § andra stycket i förslaget till FBL skulle utgå;

H. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 885 och II: 1051, såvitt avsåge ändrad lydelse av 6 kap. 2 § andra stycket, antaga förslaget till FBL i nämnda del;

I. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 884 och II: 1044 samt I: 885 och II: 1051, samtliga såvitt avsåge inlösen, antaga 8 kap. i förslaget till FBL;

J. att riksdagen måtte med avslag på motionen II: 462 antaga 15 kap. 2 och 7—11 §§ samt 16 kap. 2, 3, 11 och 15 §§ i förslaget till FBL;

K. att riksdagen — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad bifallas — för sin del måtte antaga i utlåtandet infört förslag till lydelse av 2 kap. 2 § samt 5 kap. 12, 24 och 25 §§ i förslaget till FBL;

L. att riksdagen måtte antaga lagförslaget i de delar som ej omfattades av utskottets hemställan under B—F och H—K;

M. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 912 och II: 1048 giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i

utlåtandet anfört angående reglering av glesbebyggelserätten;

N. att motionerna I: 885 och II: 1051, i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

O. att motionerna I: 912 och II: 1048, i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

vid B i utskottets hemställan

I, beträffande frågan om nybildning av stödjordbruk, av herrar *Åkesson* (fp) och *Ernulf* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte *dels* med avslag på motionerna I: 884 och II: 1044 samt I: 885 och II: 1051, samtliga såvitt avsåge stödjordbruk, antaga 3 kap. 5 § första stycket och 9 § i förslaget till FBL, *dels* i anledning av motionerna I: 884 och II: 1044 giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anfört angående nybildning av stödjordbruk;

vid C i utskottets hemställan

II, beträffande frågan om hänsyn till samverkansförhållanden vid tillämpning av det särskilda lämplighetskravet för skogsbruksfastigheter, av herrar *Åkesson* (fp), *Ernulf* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte *dels* antaga 3 kap. 5 § andra stycket i förslaget till FBL, *dels* giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anfört angående hänsyn till samverkansförhållanden vid tillämpning av nämnda lagrum;

vid E i utskottets hemställan

III, av herrar *Ernulf* (fp) och *Tobé* (fp), utan angiven mening;

Ang. förslag till fastighetsbildningslag
vid I i utskottets hemställan

IV, beträffande inlösenreglerna, av herrar *Grebäck* (cp), *Åkesson* (fp), *Ebbe Ohlsson* (m), *Ferdinand Nilsson* (cp), *Ernulf* (fp), *Hedin* (m) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa delar bort erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte *dels* — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad antagas — med bifall till motionerna I: 884 och II: 1044 samt I: 885 och II: 1051, samtliga i vad de gällde inlösen, avslå propositionen, såvitt avsåge 8 kap. om inlösen, *dels* hos Kungl. Maj:t anhålla att nytt förslag till bestämmelser i ämnet måtte föreläggas riksdagen med beaktande av vad reservanternas anfört, *dels ock* hos Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till följdändringar i FBL i anledning av att 8 kap. utginge måtte föreläggas riksdagen;

vid J i utskottets hemställan

V, beträffande frågan om sättet för fullföljd, då talan förs av allmänt organ, av herr *Tobé* (fp), vilken ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under J hemställa, att riksdagen måtte med avslag på motionen II: 462, såvitt avsåge fastighetsregisterförare, och bifall till motionen i övrigt — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad bifallas — för sin del antaga i reservationen införd lydelse av 15 kap. 2 och 7—11 §§ samt 16 kap. 2, 3, 11 och 15 §§ i förslaget till FBL.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Det förslag till fastighetsbildningslag, som har framlagts i proposition nr 128 och som behandlas i tredje lagutskottets utlåtande nr 35, är ett imponerande lagverk, kvantitativt mycket omfattande och kvalitativt mycket högtstående. Alla de som på olika sätt medverkat till lagverkets till-

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

komst är värda uppriktig uppskattning för ett verkligt gott arbete. Det är ett av de största lagverk som under de senaste decennierna har lagts fram för riksdagen. För det praktiska rättslivet är det av stort värde att nu, efter många års väntan, få en modern lagstiftning för fastighetsbildningen. Vid behandlingen i utskottet har rätt allmän enighet om lagverkets förtjänster. De fem reservationer som avgivits berör begränsade avsnitt, låt vara att dessa avsnitt är av ganska stor betydelse ur jordbrukspolitisk synpunkt.

Beträffande reservationen I står herr Åkesson och jag som reservanter. Nu har emellertid herr Hedin bemyndigat mig att meddela att han genom ett förbiseende inte kommit att stå som reservant. Det hade varit hans avsikt att underteckna reservationen, och han kommer att i andra kammaren tala för den och rösta för den.

Det gäller frågan om nybildning av stödjordbruk, alltså jordbruk som inte ger jordbrukaren full försörjning men som tillsammans med annan verksamhet ger honom hans bärgning. I och för sig finns ingenting i fastighetsbildningslagens text som hindrar att man nybildar dylika stödjordbruk — eller deltidjordbruk som de ibland också kallas — under förutsättning att tillfredsställande lönsamhet kan förväntas. I propositionen uttalar emellertid föredragande departementschefen att stödjordbruk inte är förenligt med den rådande jordbrukspolitiska målsättningen — alltså med 1963 års omdiskuterade beslut om jordbrukspolitiken. Departementschefen tillägger att nybildning av sådana jordbruk därför inte bör tillåtas enligt fastighetsbildningslagen. Utskottsmajoriteten har anslutit sig till departementschefens ståndpunkt och uttalar bl. a. att det inte finns behov av bestämmelser som medger att stödjordbruk bildas.

Vi reservanter kan inte dela denna uppfattning. Ett exempel på motsatsen, som inte är så ovanligt, är det fallet

att en jordbrukare tänker lämna jordbruket och övergå till industriarbete. Han vill då sälja sin gård men önskar behålla en del av den för att där bedriva jordbruk på fritid eller med hjälp av hemmavarande anhöriga och på det sättet få ett tillskott till sin inkomst. Denna form av extra inkomst förekommer ganska ofta, bl. a. bland textilarbetarna i Sjuhäradsbygden i Västergötland. Som vi alla vet utgör textilarbetarna en utpräglad låginkomstgrupp. Men genom att de på detta sätt bor kvar på fädernegården och har kvar ett mindre jordbruk kan de ändå få en dräglig levnadsstandard, och deras barn kan växa upp utanför staden och få en god uppväxtmiljö.

Ett annat exempel är att en person önskar driva en mindre serviceverksamhet på en ort, t. ex. i en glesbygd. Vi kan ta ett praktiskt fall som jag känner till. Det var en person som drev en reparationsverkstad för mopeder och traktorer m. m., men den gav honom inte full försörjning. Han var intresserad av arbetet, och bygden hade mycket stor nytta av denna verksamhet. Han kombinerade den med ett mindre jordbruk, och på det sättet kunde han få sin bärgning och fortsätta sin serviceverksamhet till fördel för bygden. Det är alltså fråga om en lokaliseringpolitisk effekt, ett sätt att upprätthålla serviceverksamhet på mindre orter till förmån även för jordbruket. Skulle en sådan kombination av verkstadsarbete och mindre jordbruk inte längre tillåtas, som regeringen här föreslår, då blir följden att sådan serviceverksamhet småningom upphör och att bygden förlorar denna funktion. En sådan utveckling kan knappast vara eftersträvansvärd.

Ett tredje exempel på stödjordbruk i förening med annat — ett fall jag känner till. En jordbrukare hade fått en ryggskada som gjort det svårt för honom att i större utsträckning sköta sitt jordbruk. Han önskade sälja undan en större del av gården, men ville be-

hålla en del för fårskötsel. Han skulle på det sättet kunna hålla landskapet öppet, och miljön i denna trakt skulle behålla sin öppna karaktär. Han skulle kunna påräkna stöd av naturvårdsverket. Detta är också en verksamhet som jag tycker samhället borde lämna stöd åt. Den nya fastighetsbildningslagen, uttolkad av föredragande departementschefen, hindrar att man på detta sätt bevarar en öppen och vacker miljö.

Borås Tidning för den 23 april i år har en artikel om bonde och industriarbetare i förening. Det handlar om Skaraborgs län, där industrin är expansiv och har behov av folk. Idealet är, står det i artikeln, att jordbrukaren blir kvar på sin gård och sköter den på deltid samtidigt som han tar anställning i industrin. På detta sätt belastas ej den hårt ansträngda bostadskvoten. Artikeln illustreras av en bild på en jordbrukare som tagit anställning på Volvo men samtidigt driver fårskötsel på deltid.

Jag vill även framhålla vad centerpartisten Persson i Heden i andrakammardebatten den 17 april i år nämnde om erfarenheten av deltidsjordbruk. Det har en viktig samhällsfunktion och är ett värdefullt komplement till brukarens övriga verksamhet. Deltidsjordbrukaren är något av en serviceman i bygden. Det gäller olika slags hantverkare, maskinreparatörer, snickare m. fl. som det i dag är ganska ont om. Det är svårt för dem att få heltidssysselsättning, men på detta sätt kan de sköta sin funktion.

Herr talman, jag tycker det vore beklagligt om utskottsmajoritetens ståndpunkt skulle segra och man på det sättet skulle få svårt att driva serviceverksamhet och miljöskyddsverksamhet såsom jag här antytt. Jag yrkar bifall till reservationen 1, men det har blivit ett mindre skrivfel i utformningen, och jag återkommer med en justering på den punkten.

I reservationen 2 behandlas en annan fråga, nämligen minimistorleken

Ang. förslag till fastighetsbildningslag på en skogsbruksfastighet. Den tekniska utvecklingen när det gäller skogsbruk har lett till ökad mekanisering och därmed stegrade krav på att skogsfastigheterna skall ha en viss storlek för att det skall löna sig att driva dem med modernare metoder. Det har ibland sagts att 200 hektar vore önskvärdt som minimum, men det är förhållandevis få skogsfastigheter som har den storleken.

Utan att man nämner någon siffra fastslår nu utskottet att skogsfastigheter skall ha en minimistorlek som motsvarar den nutida utvecklingen. Det kan i och för sig låta bra och progressivt. Emellertid yrkar jag i reservationen tillsammans med herrar Åkesson och Hedin att man skall kunna bilda skogsbruksfastigheter som visserligen inte var för sig uppgår till denna storlek men som i samverkan, t. ex. i skogsägarföreningar eller andra samarbetsformer, ger den önskade storleken. Av departementschefens uttalande framgår att en sådan smidig inställning av någon anledning inte skall tillåtas.

Samverkan mellan flera medborgare ger inte samma möjlighet att driva jordbruket som om en ensam person äger det hela! Jag kan ta ett praktiskt exempel. Antag att en person A äger en gård med jordbruk och skogsbruk. Han vill dra sig tillbaka från jordbruket, och hans granne önskar utöka sin gård och vill köpa åkermarken. A är villig att sälja åkern till sin granne, men han vill behålla skogen och driva skogsbruket i samverkan med en del grannar, varigenom man skulle få den önskade storleken på skogsbruket.

Men i vårt genomreglerade samhälle kan något så äventyrligt inte få förekomma, utan antingen får A behålla sin gård och möjligen arrendera ut jorden — en sämre lösning för grannen och även för honom själv. Annars får han sälja även skogen, vem som nu vill köpa den. Jag tycker inte att detta är en smidig form för en god samhällsutveckling.

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

Vi reser vanter menar ingalunda att det alltid skall vara tillåtet att dela på jorden och skogen. Det normala bör vara att om man säljer sin gård till en granne, säljer man både jorden och skogen. Men det kan finnas undantagsfall, där man får en lämplig strukturering av jordbruket i orten genom den lösning som jag här antytt. Men inte ens i sådana undantagsfall skall det vara tillåtet enligt propositionen och enligt utskottets majoritet.

Herr talman! Jag yrkar bifall även till reservationen II.

Reservationen III är en blank reservation av herrar Tobé och mig. Jag vill med några ord förklara den. Några rättegångskostnader utgår inte vid för rättning enligt fastighetsbildningslagen, men i en motion har herr Tobé föreslagit att i undantagsfall, t. ex. när en part i onödan drar ut på förfarandet och vållar en mot part extra och onödiga kostnader, då skulle denne försumlige part få betala sin motpart ersättning härför.

Utskottet är mycket välvilligt till motionen i sin skrivning och förutsätter att departementschefen kommer att ta upp denna fråga, t. ex. i samband med att han prövar frågan om rättshjälp i förvaltningsförfaranden. I sak har jag fattat utskottets skrivning som i det närmaste en beställning på en lösning i enlighet med motionens förslag, och jag tycker att det konsekventa då hade varit att skriva till Kungl. Maj:t eller på något sätt ge till känna vad utskottet anser. Men i enlighet med sin starka tradition har utskottet avstyrkt motionen. I tredje lagutskottet biträder man ju inte gärna motioner.

Detta är en formell fråga, och det spelar ingen roll i sak. Jag är glad för utskottets skrivning, och jag har bara med en blank reservation velat markera att jag tycker att den formellt inte är riktigt tillfredsställande.

I reservationen IV behandlas en mycket betydelsefull fråga, nämligen den om tvångsinlösen av jord, både på det sättet

att man skall kunna tvinga en granne att sälja kanske hela sin fastighet i samband med en större fastighetsreglering och på ett annat sätt som en nyhet i svensk rätt tvinga en jordbrukare att köpa jord som han inte önskar och som han har svårt att betala.

Jag är medveten om att det kan behövas vissa tvångsregler för att genomföra en fastighetsreglering, men i reservationen hävdas att dessa regler lämpligen bör ha sin plats i expropriationslagen och inte tillämpas vid en fastighetsbildningsförrättning utan vid ett expropriationsförfarande.

Herr Alexanderson kommer att närmare utveckla vår syn på denna fråga. Jag skall därför inte uppehålla mig vid den utan vill endast yrka bifall också till reservationen IV.

I detta yttrande instämde herrar *Svenungsson* (m), *Karl Pettersson* (m) och *Akesson* (fp).

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Inom utskottet var tillfredsställelsen allmän över möjligheten att få en mer tidsenlig lagstiftning på ett område där en revision synnerligen väl har behövts.

Jag har haft tillfälle att tidigare ta ståndpunkt i detaljfrågor i den lagstiftning som närmast berörde betesrätt och ägofred. Framför allt har jag haft tillfälle att göra det i samband med de utredningar som arbetat med skogskompletteringen och vilkas resultat väsentligen ligger till grund för den verksamhet som bedrivs av lantbruksnämnderna på dessa områden. Jag är glad över att en lagstiftning har kommit till stånd vilken i allt väsentligt tillgodoser betydelsefulla krav på dessa områden. Detta har jag velat understryka. Likväl är jag inte nöjd med alla detaljer i lagen. Å andra sidan kan det konstateras att utskottet vid sin behandling av föreliggande motioner i möjligaste mån har sökt tillgodose behoven på vissa om-

råden som enligt min mening är betydelsefulla.

I motionerna I: 885 av herr Bengtson m. fl. och II: 1051 av herr Hedlund m. fl. framhålles i all synnerhet vikten av hänsynen till den enskilda människan vid förfaranden som väl kan vara behövliga enligt långsiktiga bedömningsgrunder. Även om jag hade kunnat ha litet längre gående önskemål är jag dock glad över att kunna säga att utskottet väsentligen har tillmötesgått våra krav på områden som enligt min mening är betydelsefulla. Det gäller sålunda kravet på hänsynstagande till de människor som är bosatta i de fastigheter för vilka tvångsbestämmelser måste tillämpas. På det området anser jag att man har kommit ganska långt. En vettig tillämpning vore värdefull för det arbete som är så nödvändigt med hänsyn till svensk fastighetsbildning inte minst på jordbrukets område.

Av herr Ernulfs anförande fick jag ett intryck av att de gällande bestämmelserna innebar ett dödligt hot mot stödjordbruken, d. v. s. de ofullständiga jordbruken, och den insats som görs där. I själva verket förblir stödjordbruken i stora delar av vårt land det dominerande inslaget och kommer så att förbli. Vad som skiljer utskottsmajoriteten från reservanterna är de senares krav på att utöka detta inslag genom nybildning. I stort tror jag det ligger någonting väsentligt i konstaterandet att vi kommer att ha kvar mindre jordbruk och människor som vill stanna där. Jag är däremot mera tveksam när det gäller sådana fall, som herr Ernulf nämnde, där vederbörande säljer jordbruksarealer och kanske även bostäder men vill behålla ett skogsskifte än här och än där. Jag tror att det lapptäckte vi på många håll har och som lagstiftningen har att försöka underlätta övergången ifrån inte vinner någonting på att utökas i onödan. Jag tror att den lilla fråga som det här gäller inte bör överdimensioneras. Vi bör

Ang. förslag till fastighetsbildningslag komma ihåg att det rör sig om detaljer på denna punkt.

Mina väsentliga bekymmer ligger på ett annat område, nämligen att så stora delar av svenskt jordbruk är stödjordbruk eller deltidjordbruk, alltså ofullständiga jordbruk, och att människorna där arbetar under ogynnsamma villkor. Även utskottet säger att dessa jordbruk ofta arbetar under svåra förhållanden. Jag anser att statsmakterna varit ljumma nog, och även om för vissa landsdelar åtgärder vidtagits för att i någon mån förbättra villkoren härvidlag, finns fortfarande brister kvar på många håll. Detta har emellertid inte med fastighetsbildningen att göra utan gäller frågan hur man vill behandla de människor som strävar för att bevara sin existens på sina mindre jordbruk. Jag anser inte att man skall överdimensionera frågan om nybildning av fastigheter som det nu gäller. Om man inte skapar bättre villkor för ofullständiga jordbruk på skilda sätt, finns det ingen anledning att eftersträva att flera människor skall få arbeta under så svåra förhållanden.

Tillskapandet av mycket små brukningsenheter — de kallas för skogsbruk — som består i små skogslappar här och där anslutna till skogsbruksområden, är ingen ideallösning. Bygderna får inte mer folk och inte mer av ekonomiskt liv av att ett sådant system utvecklas, utan det väsentliga är att ge människor möjlighet att stanna kvar under anständiga och hyggliga förhållanden.

Sedan kommer jag till det som jag skulle vilja kalla min viktigaste invändning emot det föreliggande förslaget. Jag vill understryka att när jag talar om bestämmelserna i 8 kap. i den föreslagna lagen, så är jag icke negativt inställd till att vissa och ganska genomgripande tvångsåtgärder måste vidtas. Jag har en känsla av att det måste bli så, om man skall kunna åstadkomma något resultat. Vi som var med då det begav sig med skogsutredningen och

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

fick våra konterfej utskickade land och rike runt med beskyllningen att vi ville ta skogen från bönderna, därför att vi ville försöka få till stånd en vettig användning av småskiften och smålappar till förstärkning av jordbruk, vi har ingen anledning att inta någon annan principiell ståndpunkt än den som utskottets förslag innebär.

Men, herr talman, på en punkt — eller om man så vill på en punkt som sönderfaller i två delar — kommer invändningar. Det finns en tendens i modern lagstiftning att överlåta alltför mycket åt administrationen. Denna tendens har återkommit i det ena lagförslaget efter det andra vid innevarande riksdag, det har förekommit tidigare, och det lär komma att fortsätta. Man skriver generalklausuler, man tillverkar allmänt hållna kautschukparagrafer och man lägger så väldigt mycket i administrationens hand. Man överlämnar till de statliga organen att stöka med så mycket inom en vitt tilltagen ram. Detta gör att jag blir litet betänksam när jag ställs inför de bestämmelser som ingår i kapitel 8. Jag har en känsla av att en hel del av vad som står där är ganska vagt uttryckt. Det är om detta jag är mest tveksam, jag vet inte vad det kommer att innehålla när vi är framme vid tillämpningen.

I slutet av förra året fick vi betänkanden i två delar från expropriationsutredningen, och i berättelsen om "vad sig i riket tilldragit haver" sägs att utredningens verksamhet är avslutad. Jag har tittat en del på dessa saker och återger här vad utredningen säger i sin framställning till statsrådet och chefen för justitiedepartementet: "Utredningen har härefter inriktat sitt arbete med översyn av expropriationslagstiftningen på reglerna om expropriationsändamålen och expropriationsersättningen. — — — Utredningen har vidare kommit till den uppfattningen att de ändringar som behöver vidtagas i den nuvarande expropriationslagen blir av sådan omfattning att lagen lämpligen bör

ersättas med en ny lag. Översynen av de partier som utöver de berörda återstår att infoga i en sådan lag torde ta ännu någon tid i anspråk. För att inte angelägna reformer i de delar utredningsarbetet är färdigt skall behöva förseñas, har utredningen beslutat redovisa sina överväganden i dessa delar i ett särskilt betänkande, vilket är att anse som utredningens huvudbetänkande."

Det är detta betänkandes förslag till första delen av en ny allmän expropriationslag samt till ändringar av nuvarande lag som utredningen här framlägger. Samtidigt som detta sker och vi sålunda ser att vi står inför ett omfattande lagstiftningsverk, undrar jag om det kan vara rimligt och skäligt att nu i det föreliggande förslaget uppta det delproblem som avses i 8 kap. fastighetsbildningslagen. Skulle man inte kunna tänka sig att eftersträva en samlad lösning, som verkligen kan ge klara besked, som kan ge klar ledning när det gäller de ingripanden i äganderättsförhållanden, som expropriationslagen måste innehålla, så att man har detta på ett ställe och inte behöver plöttra bort det i olika sammanhang? När man förbereder och därvid snart nog kan vänta en sådan samlad lösning, varför då inte också däri inarbeta de bestämmelser som kan vara nödvändiga och som kan bli kvar vid den granskning som kan vara erforderlig av 8 kap. i det föreliggande lagförslaget? Jag tror att det är rimligt och riktigt att förfara på detta sätt, och jag har sålunda ingen anledning att nu vända mig mot olika detaljer. Jag stannar vid vad jag tycker är riktigt. Det är inte ett hackverk som skall göras, och möjligheten att handskas med människorna skall inte i olika sammanhang portioneras ut åt administrativt förfarande. Det gäller här, som framhållits i vår motion, att ta hänsyn till de enskilda människorna och deras förhållanden.

Jag har betonat att jag, då tredje lagutskottet vid sin behandling av detta ärende och i anslutning till vissa uttalanden i propositionen beaktat en del

synpunkter som i motionerna framförts inte behöver ingå på dessa detaljer. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med undantag av den reservation som betecknats med nr IV och som avgivits av herr Grebäck m. fl. Reservanterna påyrkar en samlad lösning i en så ömtålig fråga som det här gäller. I reservationen yrkas att riksdagen dels — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad antagas — med bifall till motionerna I: 884 och II: 1044 samt I: 885 och II: 1051, samtliga i vad de gäller inlösen, avslår propositionen, såvitt avser 8 kap. om inlösen, dels hos Kungl. Maj:t anhåller att nytt förslag till bestämmelser i ämnet föreläggs riksdagen med beaktande av vad utskottet anfört, dels ock hos Kungl. Maj:t anhåller att förslag till följdändringar i förslaget till fastighetsbildningslag i anledning av att 8 kap. utgår föreläggs riksdagen.

Jag tror att man på detta sätt kan åstadkomma en större trygghet och en större möjlighet till en rättvis behandling av de frågor det här gäller. Men jag vill betona att jag därmed icke ställt mig negativ till de avsevärda ingrepp och de avsevärda ändringar till bestämmelserna under 8 kap. som erfordras. Dessa ändringar bör enligt min mening efter vederbörlig överarbetning på vissa punkter kunna leda till ett bättre resultat.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var två uttalanden av herr Ferdinand Nilsson som jag skulle vilja något kommentera.

Det ena gäller stödjordbruken. Herr Nilsson var i och för sig positiv till dessa jordbruk och karakteriserade skillnaden mellan majoritetens och reservanternas uppfattning på det sättet att reservanterna ville "förmera" stödjordbruken. Det är riktigt så till vida som reservanterna i undantagsfall vill tillåta nybildning av stödjordbruk, om — som jag sade i mitt förra anförande

Ang. förslag till fastighetsbildningslag — lämplig strukturering av jordbruket i bygden inte därigenom hindras och man dessutom kan få en servicefunktion eller annan funktion av värde för bygden. I sådana undantagsfall vill vi alltså tillåta nybildning av stödjordbruk. Men eftersom det pågår en ständig nedläggning av stödjordbruk, innebär reservationen bara att denna minskning något litet försenas.

Det andra gäller bildandet av skogsbruk som i samverkan kan få en lönsam storlek. Det är riktigt, som herr Nilsson säger, att det råder en ganska liten skillnad mellan reservanternas och majoritetens uppfattningar. Det bör inte vara ett normalfall att man behåller skogen utan endast ett undantagsfall. Jag vill erinra om att för att det — som jag nämnde i mitt första anförande — skall vara tillåtet, fordras att den allmänna förutsättningen för fastighetsbildning är uppfylld, nämligen att den sammantaget leder till en mer ändamålsenlig struktur av jordbruket i bygden.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ernulf har haft tillfälle att i utskottet beröra dessa frågor, och vi har diskuterat dem. Jag antar att kammaren liksom jag har ett starkt intryck av hur små frågor som herr Ernulf har hängt upp reservationen på och hur små detaljer det egentligen gäller. Det stora och väsentliga problemet, nämligen att skapa rimliga existensförhållanden för de ofullständiga jordbruk och stödjordbruk som på många håll utgör en betydande del av ortens näringsliv, är mycket viktigare än de petisesser som herr Ernulf här har berört.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det måste bero på ett missförstånd när herr Ferdinand Nilsson påstår att jag har hängt upp reser-

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

vationen på små frågor. Även om vissa fall kan vara relativt sällsynta, behöver de inte vara obetydliga. Om en sak gäller en enda individ, behöver den inte ha mindre betydelse än om den gäller tusen individer.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! När ett lagstiftningsarbete av den omfattning som ligger bakom Kungl. Maj:ts proposition 128 med förslag till fastighetsbildningslag kommit så långt att det ligger på riksdagens bord, är förutsättningarna för att genom riksdagsmotioner vinna några väsentliga förbättringar eller ändringar inte stora. Detta är givetvis huvudskälet till att antalet motionsyrkanden är relativt litet i förhållande till propositionens omfattning och betydelse såväl för samhället som för den enskilde individen. Motionerna berör i själva verket bara ett antal enkla problem, som kan lösas för sig utan att grunderna för och principerna i själva lagstiftningen rubbas.

Jag ämnar i mitt anförande huvudsakligen uppehålla mig vid reservation V beträffande utskottets hemställan under J, som rör sättet för fullföljd då talan förs av allmänt organ, samt vid reglerna för bevisupptagning i förrättningsinstansen vid fastighetsbildningsförrättningar, vilket berörs i motionsparet I: 909, där jag står såsom huvudmotionär, och II: 1059.

Herr talman! Först dock några ord om bakgrunden till denna lagstiftning.

Sverige har på jorddelningens område goda traditioner från medeltiden, då vi under århundradenas lopp genom landskapslagarna kan åberopa fornskifte, hammarskifte, solskifte, tegskifte m. fl. skiften. Under mitten av 1700-talet kom så genom Jakob Faggot i form av storskiftena en rad författningar av mera skall vi säga modernt snitt. De ersattes i våra jordbrukslän i början av 1800-talet av det enskifte som utformades av en enskild stor-

godsägare i Skåne, Rutger Mac Lean på Svaneholm.

År 1827 kom så den skiftesstadga som med viss modernisering 1865 skulle gälla under jämnt hundra år och har varit grunden till de flesta stora skiften och utflyttningar som har skett överallt här i landet. Den livaktiga lagstiftningsverksamheten i början på detta århundrade gav såsom resultat först lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad och sedan lagen den 18 juni 1926 om delning av jord på landet. Båda lagarna — fastighetsbildnings- och jorddelningslagen — som omsorgsfullt hade förberetts av kommittéer, kommissioner och utskott, var dock resultat av en byråkratiskt utformad perfektionism, som var föga lämpad för praktisk fastighetsbildningsverksamhet.

Som ung student hade jag tillfälle att praktisera under den gamla skiftesstadgan 1927 men även att få min utbildning parallellt med genomförandet av 1926 års jorddelningslag. Jag skall avstå från att med praktiska exempel visa på bristerna i jorddelningslagstiftningen. En varierande praktik i skilda delar av landet lärde mig att om man ville åstadkomma praktiska resultat så hade man att först utreda hur man borde lösa problemen på fältet, för att sedan undersöka hur man trots lagen skulle kunna genomföra lösningarna. Lagen var således mer till hinder än till stimulans.

Det var med glädje som jag och ett par kolleger sammanträffade i Uppsala 1938 med professor Åke Holmbäck och erfor att han tillsammans med sedermera landshövdingen Ola Jeppsson i Mörrum skulle motionera om utredning av fastighetsbildningens problem. Tyvärr blev 1939 års fastighetsbildningssakkunniga en besvikelse, och först på slutet lyckades man pressa fram några partiella reformer, bra på sitt sätt men otillräckliga och utan sammanhang.

Så ersattes år 1953 Fastighetsbild-

nings-sakkunniga av 1954 års fastighetsbildningskommitté med landshövding Fallenius som ordförande, och denna kommitté lade år 1963 fram det betänkande som nu lett fram till den proposition, nr 128, som vi håller på att behandla. Förre justitieministern Kling har äran av att ha fört fram detta stora och tunga lagverk.

I ett föredrag här i Stockholm 1954 hade jag tillfälle att på Teknologföreningen lägga fram mina synpunkter på fastighetsbildningskommitténs arbete. Jag ber att få citera några rader ur det föredraget:

”Lös dagens och de närmaste årens eller ska vi sträcka oss till årtiondenas problem, den uppgiften räcker rätt långt den.

Jag skulle vilja gå ett steg längre. Vill vi ha en tidlös lag, som inte liksom jorddelningslagen är mogen för revision den dag den lämnar trycket, då ska vi även göra den i möjligaste mån fri från jordpolitiken. Vi ska inte bestämma om en fastighets storlek i lagen, vi vet inte om önskningarna i detta hänseende ens 10 år framåt i tiden. Vi ska inte skriva noggranna föreskrifter om ägosammansättningen, när vi inte ens vet om åkerbruk för framtiden kommer att bedrivas på vissa fastigheter i skogsbygderna. Det kan förefalla kätterskt att föreslå något sådant men hur många av oss” — det var vid ett möte för Sveriges lantmätare som jag yttrade detta — ”har inte t. ex. varit med om att snedvrída en fastighetsbildning bara för att få med betesmark, där nu kreaturslöst jordbruk bedrivs? Bestämmelser om jordpolitik är historiskt sett stundens barn, de har mer att göra i särbestämmelser och administrativa stadganden, om de inte rent av kunde ersättas av allmänna lämplighetskrav.

Det har i olika sammanhang omvittnats, hur tillvaron i och med teknikens framsteg blivit alltmer komplicerad. På lagstiftningens område har man följt med i denna utveckling ge-

Ang. förslag till fastighetsbildningslag nom att göra lagar och förordningar alltmer omfattande, detaljerade och entydiga. Hur länge kan man hålla på efter denna linje? Vore det inte mer ändamålsenligt att möta denna utveckling med allt enklare och alltmer generella bestämmelser. 'Motiveringslagstiftning' fnyser med förakt den, som förgiftats av alltför flitigt prejudikatstudium. Jag säger därtill, att skulle vi ha en lagstiftning, som täcker alla de situationer och problemställningar, som uppkommer vid större fastighetsförrättningar, då borde vi ha en speciallag för varje förrättning.

För egen del är jag övertygad om att vi måste vandra förenklings väg. Det skulle vara en tillfredsställelse, om vår efterlängtdade fastighetsbildningslagstiftning markerade en vändpunkt i detta hänseende. Enkel och klar lag är inte lätt att skriva, men vi vågar hoppas.”

Hur har det då blivit 16 år senare? Ja, i många hänseenden har den nya lagstiftningen tillmötesgått de önskemål som jag då framförde, men i ett hänseende har man gått emot och tagit in jordpolitiska frågor, som i en föränderlig värld ändå måste vara stundens barn. Jag beklagar detta. Det måste medföra att man i takt med ändrad jordpolitisk inställning även kommer att ideligen få revidera lagen.

Med denna återblick, där jag har sökt sätta in fastighetsbildningslagen i dess historiska sammanhang, vill jag, herr talman, övergå till att kort behandla den fråga som herr Tobé tagit upp i reservation V.

Redan genom nuvarande lagstiftning kan allmänna organ — byggnadsnämnd, länsarkitekt, överlantmätare, lantbruksnämnd — anföra besvär över en förrättning som verkställt av en statlig eller kommunal förrättningsman med stöd av samma lagstiftning som det allmänna organet åberopar. Det har sålunda förekommit att två skilda statliga myndigheter processat över huvudet på sakägarna. Det är

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

bl. a. denna olyckliga följd som herr Tobé vill förhindra genom sin reservation. Givetvis kan en förrättningsman göra fel, som hindrar t. ex. registrering; han kan ha förbisett eller misstolkat en bestämmelse. Om detta upptäckes bör det naturligtvis rättas till. Men för att omöjliggöra det från principiella synpunkter mindre tilltalande att en byggnadsnämnd besvärar sig mot sin egen stadsingenjör eller överlantmätaren mot förrättningsmannen, båda i samma statliga lantmäteri och följande samma lagar, borde man ha en annan ordning.

Herr Tobé har i sin reservation föreslagit att talan av byggnadsnämnd, överlantmätare, länsstyrelse och lantbruksnämnd i stället föres genom att ärendet underställes fastighetsdomstolens prövning. Förslaget är mjukare och från alla synpunkter mer tilltalande.

Jag ber att få tillstyrka reservation V.

I motionsparet I: 909 och II: 1059 har vi hemställt "att riksdagen beslutar om regler för vidgad bevisupptagning i förrättningsinstansen vid fastighetsbildningsförrättningar".

Frågan om bevisföring och åläggande för sakägare att lägga fram allt bevismaterial i form av kartor och handlingar har alltid varit ett problem vid lantmåteriförrättningar, i synnerhet när motsättningarna mellan parterna varit stora. När nu fastighetsbildningsförrättningen konstruerats som en domstolsförhandling, vars beslut om det inte överklagas vinner laga kraft, blir bevisfrågan och dokumentationen ett än större problem. Detta förstärks av att begreppet fastighetsbestämning inte bara avser fråga om fastighetsindelningens beskaffenhet utan även om beståndet eller omfånget av vissa servitut, där bevisföringen är synnerligen grannliga. Som handläggningen enligt lagen är konstruerad kommer en överväldigande mängd förrättningsfrågor att bli slutgiltigt avgjorda utan att fullständig bevisföring kunnat tvingas

fram. Om en part vill ha fram fullständigt bevismaterial eller höra en sakägare under ed måste han nämligen överklaga till fastighetsdomstolen, och alla känner vi till vilka ekonomiska risker som är förenade med processföring, i synnerhet som enligt den lagstiftning vi nu går att anta kostnaderna i huvudsak kommer att åvila just sakägarna.

Jag anser det vara en allvarlig brist i den nykonstruerade fastighetsbildningsförrättningen att frågan om bevisföringen icke blivit löst. Som frågan emellertid ligger till i utskottsutlåtandet avstår jag från att i denna sak ställa något yrkande.

Herr talman! I det föredrag som jag återopade från år 1954 slutade jag med de gamla domarreglerna: "Alla lagar skola vara sådana, att de tjäna till det meniga bästa. En god och beskedlig domare är bättre än god lag, ty han kan alltid laga efter lägligheten. Domaren skall grant veta lagen, där han efter döma skall, ty lagen skall vara honom för en rättelse."

Det har sagts från vissa håll att den nu aktuella lagstiftningen kanske är för allmänt hållen, men om man tillämpar dessa gamla goda domarregler, som alltid har gällt i svenskt rättsväsende, tror jag att den nya lagstiftningen skall föra mycket gott med sig och underlätta en tidsenlig och aktuell fastighetsindelning i vårt land.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Fastän det finns mycket att säga om detta omfattande och mycket ingripande lagstiftningskomplex skall jag här inskränka mig till att beröra det avsnitt som handlar om inlösen av fastighet eller fastighetsdel i samband med fastighetsreglering, d. v. s. 8 kap. i förslaget till fastighetsbildnings-

lag. I övriga delar instämmer jag här med vad som anförts av herr Ernulf.

Det gäller här en form av expropriation mellan enskilda sakägare. Såvitt gäller jordbruksfastigheter har en motsvarande möjlighet funnits — och finns fortfarande — enligt en särskild lag, som dock tillämpats i ringa eller ingen omfattning. Den är konstruerad efter allmänt godtagna expropriationsrättsliga grundprinciper, d. v. s. att tillstånd till expropriationen skall meddelas av Kungl. Maj:t och värdering ske vid expropriationsdomstol, allt givetvis under förutsättning att överenskommelse ej träffas. Expropriation sker i detta fall för statens räkning genom lantbruksnämnd. Vad beräffar tätortsförhållanden finns också en dylik möjlighet, s. k. tomtexpropriation eller inlösen enligt 46 § byggnadslagen. Här har förutsättningarna för expropriationen i princip fastslagits genom fastställande av stadsplan och tomtindelning. Själva beslutet om avstående av mark och värdering fattas här av expropriationsdomstolen.

I det nu föreliggande förslaget har en motsvarande rätt att besluta om att en markägare skall avstå sin fastighet, eller en väsentlig del därav, tillagts en administrativ myndighet på tämligen låg nivå, nämligen förrättningslantmätaren. Förutsättningarna för dylika beslut är i många avseenden mycket vagt angivna. Det skall vara fråga om en allmän förbättring av fastighetsbeståndet inom ett större område, vara ett väsentligt intresse från allmän synpunkt att storleksförändringen genomföres, avsevärd olägenhet får inte uppkomma för ägaren eller brukaren; beträffande bebyggd mark gäller ytterligare villkor av liknande typ. Allt detta skall bedömas av förrättningsmannen, som dessutom vid förrättningen fungerar som representant för det allmännas intresse. De värderingsfrågor som uppkommer skall bedömas efter samma principer som gäller vid expropriation, vilket annars inte ligger inom lantmätarnas normala verksamhetsområde.

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

Det måste därför vara ganska äventyrligt att överföra denna form av expropriation från nuvarande ordning med expropriationstillstånd och domstolsbehandling till ett förrättningsförfarande i enkla former.

Utskottet skriver att inlösen till sin rättsliga natur inte är annat än en form av marköverföring. Detta låter ju säga sig, men då kan man också säga att all expropriation av fast egendom är en form av marköverföring från en ägare till en annan. Slutsatsen kunde således lika väl bli att expropriationsrättsliga principer bör gälla i detta fall. Vad utskottet avser är väl att framhålla, att även nu gällande jorddelningslagstiftning innehåller möjligheter till marköverföring mellan fastigheter i form av bl. a. ägoutbyte. Det är riktigt att sådana möjligheter finns, att de efter hand utvidgats och att de inom en begränsad ram är av samma karaktär som det nu föreslagna inlöseninstitutet. Det är dock att märka att enligt förslaget slopas alla begränsningar i förhållande till den berörda fastighetens storlek, vilket möjliggör expropriation av hela fastigheter. Perspektiven blir då så vida att rättssäkerhetssynpunkterna träder i förgrunden. Det är faktiskt inte lätt att se var de yttersta gränserna för den föreslagna lagstiftningens tillämpning går.

Jag skall här särskilt peka på två mycket väsentliga faktorer som ger anledning till starka betänkligheter mot förslaget.

Det är en fullständig nyhet i förhållande till vad som gäller vid expropriation att det inte fordras något initiativ eller ens medgivande av ägaren till den fastighet som skall utökas genom inlösningsförfarandet. Det förutsätts endast att fastigheten inte får ökas i sådan omfattning att avsevärd olägenhet uppkommer för ägaren. Jag noterar med tillfredsställelse att utskottet här förtydligar den inte helt klara lagtexten, så att denna begränsning vid inlösenfall skall gälla i förhållande till den mottagande

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

fastighetens ägare. Men bortsett från att denne ägare måste tåla olägenheter som inte kan betecknas som avsevärda är jag, som jag även anfört i en motion, rädd för att bedömningen kommer att ske efter schablonmässiga, objektiva jordbruksekonomiska värderingar och inte med hänsynstagande till den aktuella fastighetsägarens personliga förhållanden. Utskottet har, såvitt jag kunnat finna, inte uttalat någon mening i den frågan. Ägaren av den fastighet som inlöses har rätt till ersättning enligt samma principer som vid expropriation. Det betyder att ersättning ofta kommer att utgå med högre belopp än fastighetens marknadsvärde. Utöver detta värde kommer nämligen ersättning för personlig skada och för intrång på restfastighet. Det kan då inte vara rimligt att ägare av annan fastighet skall mot sin vilja åläggas att utge ersättning vilken inte motsvaras av ett värde som tillföres hans egen fastighet.

En annan fråga av väsentlig betydelse gäller värderingsproblemen. Så länge det bara är fråga om jordbruksvärden torde svårigheterna inte bli alltför stora. Problemen blir då av samma karaktär som sedan gammalt förelegat vid lantmäteriförrättningar. Men i dagens läge har det blivit allt vanligare att tomtvärden och exploateringsförväntningar kan vara aktuella. Värderingsnormerna blir i sådana sammanhang mycket osäkra och bl. a. i hög grad beroende av kommunala och statliga planeringar. Dessa är sällan fasta och oföränderliga; tvärtom inträder här ofta med längre eller kortare tidsintervaller förändringar eller omvälvningar. Det kan därför lätt hända att ett värde, som satts med ledning av vissa dylika förväntningar, efter kort tid blir antingen för högt eller för lågt. Den som tvångsmässigt fått avstå eller ålagts att inlösa en fastighet kommer då i en tråkig situation. Från sådana synpunkter är det viktigt med största möjliga säkerhet vid värderingen. Här brister förslaget i ett väsentligt avseende, nämligen att ut-

redningen vid själva förrättningen i princip ankommer på förrättningsmannen. Parterna får inte ersättning för utredningskostnader och har därför sällan möjlighet att göra någon starkare insats i det avseendet.

De här nämnda bristerna i lagförslaget är enligt den uppfattning som kommit till uttryck i motioner och i reservationen IV så svåra, att 8 kap. i förslaget till fastighetsbildningslag måste omarbetas från grunden med sikte på att bättre tillvarata rättssäkerhetssynpunkterna genom att i högre grad tillämpa de grunder som gäller för expropriation för andra ändamål. Kapitlet bör därför inte antas, utan riksdagen bör hos Kungl. Maj:t anhålla om ett omarbetat förslag i denna del. Det bör utan svårighet kunna medhinnas innan lagen skall träda i kraft.

Med åberopande av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation IV. En liten justering i reservationen bör dock göras. Ett avsnitt av den i reservationen anförda motiveringen skall enligt trycket ersätta ett avsnitt på sidorna 145—146 i utskottsutlåtandet som slutar med orden "annat sätt". Avsikten har varit att även de två följande raderna i utskottsmajoritetens utlåtande som slutar med orden "avslag på motionsyrkandena" skall ersättas av texten i reservationen. Det var denna justering som även herr Ernulf avsåg i sitt anförande, och den får gälla för dem som yrkat bifall till denna reservation.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Här har under diskussionen getts lovord åt både justitieministern och hans medhjälpare för det framlagda lagförslaget. Jag vill gärna understryka vad de talarna sagt. Detta är ett stort lagförslag, som innehåller en mängd olika komplex. Det är ett mycket värdefullt instrument som vi nu får i lagstiftningen på detta område.

Fastighetsbildningslagförslaget omfattar över tusen sidor och är ett av de största och digraste lagverk riksdagen hittills haft att ta ställning till.

De förslag som föreligger tar hänsyn till de ändrade samhällsförhållanden som har inträtt och som håller på att utvecklas. De skillnader som finns mellan det i dag framlagda förslaget och det som 1954 års fastighetsbildningslagstiftningskommitté lade fram beror bl. a. på att man tagit hänsyn till de nya jordbrukspolitiska målsättningar som riksdagen beslöt 1967.

Jag vill också understryka att utskottet till mycket stor del är enigt om det förslag som föreligger. Det får väl betecknas som ganska sensationellt att vi i detta stora lagverk bara har fyra reservationer att ta ställning till. Av dessa är det en med två folkpartister, som senare utökats med en moderat, vilket inte på något sätt stärker reservationen, eftersom innehållet i den enligt mitt förmenande inte är starkt. Dessutom finns ytterligare en reservation av dessa tre ledamöter, vidare en reservation av herr Tobé som rör tekniska detaljer, och slutligen en reservation av hela den borgerliga oppositionen utom just herr Tobé — ändock får väl herr Tobé betecknas som den på den borgerliga sidan som bäst av alla känner till detta lagförslag. Han har gått på Kungl. Maj:ts linje.

Herr talman! Efter dessa små randanmärkningar till tredje lagutskottets utlåtande skall jag ta upp reservanternas synpunkter till granskning och i samband därmed bemöta några av de talare som haft ordet före mig.

I den första reservationen har herrar Ernulf och Åkesson dragit en lans för småjordbruket. De vill att riksdagen skall avstå från att påyrka att i fastighetsbildningslagen införas särskilda bestämmelser mot nybildning av småjordbruk. Herr Ferdinand Nilsson har såvitt jag förstår på ett lysande sätt karakteriserat halvheten i det inlägg herr Ernulf gjorde. Jag kan nöja mig

Ang. förslag till fastighetsbildningslag med att i stora drag instämma i vad herr Nilsson sade. Den ene mittenbrodern var alltså mycket stark i sin kritik av den jordromantik som folkpartisterna här drivit. Att man inte fått med centerpartisterna förstår jag, ty de står ju på fast mark i detta fall. Jag tycker detta är tillräckligt för att belysa att denna reservation inte är realistisk. Man kan inte se så enkelspårigt på denna sak som reservanterna gör. De jordbruksfastigheter det kan vara fråga om spelar i det stora hela ingen roll från jordbrukssynpunkt, och det skulle vara orimligt att behålla den gamla ordningen bara för att tillmötesgå de funderingar som reservanterna gör.

Utskottet har klart anfört sin ståndpunkt och säger att ”planer på nyetablering av stödjordbruk med sikte på kostnadstäckning och skälig förräntning av insatt kapital måste betraktas som orealistiska”. I den mån efterfrågan på sådan typ av fastigheter föreligger täcks den av den mångfald utbud som är att vänta. Någon brist på lämpliga objekt finns inte i detta sammanhang.

Herr Ernulfs omtanke om reparationsverkstaden ur de lokaliseringspolitiska och miljöpolitiska aspekterna vill jag inte ge mycket för. När herr Ernulf säger att det är fråga om ett förbud, så är det en fullständigt felaktig slutsats. Vi skall inte alls förbjuda dem att driva sin verksamhet, men det är klart att om det skulle vara någon liten del som skulle behöva inlemmas i ett större sammanhang i samband med en större sammanläggning så får väl detta inte förhindra lösningen på det hela. Jag tycker, som sagt, att denna reservation mest bygger på ett jord- och skogsromantiskt resonemang som saknar täckning i verkligheten.

Vad beträffar reservation II som gäller jordbruksfastigheter har departementschefen anfört att de måste få en sådan storlek att de medger en ekonomiskt tillfredsställande skogsdrift. Ut-

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

skottet delar denna uppfattning och vill understryka att det inte kan vara försvarligt att genom nybildning ytterligare öka antalet skogsbruksfastigheter, som inte medger en tillfredsställande lösning vid självständig drift. Reservanterna har inte velat godkänna ståndpunkten att fastighetsmyndigheten skall bortse från de faktiskt föreliggande samverkansförhållandena. Några bärande skäl har de enligt min mening inte framlagt, och därför bör utskottsmajoritetens förslag bifallas.

Jag vill bara ytterligare göra en enda kommentar. Den som sett hur sönderstyckad skogsmarken är i Dalarna, i Västmanland och på många andra håll i landet måste säga sig, att man här måste åstadkomma en ändring. Det kan inte vara vettigt att behålla så orationella skiften som det är fråga om här.

Den stora reservationen från den borgerliga sidan har undertecknats av sju ledamöter av åtta. Den gäller själva inlösenreglerna. Beträffande denna reservation vill jag säga att om utvecklingen fortsätter som hittills när det gäller jordbruksrationaliseringen, råder det ingen tvekan om att antalet enheter i vårt land kommer att samman-smälta ytterligare. Här kommer gemensamhetsskogen in i bilden. Utskottet framhåller att man måste eftersträva en frivillig överenskommelse om samfällighetsbildningen mellan skogsägarna. Men om man misslyckas, måste det finnas någon form av tvångsregler. Utskottet tillstyrker därför att sådana införes. Reservanterna anför att den föreslagna regeln är för vag och försvagar situationen för fastigheter som tillhör en aktiv jordbrukare.

Mot detta hävdar utskottet att en sådan bestämmelse inte får hindra att fastigheten uppfyller kravet på lönsamhet. Fastighetsbildningslagens regler är avfattade så att de ger utrymme för ganska vida tolkningar. Reglerna är elastiska, det skall sägas, och det gör att man inte behöver hysa den oro som reservanterna gör. Jag vill betona

att inlösenreglerna inte skall tillämpas i annan utsträckning än då det är absolut nödvändigt. Utskottet rekommenderar främst att markreserv anskaffas på frivillighetens väg. Skulle inte detta gå är det absolut nödvändigt med en tvingande bestämmelse. Bara att en sådan finns till är i de flesta fall tillräckligt för att den inte skall behöva användas. Utskottet hävdar med bestämdhet att det inte med fog kan göras gällande att förslaget inte tillräckligt uppfyller de rimliga anspråk som man kan ställa.

Reservanterna tar också upp frågan om förrättningsmännen själva skall framträda som det allmännas företrädare i inlösenfrågor. De skall inte bara utreda och avgöra inlösenfrågor enligt förslaget, utan de skall också bestämma ersättning för inlösta områden. Det är klart att det låter bestickande, men hur blir det i praktiken? Ingen skall inbilla oss att en lantmätare sätter ett pris på skogsmarken utan att ha tagit vederbörliga kontakter och låtit företa värderingar på områdena. Herr Alexanderson säger att det kanske inte är ett så stort problem när det gäller skogsmark, men att det kan vara besvärligare för andra områden. Det är klart att det ligger en viss sanning i det påståendet. Men det kan knappast vara annorlunda vid annan markförsäljning. Lantmätaren eller förrättningsmännen måste ändå tvingas att hålla kontakter med de människor som rätt kan värdera marken.

Jag vill betona att denna värdering inte så att säga utgör den sista instansen, utan vederbörande kan också få en domstolsprövning, om han inte skulle vara nöjd med det pris som sättes eller med den förrättning som ägt rum. Däri finns en garanti för att det inte kommer att ske några övergrepp, såvitt jag kan förstå.

Jag vill understryka vad departementschefen har anfört i denna fråga, nämligen att den fastighetsägare som drabbats av att hans fastighet inlöses

kan få beslutet därom överprövat av domstol såväl i fråga om skyldigheten att avstå fastigheten som beträffande ersättningsfrågan. Det finns alltså skyddsregler som gör att man kan känna sig lugn beträffande lagstiftningen. Man har valt att lösa denna fråga på administrativ väg därför att man vill ha ett enklare förfarande där sakägarna inte skall behöva gå till domstol i oträngt mål.

Herr talman! Det finns mycket mer att säga om dessa förslag, men jag nöjer mig med det sagda och yrkar i alla delar bifall till tredje lagutskottets hemställan.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Göran Karlsson betecknade reservation I som jordromantik — den handlar ju om deltid- eller stödjordbruk.

Jag kan upprepa mitt exempel om reparationsverkstaden bland dem jag tog upp. Det kan vara en person som har ett deltidjordbruk men som dessutom reparerar traktorer, mopeder o. d. Ett annat exempel är det som en centerpartist nämnde fredagen den 17 april i debatten i andra kammaren om deltidjordbruken. Han menade att dessa fyllde en viktig samhällsfunktion och att deltidjordbrukaren ofta är något av en serviceman i bygden. Han är maskinreparatör, snickeriarbetare eller sysslar med annat haniverk.

Herr Karlsson är en lycklig människa som i dessa strävsamma reparationsarbeten med motorer och annat kan se romantik. Jag skall inte alls förmena honom att se vardagen på det sättet. Men det avgörande för mig som reservant har varit att dessa personer utför ett för bygden värdefullt, realistiskt och vardagligt arbete.

Sedan vill jag göra en rättelse. Herr Karlsson påstod att jag uttalat att utskottsmajoriteten ville förbjuda sådana här verkstäder. Det har jag inte påstått. Däremot sade jag att utskottsma-

Ang. förslag till fastighetsbildningslag joriteten vill förbjuda att man ens i undantagsfall skall få nybilda ett stödjordbruk för att parallellt med det bedriva serviceverksamhet för bygden. Det är en liten skillnad som vi kanske kan vara överens om.

Jag vill betona ytterligare en sak med anledning av vad herr Göran Karlsson nämnde i sitt anförande. Jag har sagt att stödjordbruk bör kunna få bildas när struktureringen av jordbruken i bygden inte hindras och då dessutom bildandet av deltidjordbruk är till gagn för bygden genom servicefunktion eller på annat sätt.

Herr ALEXANDERSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte mycket herr Göran Karlsson hade att säga emot mina synpunkter på inlösenkapitlet, men jag vill göra en liten komplettering i anledning av vad han sade angående värderingarna.

Vid sådana här förfaranden är det en allmän princip att utredning såvitt möjligt bör föreligga redan i den första instansen. Man bör redan vid förrättningsstillfället ha en fullständig utredning och inte förlita sig på att det går att fullständiga utredningen, om man måste gå vidare till domstol. Då hamnar man just i den situationen att man i onödan tvingas gå till en andra instans, vilket hade kunnat vara onödigt, om man redan på den första nivån haft en tillfredsställande utredning. Har man gjort en större förrättning fullt färdig och däri ingår som en liten detalj inlösningsförfarande, där det är kontroversiellt huruvida inlösen skall ske eller hur värderingen skall göras, då är man i praktiken ofta ställd inför ett fait accompli. Det finns inte så stora möjligheter att vid ett besvär förfarande, en domstolsprövning, få en detalj rubbad som kanske ställer hela förrättningen på huvudet, även om det finns nog så goda skäl för en annan utgång än den förrättningsmännen kommit till.

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s) kort genmäle:

Herr talman! I repliken till herr Ernulf sade jag att reservationen bygger på ett jordromantiskt resonemang, och det tar jag inte tillbaka ett dugg av. Det kommer nämligen att finnas tillräckligt med småjordbruk även i fortsättningen, herr Ernulf, för dem som vill bruka sådana. Hela utvecklingen pekar på att det inte saknas sådana enheter — det finns alldeles för många.

Beträffande herr Ernulfs resonemang om reparatören vill jag säga att det går väl att reparera lantbruksmaskiner utan att vederbörande behöver ha ett stödjordbruk vid sidan om. Det är inte stödjordbruket som är det väsentliga, utan det är reparationsverkstaden, den industriella delen. Herr Ernulfs resonemang var upplagt ungefär som om vi skulle vilja förbjuda dem som har ett stödjordbruk att också ha en reparationsverkstad, men det är fel. Reparaturen får behålla sitt stödjordbruk så länge han kan, men lagstiftningen skall inte innebära hinder för att rationella brukningsenheter för jord- och skogsbruket kan komma till stånd. Man får inte tillmäta ett stödjordbruk vid sidan om t. ex. en reparationsverkstad alltför stor betydelse.

Herr Alexanderson tyckte inte att jag bemötte honom tillräckligt. Jag anförde kort och gott vad departementschefen sagt att det inte råder någon tvekan om att rättssäkerheten kommer att vara väl skyddad. Om vederbörande inte kan acceptera det förslag som föreligger i ett sådant här ärende så har man ju möjligheten att gå till domstol. Jag tror, herr Alexanderson, att det i praktiken kommer att bli på det sättet att lantmätaren eller förrättningsmannen kommer att göra upp ett förslag till kostnadsersättning, som vederbörande kan acceptera som en rimlig och väl avvägd ersättning.

Jag tror inte att jag behöver ge mig in på fler aspekter. Det viktigaste enligt mitt förmenande är att man inte kan

påstå att rättssäkerheten skulle komma i fara med detta administrativa förfarande. Man har den tryggheten i bakgrunden att man kan få ärendet prövat vid domstol. Jag tror dock inte att den möjligheten kommer till användning i någon större utsträckning.

Sedan är det klart, herr Alexanderson, att det också finns mera att bemöta i resonemanget på denna punkt. Jag medger att utskottet här inte varit alltför utförligt, men vi har sagt att man bör pröva den lagstiftning med administrativt förenklat förfarande som vi nu går att åstadkomma. Jag är övertygad om att lagförslaget kommer att väl motsvara de förväntningar de flesta har när det nu är färdigt efter så många års förberedelser. Remissinstanserna har ju också över lag tillstyrkt förslaget, och utskottet är, jag höll på att säga till 99 procent, enigt om det. Även om en och annan detalj i förslaget kanske skulle kunna putsas ytterligare, tror jag man lugnt kan säga att det lagförslag som riksdagen nu står färdig att anta kommer att bli av stor betydelse när det gäller fastighetsbildningen i vårt land i fortsättningen.

Herr ERNULF (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Göran Karlsson ställde den frågan till mig varför man måste ha ett stödjordbruk för att reparera motorer av olika slag. Jag har förklarat min mening så tydligt jag kunnat i de tidigare anförandena, men jag skall ta ett konkret exempel för att ytterligare belysa för herr Karlsson vad jag menar.

Jag känner till två sådana här verkstäder i små orter. Den ena drevs utan att ha tillgång till något deltidjordbruk, hade för litet underlag för att ge ägaren bärgning och måste därför läggas ned till skada för bygden, som förlorade denna möjlighet att få reparationer gjorda utan att behöva fara in till staden.

I det andra fallet hade motsvarande

verkstad ett litet deltidjordbruk och kunde fortsätta sin verksamhet till gagn för bygden.

När herr Göran Karlsson är så pass positiv till deltidjordbruken som han ändå är när han säger att man kan fortsätta att driva dem och när man dessutom vet att det pågår en ständig nedläggning av stödjordbruk, förstår jag inte riktigt varför man inte skulle kunna tillåta en nybildning i sådana undantagsfall där speciella förhållanden gör detta önskvärt ur bygdens synpunkt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle gärna vilja ge två korta repliker.

Den ena är till herr Ernulf, som för ett lustigt resonemang. Han säger ungefärligen så att eftersom det fortgår en sådan minskning av ofullständiga jordbruk, kan det väl inte göra så förfärligt mycket med några till. Han drar inte den slutsatsen, att eftersom så många lämnar ifrån sig sina jordbruk, saluförs ganska många, så att den som önskar skaffa sig ett deltidjordbruk inte är hänvisad till nybildning, utan han kan röra sig inom den ram som föreligger.

Det är väl rimligt att det är väsentligt att skapa företagsamhet ute i bygderna så att människor kan leva och verka där. Den utveckling mot mera bäriga brukningsenheter som pågår har här sin stora betydelse. Å andra sidan vill jag understryka som centerns uppfattning att deltidjordbruk och stödjordbruk för stora delar av vårt land även i fortsättningen kommer att vara en dominerande form av jordbruk och alltfört ha stor betydelse. Men sådana detaljer som att det någon gång, i något särskilt undantagsfall, bildas ett nytt jordbruk kommer inte att ha så stor betydelse för bygden. Det ligger inte så till, herr Ernulf.

Herr Göran Karlsson resonerade med herr Alexanderson om 8 kap. Jag

Ang. förslag till fastighetsbildningslag kan inte hjälpa det, men för mig står det fullkomligt klart att det inte är lämpligt att på föreslaget sätt ersätta rättsliga förfaranden med administrativa förrättningar och summariska åtgärder när det gäller så ömtåliga ingrepp som det här är fråga om. Detta är inte bra. Det bör kunna ske i enskilda fall — det skall jag inte förneka — men när det nu genom statliga utredningar och genom framställningar som gjorts och genom uttalanden som skett från justitiedepartementet annonserats att vi har att vänta en samlad lösning, en expropriationslagstiftning i stora sammanhang, är frågan: Varför, herr Göran Karlsson, skall vi plöttra bort en så ömtålig sak? Kan man inte låta detta vara detta? Kan man inte göra den avvägning mellan enskilt och allmänt intresse som måste äga rum på grundval av enhetliga normer och genom en samlad lösning?

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ytterligare ett par ord till herr Ernulf.

Jag kunde förstått herr Ernulfs resonemang, om vi ville förbjuda att man drev verkstäder och hade stödjordbruk vid sidan om. Men när det här gäller någonting helt annat, tycker jag att han i sitt resonemang slår in fullkomligt öppna dörrar. Deltidjordbruk av det slag som herr Ernulf talar om, löser inte sysselsättningsproblemen i stort och räddar inte bygden. Men jag håller med herr Ferdinand Nilsson om att under en överskådlig tid kommer de stödjordbruk som finns säkerligen att vara använda. Jag vågar påstå att herr Ernulf här hänger sig åt ett visst romantiskt betraktelsesätt när det gäller detta näringsfång.

Sedan bara en liten replik till herr Ferdinand Nilsson som frågar: Varför inte vänta på den expropriationslagstiftning som i moderniserad form troligen kommer att föreläggas nästa

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

års riksdag? Det är klart att man kan ha detta betraktelsesätt, men, herr Ferdinand Nilsson, när det nu går att lösa dessa problem på administrativ väg och undgå att ge fastighetsdomstolarna mycket arbete så varför inte försöka med detta? Hela detta system är nämligen uppbyggt på frivillighet, och lagstiftningen skall bara finnas så att säga i bakgrunden, utan att man behöver använda den. Jag tycker att herr Ferdinand Nilsson med hänsyn till att domstolarna har en sista prövningsrätt kan känna sig lugn. Förrättningsmännen kommer säkerligen inte att begå några övergrepp härvidlag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är mig ett nöje att till herr Karlsson och till herr Ernulf rikta ungefär samma replik. Herr Ernulf har klart för sig att stödjordbruken fortfarande kommer att ha en betydande uppgift för bygderna. Han fäste huvudvikten vid att det borde finnas en glugg för nybildning av fastigheter antingen det ur allmän synpunkt förelåg något behov därav eller inte. Herr Karlsson säger om expropriationsingreppen att han visst kan tänka sig en samlad lösning men vill likväl att vi skall göra ett försök när det finns ett tillfälle att plöttra med "modell Ernulf" på expropriationslagstiftningens område. Varför plöttrar herr Ernulf och herr Karlsson?

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill betona att det är en väsentlig skillnad, herr Ferdinand Nilsson, mellan det som herr Ernulf sysslar med och det förslag som jag säger att utskottet har framlagt om att vi på administrativ väg skall försöka klara inlöseningsförandet. Dessa frågor har ju ingenting gemensamt på något sätt, och det gäller inte här något plöttrande, utan vi föreslår en rationell lösning av problemet.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för möjligheten att få ge en mycket kort replik på denna punkt.

Jag medger att det är litet riskablare saker som herr Göran Karlsson sysslar med än som herr Ernulf sysslar med. Även i herr Karlssons fall är det frågan om petitesser, men i detta fall kan det vara större vanskligheter.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Tidigare talare har berört det mesta i detta ärende, men eftersom jag är en av motionärerna vill jag ändå framföra några synpunkter.

Jag vill börja med att instämma i vad herr Ernulf har anfört om lagförslagets förtjänster. Jag instämmer också i vad han i övrigt har anfört i ärendet.

Beträffande deltidjordbruket sägs i utskottets motivering att det tyngst vägande skälet för att utmönstra bestämmelserna om bildande av stödjordbruk enligt departementschefens uppfattning är att stödjordbruken eller, som jag vill kalla dem, deltidjordbruken, inte är förenliga med den numera antagna jordbrukspolitiska målsättningen. På ett annat ställe sägs att med hänsyn härtill skall enligt statsmakternas beslut inte heller tillkomsten eller fortvaron av stödjordbruk främjas genom ekonomiskt stöd. Det tidigare utgående stödet till innehavare av mindre jordbruk har i anslutning härtill i princip avvecklats.

Det sägs alltså att inte heller fortvaron av stödjordbruk bör främjas. Bland andra herr Ferdinand Nilsson har betonat angelägenheten av deltidjordbruk för stora delar av vårt land. Vi kan betrakta Norrlands inland och stora delar av skogsbygden längre söderut. Då kan vi konstatera att deltidjordbruket är nödvändigt för bygdernas fortbestånd.

Vid jordbruksutskottets resa i Väs-

terbotten i somras kunde vi i den ena kommunen efter den andra konstatera vilken vikt man fäste vid denna form av arbetsmöjlighet. Kommunerna söker också genom anslag bevara denna typ av sysselsättning.

Jag vill gärna ställa en fråga: Vilken är den jordbrukspolitiska målsättningen? Är den på sikt — kort eller lång — att även denna form av jordbruk skall bort? Deltidsjordbruket är av väsentlig betydelse för stora delar av våra skogsbygder, då denna form av jordbruk faktiskt ger dessa bygder en så pass stor befolkning att nödvändiga serviceanordningar kan bibehållas.

I flera repliker till herr Ernulf har det påståtts att man inte genom nybildning bör kunna få till stånd ett deltidjordbruk. Man har hänvisat till att det finns så många sådana jordbruk att några flera inte behöver tillkomma. I de fall där den som önskar ett deltidjordbruk har möjlighet att köpa ett redan befintligt sådant, kommer denna regel inte heller att behöva tillämpas. Jag har fattat det så att herr Ernulf menar att lagen inte skall lägga direkta hinder i vägen i sådana fall där ingen annan möjlighet står till buds, men där det skulle vara av betydelse för bygden att en möjlighet till deltidjordbruk erbjödes.

När det gäller skogsbruket får man så ofta höra att det inte är möjligt att driva annat än relativt stora skogsinnehav på ett lönsamt sätt, eller också att det finns utrymme för endast ett mindre antal skogsinnehav. Jag anser nog att debatten i dessa frågor är något för snäv. Det är en väsentlig skillnad i möjligheterna till ekonomiskt utbyte mellan ett skogsskifte med hög bonitet, väl beläget med goda avsättningsförhållanden, och ett avlägset skogsskifte med låg bonitet.

I centerpartiets motion har vi hänvisat till dessa förhållanden och sagt att på de avlägsna markerna, där man också som regel har den lägre boniteten, är en samordning i form av ge-

Ang. förslag till fastighetsbildningslag
mensamhetsskog den bästa lösningen. På de närbelägna och ofta i god bonitet befintliga skogsmarkerna är däremot samverkan en mycket bra form. Det erkänns också av departementschefen, att samverkan, där den har en godtagbar form, ger ett tillfredsställande resultat.

Utskottet anför att det bör skapas möjligheter att sammanföra mindre skogsinnehav till större enheter. Utskottet säger vidare att det inte är rimligt att en skogsägare i alla lägen skall ha möjlighet att hindra att hans mark tas i anspråk för storleksrationalisering av fastighetsbeståndet. Mindre samarbetsvilliga personer, framhåller utskottet, skulle annars få möjlighet att helt omintetgöra även mycket angelägna rationaliseringsföretag. Jag ställer mig frågan: Hur skall detta i verkligheten ske? Hur skall en mindre grupp av markägare kunna omintetgöra ett företag av det här slaget? Jag skall ta ett par exempel.

Vi kan tänka oss ett skogsområde på 2 000 à 3 000 hektar, något som inte är ovanligt för exempelvis en fåbodskog i Dalarna eller Västmanland. Är de få enskilda ägorna belägna i ytterkanten av detta område, saknar de helt betydelse. I stället för 3 000 hektar kanske det blir 2 700 hektar som samverkansområdet innefattar. Ligger de enskilda ägorna mitt inne i området, är det brukningsmässigt för skogsbruksområdet ungefär på samma sätt som om det skulle finnas en myr eller ett impediment av annat slag. Men det väsentliga är att de ekonomiska förhållandena kommer att tvinga vederbörande att gå in i samverkansområdet. Han har helt enkelt av ekonomiska skäl inte möjlighet att fortsätta, om han inte går med i samverkansföretaget.

I centermotionen har vi yrkat att en fastighetsreglering inte skall få komma till stånd med mindre än att den biträds av en bred opinion bland sakägarna och — när den begärs av tvångsförvärvare — det kan antas att

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

regleringen inte blir till förfång för fastighetsägarna.

Jag är glad över att utskottets skrivning är så pass positiv som den är på den här punkten, men jag vill ändå ställa en fråga.

Utskottet säger: "Med hänsyn till vad som ovan sagts om betydelsen för genomförandet av en fastighetsreglering, att fastighetsägarnas positiva medverkan kan påräknas, synes emellertid kraven på anslutning från sakägarnas sida inte böra sättas alltför lågt." Vad menar man här med "alltför lågt"? Är det över hälften av sakägarna, eller hur stor skall anslutningen vara? Detta är en ganska väsentlig fråga mot bakgrunden av de omfattande ingripanden som sker i samband med en fastighetsreglering.

Kapitel 8 i lagen har berörts av samtliga tidigare talare. Jag skulle bara vilja tillägga att det blir en ganska besvärlig situation för förrättningsmännen att vara både värderare och beslutande i fråga om inlösen. Eftersom denna fråga inte är en primärfråga utan kan avgöras först efter förrättningens avslutande, har den som drabbas av åtgärden inte stora möjligheter att få någon ändring till stånd. Det arbete som utföres är nämligen av sådan omfattning att det knappast kan bli fråga om en ändring. Om däremot i enlighet med reservationen alla dessa frågor finge avgöras av expropriationsdomstol, skulle sakägaren under förrättningens gång ha möjlighet att föra fram sina synpunkter och eventuellt få rättelse.

Enligt de nuvarande bestämmelserna om laga skifte finns det emellertid härvidlag en städmöjlighet; möjlighet föreligger att gallra ut de allra minsta enheterna genom inlösen. Detta hade kanske varit en enklare väg att gå när det gäller innehavare av mindre fastigheter, men jag ansluter mig ändå helt till reservanternas förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-

fall till samtliga vid utskottets utlåtande fogade reservationer.

Häri instämde herr *Carlsson, Eric*, (cp):

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter, vid vilka endast yrkats bifall till utskottets hemställan, komme att sammanföras.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i *punkten A*.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten B* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Åkesson och Ernulf vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ernulf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Åkesson och Ernulf vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ernulf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;
Nej — 45.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om *punkten C*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Åkesson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ernulf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkesson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ernulf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;
Nej — 64.

Ang. förslag till fastighetsbildningslag

Ja — 89;
Nej — 42.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet hemställt i *punkterna D—H*.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten I* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Grebäck m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 35 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Grebäck m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;
Nej — 64.

Ytterligare gjordes enligt de rörande *punkten J* framkomna yrkandena pro-

Ang. vissa anslag ur kyrkofonden

positioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Tobé vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna K—O*.

Ang. vissa anslag ur kyrkofonden

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte motioner i ämnet.

Genom en den 6 mars 1970 dagtecknad proposition, nr 36, vilken, såvitt avsåge avtal om restaurering av Uppsala domkyrka och Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, föreslagit riksdagen att, såvitt nu vore i fråga,

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i prästlönekostnadslagen (1951:570),

dels medgiva att ur kyrkofonden

a) från och med den 1 juli 1970 tills vidare finge utgå medel för avlönande av ytterligare två förste stiftsadjunkter, avsedda för den finskspråkiga befolkningen i Sverige,

b) finge utgå medel med högst 115 000 kronor för anordnande av nya lokaler för den skogligen personalen vid stiftsnämnden i Växjö,

c) finge utgå medel med högst 382 000 kronor för anordnande av nya lokaler för ärkebiskopens kansli och med högst 81 000 kronor för inredning och utrustning av dessa lokaler,

d) till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse finge utgå dels för tiden

den 1 januari 1969—den 30 juni 1970 ytterligare avlöningsbidrag med sammanlagt 16 200 kronor, dels från och med den 1 juli 1970 tills vidare 19 bidrag om vardera 32 150 kronor för budgetår för avlönning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet,

e) från och med den 1 juli 1970 tills vidare finge utgå medel med högst 40 000 kronor för budgetår för studiebidrag åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa teologiska fortbildningskurser för präster,

f) för budgetåret 1970/71 finge utgå medel med högst 80 000 kronor för anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden inom vederbörande statsdepartement,

g) för budgetåret 1970/71 finge utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 80 000 kronor till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet,

h) från och med den 1 juli 1970 tills vidare finge utgå bidrag med 60 000 kronor för år till Lutherska världsförbundets svenska sektion,

i) från och med den 1 juli 1970 tills vidare finge utgå anslag med 125 000 kronor för år till extra utgifter enligt 6 § andra stycket 9 lagen om kyrkofond,

j) för budgetåret 1970/71 finge utgå bidrag med 50 000 kronor till resekostnader m. m. för svenska deltagare i Lutherska världsförbundets femte generalförsamling.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 1036, av herr *Andersson, Ingvar, m. fl.*, och II: 1261, av herr *Werner m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle under punkten d) medgiva, att ur kyrkofonden finge utgå 19 bidrag om vardera 35 750 kronor för budgetår för avlönning av präster, som vore anställ-

da i svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelses tjänst i utlandet, samt

B. motionen II:1260, av herr *Werner*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av punkten g) bidrag till Svenska diakonsällskapet till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet för budgetåret 1970/71 måtte anslå 146 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte med bifall till propositionen nr 36 antaga förslaget till lag om ändring i prästlönekostnadslagen;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I:1036 och II:1261 bifalla propositionen i vad den avsåge bidrag ur kyrkofonden till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet;

C. att riksdagen måtte med avslag på motionen II:1260 bifalla propositionen i vad den avsåge bidrag till Svenska diakonsällskapet för bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet; samt

D. att riksdagen måtte bifalla propositionen såvitt avsåge övriga bidrag ur kyrkofonden.

Reservationer hade anförts

vid B i utskottets hemställan

I, beträffande frågan om bidrag till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, av herrar *Åkesson* (fp), *Ebbe Ohlsson* (m), *Ernulf* (fp), *Tobé* (fp) och *Hedin* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av propositionen samt med bifall till motionerna I:1036 och II:1261 medgiva, att ur kyrkofonden till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse finge utgå dels för tiden den 1

Ang. vissa anslag ur kyrkofonden januari 1969—den 30 juni 1970 ytterligare avlöningsbidrag med sammanlagt 16 200 kronor, dels från och med den 1 juli 1970 tills vidare 19 bidrag om vardera 35 750 kronor för budgetår för avlöning av präster, som vore anställda i styrelsens tjänst i utlandet;

II, beträffande samma fråga som I, av herrar *Grebäck* (cp) och *Ferdinand Nilsson* (cp), utan angiven mening;

vid C i utskottets hemställan

III, beträffande frågan om bidrag till Svenska diakonsällskapet, av herrar *Grebäck* (cp), *Ebbe Ohlsson* (m), *Ernulf* (fp), *Ferdinand Nilsson* (cp), *Hedin* (m) och *Franzén* i Träkumla (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av propositionen samt med bifall till motionen II:1260 medgiva, att ur kyrkofonden för budgetåret 1970/71 finge utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 146 000 kronor till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag är antecknad som reservant vid ett par punkter här, och jag börjar med reservation III vid punkten C i utskottets hemställan. Där har vi yrkat att det skulle utgå ett förhöjt bidrag ur kyrkofonden för budgetåret 1970/71 till Svenska diakonsällskapet med högst 146 000 kronor till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet.

Vi som av praktisk erfarenhet vet hur besvärligt det är även i synnerligen välbelägna orter, men framför allt för församlingar i glesbygd, att erhålla erforderliga kyrkomusiker, inser att det finns ett påtagligt behov av att söka åstadkomma ökad utbildning. Vi är glada över den utbildning som bedrivs

Ang. vissa anslag ur kyrkofonden

vid Sköndalsinstitutet och vill gärna stödja den. Jag yrkar alltså bifall till reservation III.

Sedan går jag till den andra reservationen vid B i utskottets hemställan. Det är en blank reservation ifrån herr Grebäck och mig. Vi hade gärna velat bidra till en lösning av det problem som upptagits av sjömansvårdsstyrelsen. I ett flertal fall har det visat sig att den möjlighet till fria bostäder som sjömansprästerna förr kom i åtnjutande av inte längre föreligger. Vi är positivt inställda till en lösning av själva problemet. Men sjömansvårdsstyrelsens förslag att ersätta förmånen av fri bostad — som givetvis är av olika värde på olika platser runt jordklotet — med ett schablonbelopp per år att inbakas i bruttolönen verkar vara en nödfallslösning.

Jag blir närmast beklämd när jag läser vad departementschefen åstadkommit. I den allmänna motiveringen talar han om att bidragen bör höjas med hänsyn till allmänna lönehöjningar o. s. v. — det är vackert sagt — men så slutar han: "Däremot är jag inte beredd att tillstyrka det ganska betydande tillägg för bostadskostnader som styrelsen har begärt"! Herr talman, som motivering är det väl inte alldeles uttömmande, att det gäller ett ganska betydande tillägg för bostadskostnader.

Jag medger att grunden i sjömansvårdsstyrelsens förslag är dålig. Men departementschefen har sannerligen inte gjorde grunden bättre när han säger att han inte kan gå med på förslaget, därför att beloppet är ganska betydande — och det är väl det enda han säger om saken.

Jag har för min del inte kunnat rösta i det fallet, utan har avstått i omröstningen. Min blanka reservation har jag sålunda förklarat.

Jag ber att få understryka att jag är beredd, ifall det kommer en ny proposition till hösten, att stödja ett förslag som sakligt tar upp frågan om ersättning när det gäller de fria bostäderna

för sjömansprästerna. Jag tycker det vore rimligt att de fick en ersättning som vore bättre avvägd efter de verkliga kostnaderna.

Med hänsyn till det jämmerligt skrala underlag som föreligger för såväl Kungl. Maj:ts förslag som reservation I är jag för närvarande inte beredd att i den delen ta ställning. Jag har således på den punkten inget yrkande.

Herr ANDERSSON, INGVAR, (m):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande behandlar bl. a. sjömansprästernas avlösningsförhållanden. Då det gäller dem finns fortfarande en avvikelse från vad i dag gäller för flertalet anställda i statlig tjänst liksom för samtliga församlingspräster här hemma. Den kontantlön, som de kyrkofondsavlönade sjömansprästerna erhåller, förutsätter — för att vara lika med en komministers löneförhållanden i hemlandet — att fri bostad tillhandahålles genom sjömansvårdsstyrelsens försorg. Detta torde ha sin grund i att kyrkofondsbidraget till sjömanspräster fixerades till sin storlek på den tiden då det var praxis att en församlingspräst i Sverige hade fri tjänstebostad. De kyrkofondsavlönade sjömansprästerna har således hela tiden haft dels en kontantlönedel som motsvarar kyrkofondsbidraget, dels förmånen av fri bostad. Denna senare del av lönen har styrelsen svarat för.

Herr talman! Det måste framstå som orimligt att en präst i sin församling här hemma avlönas med allmänna medel men får del av sin lön hopskrapad av insamlade medel, när han i en utländsk hamn ansvarar för en församling av visserligen inte bofasta men dock svenska sjömän. Jag skall inte gå in på vad sjömanskyrkorna betyder för sjömännen ute i förskingringen. Det är alltför ofta och entydigt omvittnat, inte minst av sjömännen själva, för att behöva upprepas.

Den fråga som aktualiserats i fyrpartimotionen I: 1036 och II: 1261 är en-

kel. Motionen föreslår att bruttoavlöningsmetoden skall tillämpas även för sjömanspräster och att hela lönesumman skall utgå ur kyrkofonden. Kommerskollegium har vid behandlingen av framställningen från svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse om uppräknig av bidraget ur kyrkofonden med 3 600 kronor per år till sjömanspräst, stationerad i utlandet, uttalat förståelse för framställningen.

Någon annan motivering för sitt avslagsyrkande på detta äskande — tillägget för bostadskostnader — än att det skulle bli kostnadskrävande, har departementschefen icke anfört, vilket bevisar att någon principiell invändning icke föreligger. Vi motionärer delar denna uppfattning. Vi anser att sjömansvårdsstyrelsens begäran är så starkt underbyggd, att den bör bifallas av riksdagen. Tredje lagutskottets majoritet finner emellertid inte skäl frångå departementschefens ståndpunkt, vilket enligt min uppfattning är lika förvånande som att departementschefen inte velat medverka till att ett avlöningssystem som tillhör en gången tid ersätts med ett nytt och allmänt vedertaget.

Herr talman! Det måste för samhället vara angeläget att på allt sätt stödja den ytterst betydelsefulla insats som sjömansprästerna utomlands gör till gagn och glädje för vårt sjöfolk. Det måste framstå som ett befogat rättvisekrav och följaktligen välmotiverat, att våra sjömanspräster utomlands lönemässigt ställs i paritet med motsvarande tjänstinnehavare här hemma.

Jag vill framhålla att motionen är en fyrpartimotion och yrkar, herr talman, bifall till den vid utskottets utlåtande fogade med I betecknade reservationen.

Häri instämde herr *Pettersson, Karl*, (m).

Herr **BLOMQUIST** (m):

Herr talman! Får jag gå tillbaka till reservationen III som herr Ferdinand

Ang. vissa anslag ur kyrkofonden

Nilsson talade om. Jag undrar om inte detta är en bra mycket större fråga än vad många av kammarens ledamöter anar. Det vi diskuterar är nämligen inte bara en intern kyrklig angelägenhet. Det är en fråga av kulturell natur som berör samhället i stort.

Vi har i dag en musikerbrist inom kyrkan som är större än bristen på präster. På fem år har t. ex. antalet skolkantorer sjunkit från 1 137 till 825. Mest kännbar är krisen på landsbygden och i små församlingar. Hela musiklivet på sådana orter drabbas.

På de platser där de kyrkomusikaliska uppgifterna är ringa och skolkantorstjänst inte kan inrättas äger domkapitlet medge att orgelstjänst inrättas. Det är en arvodstjänst för vilken det inte behövs kyrkomusikalisk examen. Cirka 40 procent av den svenska kyrkomusikerkåren är orgelspelare. Utbildningen till orgelspelare bekostar de ofta själva. Arvodet för tjänsten är lågt och pensions- eller några andra sociala förmåner finns inte.

Detta visar tydligt hur viktigt det är att vi får fram en kader av utbildade kyrkomusiker — kyrkan, skolan och samhället behöver det. Det måste ordnas större möjligheter till utbildningskurser för oexaminerade orgelspelare.

Nu säger utskottet att man är medveten om bristen på kyrkomusiker och att det är nödvändigt att förstärka den lägre kyrkomusikaliska utbildningen. Är nu utskottet medvetet om detta förefaller det underligt att man inte vill vara med om att utnyttja möjligheterna att ge Svenska diakonsällskapet ökade resurser till den kantorutbildning som bedrivs vid Sköndalsinstitutet.

Får jag bara tillägga att den kyrkomusikaliska kris som man faktiskt på sitt sätt kan tala om upplevs så mycket starkare som vi i dag inom kyrkan har ett kraftigt expanderande musik- och sångliv. Några siffror: År 1943 fanns i landet 1 552 kyrkokörer och år 1959 fanns det 3 200 med cirka 41 000 medlemmar. Utvecklingen har fortsatt un-

Ang. vissa anslag ur kyrkofonden

der den senaste tioårsperioden främst på barn- och ungdomskörsområdet. Cirka 60 000 personer beräknas i dag ingå i kyrkans musikensembler. Vad detta betyder ur allmän-kulturell synpunkt för samhället säger sig självt. Är det inte angeläget att slå vakt om detta musikliv?

Nu vet jag att vi får ytterligare ett tillfälle att diskutera dessa frågor, kanske i ett ännu större sammanhang, nämligen när vi skall behandla proposition 25 om musik- och dansutbildning. Men jag vill i dag verkligen yrka bifall till reservation III vid punkten C i utskottets utlåtande.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Låt mig först säga några ord med anledning av det anförande som herr Ingvar Andersson höll beträffande sjömansprästerna och ersättningen till dem för hyra. Han omtalade att departementschefen inte har anfört några principiella meningsskiljaktigheter. Men det har han ju gjort i och med att han inte har tagit upp det förslag som sjömansvårdsstyrelsen framlagt. Departementschefen står följaktligen på den gamla grunden, att ersättning till hyra inte skall utgå, och utskottet har i det fallet klart biträtt departementschefens förslag.

Varken riksdagen eller utskottet har varit kallsinniga mot sjömansprästerna. Vi vet att de utför ett gott arbete, det behöver inte ytterligare omvittnas. Men de ekonomiska resurserna är begränsade, och därför har man i år nöjt sig med att föreslå att löneersättning ges till ytterligare en sjömanspräst.

Jag vill betona att på senare år har man flera gånger utökat ersättningen till nya sjömanspräster. Det är alltså felaktigt att påstå att det skulle finnas någon motvilja mot denna verksamhet — tvärtom har den fått ett allmänt stöd både av departementschef, riksdag och utskott.

Däremot är det naturligtvis något an-

norlunda, om man skall ge sig in på att bevilja ersättning för hyran. Sjömansprästerna är en särskild institution, och villkoren för deras verksamhet varierar i olika hamnar. I en del fall — inte de flesta — har de bostäder i sjömanskyrkorna. Från dessa utgångspunkter har det inte funnits anledning att vidga ersättningen.

Herr talman! Jag ber att på den punkten få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan har herr Ferdinand Nilsson och herr Blomquist tagit upp frågan om kyrkomusiken. Det är väl obestridligt att där i dag finns ett problem, eftersom vi inte har tillräckligt många kyrkomusiker. Här ställs vi dock liksom i andra sammanhang inför en avvägningsfråga: Skall vi ge Stora Sköndal en större ersättning för den utbildning som bedrivs där, eller skall vi satsa på annan utbildning?

Jag vill nämna att man höjt ersättningen med 20 000 kronor till de sommarkurser som anordnas för utbildning av kantorer. Man har också anvisat ett särskilt anslag på 70 000 kronor att utgå till kurser för just de orgelspelare som herr Blomquist nämnde. På längre sikt bör också, enligt utskottet, den föreslagna nya musikutbildningen inom mellanskolan kunna tillföra den kyrkomusikaliska verksamheten välutbildad arbetskraft.

Jag medger att dagens situation inte är så ljus, och jag har förståelse för de motioner som framlagts i frågan. Det är dock, som jag redan sagt, fråga om avvägningar på vilket område man skall satsa. När utskottet inte vill vara med om att anslå ytterligare medel till den verksamhet på det kyrkomusikaliska fältet som bedrivs vid Stora Sköndal är det just med tanke på den ökade satsning som sker på den övriga verksamheten. Huruvida denna satsning är tillräcklig eller inte, därom kan det råda delade meningar — jag vill inte uttala något kategoriskt omdöme. Ingen kan säga annat än att man uppmärksammat bristsituationen och försökt att avhjäl-

pa den. Om insatserna är tillräckliga eller inte återstår att se.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets förslag även på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Åkesson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Ingvar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag som innefattas i den av herr Åkesson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. vissa anslag ur kyrkofonden

Då emellertid herr *Andersson, Ingvar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 51.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å punkten C, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Grebäck m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Blomquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Grebäck m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Blomquist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 63.

Ang. tomgångskörning av motorfordon

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i punkten D.

Ang. tomgångskörning av motorfordon

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner angående tomgångskörning av motorfordon.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 513 i första kammaren av herr *Hansson* och nr 600 i andra kammaren av herr *Svenning*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en sådan översyn av 58 § vägtrafikförordningen, att tomgångskörning av motorfordon klart reglerades med hänsyn till tid, plats och övriga omständigheter.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 513 och II: 600 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte fresta kammarens fålamod alltför länge i ett ärende som har föranlett ett enhälligt utskottsutlåtande. Jag skulle bara vilja påpeka vikten av denna fråga. Det är en av de stora miljövarsfrågorna och den vållar i redan ganska små tätorter stora bekymmer.

Den fråga som utskottet haft att ta ställning till med anledning av vår motion gäller huruvida tomgångskörningen skall kunna beivras genom en central lagstiftning, intagen i vägtrafikförordningen, eller om de lokala hälsovårdsordningarna liksom hittills måste tillgripas. Utskottet har funnit att man för närvarande inte bör övergå till en central lagstiftning. Utskottet pekar på att förhållandena varierar från ort till ort, varför undantag kan behöva före-

komma. Vi motionärer menar att variationer finns redan i dag och att de tar sig uttryck i olika bestämmelser som den enskilde bilisten måste försöka hålla reda på alltefter den ort han kommer till. Det hade varit lyckligare och ur miljövardssynpunkt lämpligare, om dessa bestämmelser varit intagna i en gemensam lagstiftning.

Utskottet förutsätter liksom departementschefen gjorde i fjol, att dessa frågor skall följas med uppmärksamhet av de organ som handhar trafiksäkerhets- och luftvårdsfrågor. Jag kan försäkra att det organ som handhar luftvårdsfrågorna i Göteborg, nämligen hälsovårdsnämnden, följer detta problem inte bara med uppmärksamhet utan också med oro. Det vållar stora nackdelar att frågan inte är reglerad i en central lagstiftning, och vi förutsätter att det ganska snart kommer till stånd en ändring.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i sjötrafikförordningen (1962:150), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 156, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i sjötrafikförordningen (1962:150).

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 43 bifölles även av andra kammaren.

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammararens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Vid ånyo skedd föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av motioner angående visst försöksfiske i Blekinge län, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av motioner om förebyggande hälsovård; och

nr 30, i anledning av motioner om anställning av handikappad i statlig verksamhet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Genom en den 13 mars 1970 dagtecknad proposition, nr 74, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om detaljhandel med läkemedel,

2) lag om ändring i förordningen (1954:519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel,

dels hemställt om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

3) kungörelse om ändring i läkemedelsförordningen (1962:701),

4) kungörelse om ändring i gifförordningen (1962:702),

5) kungörelse om ändring i narkotikaförordningen (1962:704),

6) kungörelse om ändring i förordningen (1968:70) med vissa bestämmelser om injektionssprutor och kanyler,

dels föreslagit riksdagen att bifalla de förslag i övrigt om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

I propositionen hade framlagts förslag om en ny organisation av apoteksväsendet. Staten skulle övertaga upphandling och distribution av läkemedel genom ett nyinrättat apoteksbolag. I detta skulle staten hava 2/3 av aktierna och en av apotekarsocieteten grundad stiftelse 1/3. För statens aktieteckning erfordrades 30 miljoner kronor, som skulle finansieras genom en befintlig läkemedelsfond, den s. k. regleringsfonden. Det nuvarande privilegiesystemet beträffande apotek skulle upphöra.

Enligt överenskommelse mellan staten och apotekarsocieteten skulle staten också övertaga den industriella produktion av läkemedel som under namnet ACO bedrevs inom apoteksväsendet. ACO-verksamheten skulle samlas inom ett särskilt bolag, vilket övergångsvis skulle vara dotterföretag till apoteksbolaget under två år.

Förslag hade framlagts om åtgärder som syftade till att underbygga en aktiv prispolitik.

Vidare föresloges en ökad satsning på en av producentintressen obunden läkemedelsinformation.

I propositionen hade även framlagts förslag om en omorganisation och en avsevärd förstärkning av läkemedelskontrollen. Nu befintliga enheter skulle sammanföras till en läkemedelsavdelning inom socialstyrelsen samtidigt som en utbyggnad skedde. En omlokalisering till Uppsala föresloges.

Reformen hade föreslagits genomförd den 1 januari 1971.

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

Propositionen hade, såvitt anginge författningsförslagen, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt hade propositionen hänvisats till statsutskottet och behandlats i utskottets utlåtande 1970: 98.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga de genom propositionen framlagda förslagen till lag om detaljhandel med läkemedel och lag om ändring i förordningen (1954: 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

B. att riksdagen måtte lämna utan erinran de genom propositionen framlagda förslagen till kungörelse om ändring i läkemedelsförordningen (1962: 701), kungörelse om ändring i giftförordningen (1962: 702), kungörelse om ändring i narkotikaförordningen (1962: 704) samt kungörelse om ändring i förordningen (1968: 70) med vissa bestämmelser om injektionssprutor och kanyler.

Reservation hade anmälts av herr *Kajser* (m) och fröken *Wetterström* (m), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr förste vice talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande utlåtande jämväl finge beröras statsutskottets utlåtande nr 98.

Herr **KAJSER** (m):

Herr talman! Det ärende som vi nu skall behandla innebär en mycket genomgripande förändring. Man skall bryta sönder en organisation med traditioner från slutet av 1600-talet, som har fungerat väl och som har ingivit en stark känsla av och garanterat ett stort mått av trygghet. Det är visserligen enskilda personer som har haft ansvaret för den direkta skötseln av den rörelse som det är fråga om, men verksamheten har haft en halvt officiell ställning. Innehavarna har tillsatts av Kungl. Maj:t efter ett mycket noggrant tillsättningsförfarande. Rörelsen har varit föremål

för en mycket ingående samhällskontroll. Den har stått under tillsyn av och har fått direktiv från tidigare medicinalstyrelsen, numera socialstyrelsen, och den har varit föremål för visitationer av länsläkarna och inspektioner av särskilda från den centrala myndigheten utsända inspektörer.

Prissättningen på de varor som har försålts har fastställts av tillsynsmyndigheten. Organisationen har fungerat långt ute i glesbygden. Genom en regleringsfond till vilken de större, bärkraftiga apoteken har levererat en betydande del av sin vinst har man kunnat subventionera små, inte bärkraftiga apotek och på så sätt kunnat ge en god service ute i periferin. Ibland har denna service tillgodosetts genom filialapotek, vilka har haft ett relativt brett register, eller genom läkemedelsförråd, av vilka har funnits tre olika typer.

Det nuvarande systemet har som sagt fungerat väl, och det har givit en känsla av trygghet. Varför skall det då brytas sönder? Ja, det kan man verkligen fråga sig.

Ett motiv är naturligtvis klart: Läke-medlen kostar mycket pengar, och det är det allmänna som på ett eller annat sätt betalar huvudparten av läkemedelskostnaderna. Man kan tycka att det allmänna då också bör ha ansvaret för detta. Kan man bringa ner dessa stora kostnader på något sätt är det motive-rat, och kan man göra det genom att rasera det gamla systemet må det kanske vara berättigat. Men man får inte göra det till priset av försämrad service eller minskad trygghet.

Apotekens omsättning uppgick förra året till nära 1 200 miljoner kronor, därav ungefär 1 000 miljoner kronor för läkemedel. Av detta belopp betalade riks-försäkringsverket drygt 450 miljoner kronor i rabatter och för kostnadsfria läkemedel. Sjukhusens läkemedelskostnader, som betalas av sjukvårdshuvudmännen, uppgick till 180 miljoner kronor, detta i varje fall en-

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

ligt en uppskattning. Hälften av apotekens omsättning och nära två tredjedelar av deras läkemedelsförsäljning betalas sålunda av det allmänna. Det är stora pengar det gäller, och jag ser för mig den industriminister, den socialminister och den finansminister som gnuggar sina händer i glädje över de stora vinster som man tror sig kunna göra. Vi anser att det inte finns några bevis som talar för att det skulle bli så stora vinster. I varje fall anser vi att tillräckliga motiv inte har framlagts för genomförandet av den mycket genomgripande förändring som nu skall regleras i lag och på andra sätt.

Jag har redan i remissdebatten anmärkt på det sätt på vilket genomförandet har gjorts. Frågan är avgjord i förväg genom ett avtal som träffades i mitten av september förra året och som godkändes av den socialdemokratiska partikongressen. Den lilla reservation som ligger i satsen "under förutsättning av riksdagens godkännande" är en formalitet. I nuvarande läge är detta det faktiska förhållandet.

Tillvägagångssättet var anmärkningsvärt även på andra sätt. Den utredning som ligger bakom läkemedelsdistributionens genomgripande förändring publicerades inte förrän sex veckor efter överenskommelsen med Apotekarsocieteten, och den överenskommelsen gällde inte bara övertagandet av Vitrum, som riksdagen beslöt om i höstas, utan även den nu aktuella omorganisationen. Något som helst remissförfarande hade inte fått förekomma. De i största hemlighet förda förhandlingarna med Apotekarsocieteten, som från statens sida fördes av utredningsmannen, gjordes också från utgångspunkter som inga andra myndigheter, sammanslutningar eller övriga som kunde vara intresserade av saken fick tillfälle att yttra sig om. I efterhand har betänkandet varit ute på remiss, och vissa modifikationer i en del detaljfrågor har därvid kunnat göras, men det är anmärkningar i kanten av den stora, betydelsefulla och ge-

nomgripande omorganisationen, som alltså i princip genomförts utan remissbehandling. Remissvaren har sedan avgivits mot bakgrunden av att överenskommelsen var ett faktum.

Vi skulle helst ha yrkat avslag på förslaget, men vi har funnit det vara realistiskt med nuvarande maktposition i riksdagen och med hänsyn till de förberedelser som redan har gjorts. De blanka reservationer som jag antecknat dels till andra lagutskottets utlåtande nr 37, dels beträffande riktlinjerna i övrigt, som de är formulerade i statsutskottets utlåtande nr 98, gäller den här principiella ställningen till frågan.

Läkemedelsindustrin är en i hög grad internationell industri. Av de läkemedel som försäljs på den svenska marknaden är en ökande del tillverkad i utlandet. För närvarande är det värdemässigt sett cirka 45 procent och om man därtill lägger de i Sverige på utländsk licens tillverkade läkemedlen, kommer man till 75 å 80 procent. Vi är alltså helt beroende av den utländska tillverkningen och den internationella marknaden. Läkemedelsproduktionen kräver högst betydande kostnader för innovationer och utvecklingsarbete. Som exempel kan anges att de fyra internationellt förgrenade mycket stora läkemedelskoncerner som har säte i Basel — Sandoz, La Roche, Geigy och Ciba — enligt uppgift varje år satsar sammanlagt en miljard kronor på forskning och utvecklingsarbete. De svenska företagen, som säljer ungefär 45 procent av sin produktion på utländska marknader, satsar ungefär 90 miljoner, d. v. s. 16 procent av sin totalomsättning, på forsknings- och utvecklingsarbete. På något sätt måste man få igen de kostnaderna. Det är nödvändigt även om staten har hand om läkemedelsdistributionen. Kan man inte ta in det på ett preparat, kommer man att göra det på ett annat. Vi vill väl inte undandra oss de framsteg som man når inom detta område.

Enligt förslaget skall droghandeln, d. v. s. partihandeln med läkemedel,

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

inte monopoliseras, men Vitrums droghandel skall fungera som en inköpsavdelning och samtidigt utgöra en apparat för den interna varudistributionen inom det nya företaget. Huruvida bolaget skall köpa **produkterna i större** partier för att självt distribuera varorna till apoteken eller om bolaget låter ett fristående droghandelsföretag ombesörja distributionen bör bli en förhandlingsfråga i det enskilda fallet, står det i propositionen.

Med den maktställning som apoteksbolaget får och den metod för enkanal-distribution som har bestämts kan naturligtvis apoteksbolaget i tur och ordning strypa de förefintliga droghandelsföretagen. Departementschefen säger sig inte vilja göra det, och jag tycker att det är bra att kunna konstatera detta. Tekniskt skulle det vara möjligt att tillämpa ett sådant tillvägagångssätt. Om så verkligen vore meningen vore det ärligare att erkänna det från början och i så fall lösa in droghandelsföretagen mot en skälig ersättning och inte tänka sig att strypa dem och svälta ut dem ett och ett i sänder.

Vi menar att apoteksbolaget enbart skall syssla med detaljdistributionen och att Vitrums partihandelsverksamhet skall frikopplas från apoteksbolaget så att det blir en konkurrens på lika villkor med de övriga droghandelsbolagen.

Apoteksbolaget skall också utöva pris-kontrollen och ensamt få bestämma läkemedelspriserna. Endast i fall då man inte kan komma överens med säljaren skall bolaget få överlämna priskontrollen till socialstyrelsen.

Apoteksbolaget får alltså en myndighetsfunktion vid sidan av sin affärsverksamhet. Vi menar att det inte är riktigt. Statsrådet Wickman sade här-omdagen att det är angeläget att de företag som har en blandad myndighets- och företagsfunktion får sina olika funktioner renodlade. Vi anser att de olika funktionerna bör renodlas på så sätt att socialstyrelsen får bibehålla den

priskontrollsfunktion som den redan har och som den har erfarenhet av, medan bolaget skall enbart syssla med företagsfunktioner.

Redan nu har staten visat hur man kan manipulera med priser och avgifter. Apotekarsocieteten anhöll i höstas att få höja expeditonsavgiften med 20 öre från den 1 april i år. Man fick höja den med 30 öre från den 1 januari. Det medför att det blir mera pengar i regleringsfonden, den fond som skall finansiera statens aktieteckning i bolaget. Varför gjordes det nu? Var det för att det skulle finnas tillräckligt med medel i fonden; en elak herre som vill misstolka allting skulle ju kunna fråga om det gjordes för att visa att så här höjde man priserna innan apoteksväsendet var förststatligt. Man har i varje fall aldrig tidigare tillämpat en gentemot apotekarna så generös prispolitik som vid detta tillfälle.

Vad kommer det nya apoteksbolagets organisation att kosta? Jag föreställer mig att det skall bli en hög chefsbefattning som skall vara ganska högt betald, att det skall finnas distriktskontor och distriktschefer — det har åtminstone utredningen tänkt sig som en eventuell organisation — som är relativt högt avlönade. Jag föreställer mig att brev och papper skall gå av och an mellan olika instanser. Det brukar bli så när en stor organisation arbetar på många olika nivåer. Jag skulle tro att detta kommer att kosta en hel massa pengar, och jag är inte säker på att den organisatoriska vinsten blir så stor. För det rent lokala handhavandet av rutingöromålen kommer inte heller att finnas incitamentet att man kan få en ökad vinst om man lyckas rationalisera på ett bra sätt. Det har visserligen anförts i utredningen att man räknar med att spara ungefär 5 miljoner kronor genom att man ämnar dra in 140 apotek och i stället inrätta 300 filialapotek. Jag är övertygad om att det kan vara berättigat att på vissa håll ersätta nu förefintliga apotek med filialapotek, men jag är ändå inte säker

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

på att man därigenom uppnår en vinst på 5 miljoner kronor.

Vi tycker vidare att den läkemedelsinformation som lämnas till läkarna bör ges via socialstyrelsen. Där finns medicinsk och farmakologisk expertis — och det har inte apoteksbolaget. Socialstyrelsen bör utveckla den verksamhet inom detta område som den har påbörjat. Redan denna igångsatta verksamhet visar emellertid hur svårt ett dylikt arbete är och hur diskutabla de åsikter som framförs många gånger kan vara. Det är därför angeläget att man har tillgång till så högt kvalificerad expertis på detta område som möjligt.

Det förefaller som om man trodde att man, genom apoteksbolagets insatser, mer eller mindre skulle kunna hindra den reklam som nu görs genom tillverkarna och reducera de till 80 miljoner kronor om året med grov uppskattning beräknade kostnaderna för marknadsföring av och reklam för läkemedel. Även om man med prispress och andra metoder kan reducera de svenska läkemedelsföretagens reklam för försäljningen inom Sverige måste man betänka att redan nu 45 procent av läkemedelsförsörjningen värdemässigt sett tillgodoses genom utländska läkemedelsföretag. Reklamen från dem kommer vi att få tillgång till även i fortsättningen. Vi vill få del inte bara av de innovationer av verkligt omgestaltande betydelse som görs utan också av de mindre genomgripande men ändå betydelsefulla preparatförbättringar som ständigt äger rum, framför allt inom de stora läkemedelsföretagen. Det är nämligen endast dessa som har resurser. Det gäller här inte bara pengar, inte bara personal; det gäller också att ha erfarenhet — know-how — för att kunna driva detta innovations- och utvecklingsarbete i stor skala. Naturligtvis vill tillverkarna marknadsföra sina varor på vanligt sätt med reklam och propaganda, och det kan vi aldrig komma ifrån.

Vi har avvikande mening på ytterligare en punkt, som gäller läkemedels-

kontrollen. Vi har velat genomföra det förslag som framförts av socialstyrelsen i samråd med statskontoret och läkemedelsförsörjningsutredningen. Vi tycker att läkemedelskontrollen bör vara fristående från socialstyrelsen. Såsom vi har framhållit i vår motion skall socialstyrelsen vara ett policyskapande och kontrollerande organ, medan de praktiskt arbetande kontrolllaboratorierna bör vara fristående exekutiva organ, såsom exempelvis statens bakteriologiska laboratorium och statens rättskemiska laboratorium. Såväl apoteksbolaget och läkemedelsindustrin som kontrolllaboratorierna bör alltid arbeta efter samma grundläggande anvisningar från socialstyrelsen. Det är i alla dessa fall lika viktigt att styrelsen övervakar att föreskrifterna följs, och vi tror att det sker bättre om laboratoriet är fristående från socialstyrelsen.

Enligt propositionen skall laboratoriet förläggas till Uppsala. Utskottet har ingenting att invända mot detta. På den punkten finns inte någon motiverad reservation; däremot finns där två blanka reservationer. Vi har i denna fråga inom utskottet haft uppvaktningar från anställda vid laboratoriet, och vi har också i ett senare skede fått en skrivelse från medicinska fakulteten vid Karolinska institutet. Det är ju alltid besvärligt när man skall försöka decentralisera en institution från Stockholm. Många gånger har det i alla fall visat sig att när flyttningen väl skett, har man kunnat anpassa sig ganska bra. Särskilt denna skrivelse från Karolinska institutets medicinska fakultet var emellertid i mitt tycke tungt vägande. Det kommer dock att ta några år innan flyttningen blir aktuell. Man skall projektera, rita och bevilja pengar för ändamålet. Det finns ytterligare tid att fundera, såvitt jag kan förstå. Här gäller det ju arbetsmöjligheterna genom samarbetet mellan de många högt specialiserade sjukhus som finns i Stockholm. Det finns ju sådana sjukhus också i Uppsala; dock är möjligheterna

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

större här i Stockholm. Det gäller personalen, och det gäller stora pengar — kanske onödigt stora om man absolut vill flytta men inte måste flytta utan egentligen borde kunna stanna kvar.

Vi har som sagt inte yrkat avslag på flyttningsförslaget, men jag menar att man ytterligare bör överväga om flyttingen verkligen måste ske. Man har god tid på sig att göra sådana överväganden, och jag vill vända mig till statsrådet, som sitter här, och framhålla att det skulle vara angeläget att tänka på saken ytterligare innan beslutet blir definitivt.

Herr talman! Detta ärende i sin helhet är en ganska stor fråga. Det berör en rörelse med en omsättning på över en miljard kronor, men det gäller framför allt tillgodoseendet av sjuka människors behov av medicin. Vi är rädda att det statliga bolaget i rationaliserings-syfte, som det heter, kommer att försämra den service som hittills har funnits och att man ensidigt kommer att utgå från företags- och inte från samhällsekonomiska aspekter. Vi har ju den erfarenheten från andra statliga verksamheter. I går, när vi satt och diskuterade en helt annan fråga, var det en av de socialdemokratiska deltagarna i resonemanget som sade om en viss före-teelse i samhället: Nu är det inte så noga längre, när staten har hand om det själv. Det var naturligtvis skämtsamt och litet ironiskt sagt, men det ligger kanske mera bakom det än vad man tror. Även de statliga funktionärerna är ju människor med sina fel och brister. För att de sitter i myndighetsställning är det inte säkert att de är så mycket bättre än andra människor, men de har så mycket större möjligheter att göra sitt inflytande gällande.

Vi tror också från vår principiella utgångspunkt, att driften måhända blir dyrare när det inte finns något enskilt intresse av att göra sådana besparingar i den rutinmässiga driften som man kan göra utan att försämra densamma.

Den ökning av läkemedelsekostnader-

na som varit så stark under de senaste åren, efter den senaste förändringen av läkemedelsrabatteringen, har i början av detta år varit betydligt mindre än tidigare. Vad beror det på? Ja, i mars var antalet recept ungefär tio procent lägre än i mars förra året, och under hela året hittills, de tre månader som gått, har antalet varit sex procent lägre.

Visserligen har sjukskrivningen varit lägre — genomsnittliga sjukpenningbe- loppet är ungefär två procent lägre än förra året — men det kan ju inte förklara nedgången av antalet recept med sex procent.

I själva verket torde minskningen sammanhånga med sjukronsreformen, som här visat sitt välgörande inflytan- de, om man vill se till besparingar. De med totallön avlönade läkare som ti- digare slet och arbetade till sena kväl- len slutar nu gärna när den ordinarie arbetstiden är slut. Patienterna kommer ordentligt efter tidsbeställning, ingen kommer mellan tiderna. Det händer nat- urligtvis någon gång, men mera sällan, att en patient förbiser en tidsbeställning och inte kommer, så att doktorn går och väntar litet, men allt är väl ordnat så att ingen behöver vänta i väntrummet. Men man får vänta så mycket längre innan man får komma till doktorn.

På ett sjukhus i södra Sverige sägs att man har beräknat att sjukvårdspro- duktionen i den öppna mottagningen skulle ha gått ned med cirka 20 procent.

Det intressanta är att sjukronsre- formen tycks ha medfört ett uppsving för de privatpraktiserande läkarnas verksamhet. Detta ligger kanske litet vid sidan av det vi diskuterar, men det kan belysa frågan om effekterna av ett statligt reglerat förhållande och ett där den fria verksamheten får fungera.

Att de privatpraktiserande läkarna blivit så överhopade med arbete är kan- ske det som ligger bakom riks försäkringsverkets enligt min mening rätt sär- eget utformade meddelande om dess nya verksamhet att kontrollera alla kvitton från privatpraktiserande läkare. Syftet

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

är både att granska arvodenas skälighet och att hjälpa taxeringsmyndigheterna, heter det. Är det besvikelsen över att allmänheten reagerat helt annorlunda än beräknat på sjukvårdsreformen — att man vill ha sin egen läkare som man kan komma till, som man känner till och som man vet ägnar en ett personligt intresse — som gör att riksförsäkringsverkets utsända meddelande genomandas sådan brist på förtroende och samarbetsvilja?

Det var dock inte bara de privatpraktiserande läkarna som stälpte riksförsäkringsverkets förslag om en överenskommelse — det gjorde framför allt sjukvårdshuvudmännen. Inte bäddar man genom så misstänkliggörande uttalanden som detta för någon uppgörelse i samförstånd och endräkt.

Jag har ingenting emot att man kontrollerar kvittona. Jag har alltid ansett att man kunde göra det lokalt, för där har kvittona alltid funnits för de taxeringsmyndigheter som velat och kunnat. Att de inte alltid kunnat minns vi från ett här flera gånger diskuterat fall för några år sedan.

Ja, det var en utvikning som inte hör direkt hemma i denna diskussion men som en smula kan belysa skillnaden mellan en enskild verksamhet och en statligt reglerad verksamhet.

Herr talman! Jag vill sluta med att säga att jag hoppas att den omorganisation av läkemedelsdistributionen som av ideologiska skäl nu genomförs trots allt skall visa sig vara funktionsduglig och att den skall kunna ge de sjuka även i fortsättningen en god service när det gäller läkemedel. Jag hoppas också att den inte skall leda till några ökade kostnader, vilket jag tror man kan befara.

Efter dessa slutord, herr talman, skall jag be att få återkomma med yrkanden när vi kommer till statsutskottets utlåtande nr 98.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Detta är ju som herr Kaijser redan påpekat en stor och betydelsefull fråga. Han har också gjort en ganska grundlig genomgång av problemkomplexet. Jag skall inte bli mångordig i mina kommentarer. Detta är ju en ganska svårtillgänglig materia, som man naturligtvis kan ha många synpunkter på. Det är också som herr Kaijser redan sagt en fråga av ganska stor ekonomisk räckvidd.

Vi förbrukar årligen läkemedel till ett värde av drygt en miljard kronor, åtminstone var det så det senaste året. Det är således en stor fråga, rent ekonomiskt, både för samhället och för den enskilde.

Jag skulle också inledningsvis vilja säga att det, som utskottet även påpekat, inte förekommit några större motsättningar mellan de berörda parterna beträffande ansvarsövertagandet, även om det från olika håll självklart anmälts betänkligheter på en hel del punkter.

Denna fråga är alltså betydelsefull både ekonomiskt och principiellt. Naturligtvis kan man ha spekulationer i olika riktningar. Vi saknar emellertid material för en erfarenhetsmässig bedömning om hur ett i huvudsak statligt monopol på detta område kommer att verka såväl när det gäller prisbildning som när det gäller distribution och saluförande av olika läkemedel, konkurrensförhållanden, kontrollfunktioner och många andra frågor som sammanhänger med detta problem.

För vår del anser vi det angeläget, i varje fall när det gäller detaljistledet, att apoteksbolaget skall kunna vara helt fristående från producent- och grossistintressen. Det vore inte lyckligt, anser vi, om apoteksbolaget genom en egen grossiströrelse skulle överta grossistfunktionen för en del sortiment och därigenom mer eller mindre oförskyllt ständigt riskera att beskyllas för partiskhet i inköpspolitiken. Därför har vi också ansett det angeläget att Vitrum

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

görs fristående från apoteksbolaget och att ACO skiljs från bolaget. Vi anser att det varit riktigast om detta kunnat ske omedelbart.

Denna synpunkt har vi också framfört i motioner, men vid föredragningar vid ärendets behandling i utskottet påpekades att det skulle vara förenat med en del praktiska organisatoriska olägenheter att åstadkomma en sådan omedelbar boskillnad samt att det därför skulle vara skäl att man hade möjlighet att under en viss övergångstid inrätta sig på det sätt som man ursprungligen avsett.

Vi har i en reservation från folkpartiet och centerpartiet behandlat frågan om priskontrollen. Även om vi anför vissa betänkligheter mot priskontroller över huvud taget anser vi oss kunna acceptera propositionens förslag i stort. Det är enligt vår mening rimligt att socialstyrelsens läkemedelsnämnd kan fastställa ett skäligt pris om apoteksbolaget och vederbörande producenter inte har kunnat komma överens.

Nu kan emellertid även andra parter ha intresse av vilket pris som fastställs och av att apoteksbolaget i sin prispolitik behandlar alla leverantörer lika. Därför bör, anser vi, socialstyrelsens läkemedelsnämnd också ha skyldighet att efter anmälan från tredje part pröva skäligheten i ett pris, även om apoteksbolaget och producenten i det fallet skulle vara överens.

Vi anser också att läkemedelsnämnden bör ha rätt att på eget initiativ och utan anmälan från något håll pröva läkemedelspriser. Det bör finnas en möjlighet för läkemedelsnämnden att sakpröva priset i samband med registreringsprövningen, och det bör som sagt få ske på dess eget initiativ.

Kostnaderna för information och reklam när det gäller både den svenska och den utländska läkemedelsindustrin beräknas i år uppgå till 80 miljoner kronor, vilket tidigare har nämnts här och vilket också framhålls i utskottets utlåtande. Det är förvisso ett ganska

stort utbud och en omfattande reklam på detta område. Det är möjligt, som herr Kaijser nämnde, att det inte finns några förutsättningar att kunna begränsa de utländska producenternas reklam på den svenska marknaden. Samtidigt måste man säga att det är ganska förvirrande och tidskrävande att följa reklamen, kanske inte alltid heller så vägledande för den stora allmänheten och inte minst för de läkare som känner sig mer eller mindre skyldiga att följa med reklamutbudet.

Det är väl ingen tvekan om att det kan finnas ett behov av en utökning av den obundna informationen på detta område, även om vi anser att det är en smula märkligt att departementschefen föreslår att tyngdpunkten i samhällets informationsverksamhet skall läggas på apoteksbolaget, som ändå enligt utskottets förslag samtidigt har vissa producentintressen att tillgodose. Vi anser därför att en större del av samhällsinformationen om läkemedel bör läggas på socialstyrelsen som redan av helt naturliga skäl bedriver en viss informationsverksamhet på området. Enligt vår mening bör därför inte apoteksbolaget dominera samhällets läkemedelsinformation även om det är ett i huvudsak samhällsägt organ.

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord beträffande läkemedelskontrollen. Det har riktats vissa invändningar mot den föreslagna kontrollen, och man kan naturligtvis ha olika meningar om hur den skall organiseras. Självfallet kan man säga att det kanske borde ha varit ett mer självständigt organ avdelat för detta ändamål, men rimligtvis bör man kunna pröva den föreslagna organisationen. Skulle det visa sig att den inte fungerar tillfredsställande i alla avseenden, bör väl en ändring kunna åstadkommas där brister eventuellt föreligger.

Slutligen, herr talman, vill jag bara tillägga att enligt förslaget kommer en hel del apotek att dras in och en hel del att ersättas med filialapotek. Det

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

är möjligt att denna nya organisation kommer att innebära vissa olägenheter, en viss fortsatt försämring av den service som framför allt glesbygdsområdena får lov att finna sig i. Här har dock statsrådet gjort ganska långtgående utfästelser i sitt departementsuttalande. Han säger att servicen på detta område inte skall försämrast. Utskottet har också starkt understrukit just angelägenheten av att samhällsservicen på detta område inte försämrast för glesbygdsområdenas befolkning, och det är en sak som jag även här vill starkt understryka.

Herr talman! Jag ber att beträffande yrkandena få återkomma senare.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas en flerpartimotion som jag har varit med om att framlägga och som gäller statsbidrag till Föreningen Adoptionscentrum. Eftersom det tycks vara obekant för många i denna kammare vad föreningen syftar till, vill jag gärna säga några ord om det.

Föreningen Adoptionscentrum har enligt sina stadgar till syfte att i samarbete med myndigheter och andra organisationer verka för vidgade möjligheter till internationell adoption och till att hem- och föräldralösa barn eller barn, som av olika skäl inte kan omhänderhas av sina biologiska föräldrar, snarast möjligt beredes adoptivhem samt att bedriva upplysning om möjligheterna och villkoren för adoption av barn.

Bakgrunden till bildandet av Adoptionscentrum är behovet av en organisation som kan komplettera myndigheternas verksamhet i fråga om internationell adoption och som centralt kan förmedla upplysningar och råd till personer som har adopterat eller planerar att adoptera barn från utlandet. Föreningens verksamhet måste givetvis ses mot bakgrunden av det markant ökade intresset i Sverige under senare

år för adoption av utländska barn och som en följd av att antalet utländska adoptivbarn eller fosterbarn som kommit till Sverige vuxit kraftigt. Vi vet ju att det numera är praktiskt möjligt att få adoptivbarn eller fosterbarn från långt fler länder än tidigare.

Jag skulle gärna vilja nämna några notiser om föreningen och dess verksamhet. Man har utgett en bok, "Adoptera — ett alternativ", som redan är tryckt i sin andra upplaga. Den kan sägas vara en handbok för personer, som är intresserade av att få eller redan har adoptivbarn. Man har under de senaste veckorna haft en stor utställning på Stockholmsterrassen. Den har mötts av ett mycket stort intresse inte enbart från enskilda individer, utan dit har också strömmat socialarbetare och andra som inte har kunskaper och erfarenheter på detta fält.

Adoptivföräldrarnas problem är ganska stora. Några upplysningar: Resekostnaderna för dem som tar adoptivbarn till Sverige är exceptionellt höga. SAS ger 50 procents rabatt på en vuxenbiljett — alla andra flygbolag ger 75 procents rabatt. En flygvärdinna på SAS tar hand om högst två barn, andra bolags värdinnor klarar tre. Det är alltså förenat med mycket stora kostnader för närvarande, enligt uppgift ända upp till 12 000 kronor.

Bevis om svenskt medborgarskap kostar 300 kronor i lösen från invandrarverket. Väntetiden är för närvarande ett år.

En mängd barnavårdsnämnder har under de senaste månaderna kontaktat Adoptionscentrum och ställt frågor om tillvägagångssätt, principer och kostnader i samband med adoption. Okunigheten även hos kommunala myndigheter är tydligen påfallande stor på detta område. Varje dag kommer 10—15 brev och samtal till föreningen, som inte har någon avlönad kraft utan helt får lita till frivilliga krafter.

Adoptionscentrum har ett register på 1 500 familjer som är intresserade av

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

att den vägen få adoptivbarn. Självfallet kan föreningen inte förmedla adaption — det skulle strida mot lagen —, däremot försöker man ge råd och synpunkter på hur man skall gå till väga för att få lämpliga kontakter i adoptionsärenden.

Det finns i hela landet bara en enda adoptionsbyrå, den som Stockholms stads barnavårdsnämnd har inrättat. Det är otillräckligt.

Nu hänvisar utskottet till socialstyrelsen. Men det är den väg som har visat sig klart otillräcklig tidigare. Bakgrunden till att föreningen tillkom var bl. a. att man bedömde det nödvändigt för de föräldrar som har adoptivbarn att få en organisation som tillvaratar deras intressen men också ger råd och tips till dem som avser att skaffa sig adoptivbarn.

Företrädare för flera riksdagspartier bedömde detta vara så angeläget att man borde kunna ge föreningen ett statsanslag på 45 000 kronor. Om föreningen får det kan den på halvtid anställa en kurator eller en sekreterare som kan ta hand om de växande kontakter den har. Vidare skulle föreningen kunna ge ut broschyrer och upplysningsfolders på olika språk för att underlätta kontakten med andra länders myndigheter. Det råder för närvarande stor förvirring här, även från svenska myndigheters sida.

Allt detta skulle självfallet ske i nära samarbete med socialstyrelsen. Utskottet hänvisar till att socialstyrelsen får ett utökat anslag och att man skulle kunna samarbeta med den. Jag tycker att åtgärden är så pass enkel att man från utskottets och riksdagens sida borde ha kunnat bevilja det här anslaget på 45 000 kronor. Det är en angelägen sak, och jag kommer därför, herr talman, att yrka på att riksdagen bifaller motionerna och ger 45 000 kronor till föreningen Adoptionscentrum.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Låt mig börja där den siste talaren slutade. Han är förvånad över att utskottet skrivit som det gjort. Med kännedom om hur sådana här saker handläggs bör denna skrivning vara tillfredsställande. Utskottet gör nämligen ett förslag om att höja bidraget för adoptionsverksamhet från 866 000 kronor till 1 296 000 kronor och meddelar att av dessa medel möjligheter finns för socialstyrelsen att ge de bidrag varom herr Wikström talade. Det är en enkel sak för vederbörande organisation att hänvända sig till socialstyrelsen.

Vad sedan gäller det ärende som egentligen är för handen borde jag väl inte tala med parlamentarikern Kaijser utan med läkaren Kaijser och konsultera honom privat för min dåliga hals, men det kanske inte passar just från denna talarstol.

Herr Kaijser har här mycket ingående deklarerat sin uppfattning och den uppfattning som ligger bakom de reservationer som föreligger. Vi har i stort sett varit överens inom utskottet. Efter en specialföredragning, efter uppvaktningar från olika läkemedelsfabrikanter och -organisationer har den avdelning i statsutskottet som haft att handlägga detta ärende kommit fram till att man kan acceptera vad som i propositionen är förordat.

Det förslag vi nu behandlar innebär att staten skall överta ensamrätten att driva detaljhandel med läkemedel. Statens ensamrätt kommer att överlätas på ett apoteksbolag. Bl. a. sjukvårdshuvudmännen kommer att få plats i bolagets styrelse. Några direkta skiljaktiga meningar när det gäller själva principen att samhället skall överta ansvaret för läkemedelsdistributionen föreligger som sagt inte. Vi har emellertid inom utskottet haft att ta ställning till ett antal motioner med yrkanden som avviker något från förslagen i propositionen. Huvuddelen av motionsförslagen har utskottet enat sig om att avstyrka. I de

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

fem reservationerna vilkas ursprung främst härrör från en motion från moderata samlingspartiet återfinns dock en del större eller mindre avvikelser från majoritetsförslaget.

Reservationen 1 gäller den privata droghandelns ställning vid bildandet av ett statligt dominerat apoteksbolag. Enligt utskottsmajoritetens mening är de i propositionen förordade riktlinjerna för valet av distributionsväg väl avvägda. Ingen ändring föreslås av förhållandet att varje producent av godkänt läkemedel skall ha oinskränkt rätt att få sina produkter sålda av apoteken.

Vidare skall läkarnas fria rätt att skriva ut läkemedel av olika typ och fabrikat bibehållas. Skillnaden kommer egentligen endast att bli den att de olika köparna, d. v. s. för närvarande vart och ett av apoteken, ersätts av en enda kund, nämligen apoteksbolaget. Då apoteksbolaget kommer att ha en egen intern distributionsapparat, blir det möjligt att väga olika alternativ för distributionen mot varandra och välja det kostnads- och servicemässigt fördelaktigaste distributionsättet. Det har också understrukits att någon åtskillnad inte skall göras mellan olika grosshandelsföretag och producenter enbart på grund av ägandeförhållandena.

Reservationen 2 b innebär i sak att reservanterna från moderata samlingspartiet vill frånhända apoteksbolaget möjligheten att driva en aktiv prispolitik. Apoteksbolaget skulle enligt reservanternas mening inte få föra förhandlingar med producenterna om de priser som skall gälla då apoteksbolaget gör sina stora inköp. **Man vill endast ha en administrativ kontroll hos socialstyrelsen.** Enligt utskottsmajoritetens mening är det självklart att prissättningen primärt bör ske vid förhandlingar som förs mellan apoteksbolaget och läkemedelsproducenterna. Ett viktigt skäl för bildandet av ett apoteksbolag har ju varit att bolaget som en av världens största läkemedelsköpare får **möjlighet** att påverka priserna på läkemedel. **Vi**

konsumerar, som redan här sagts, läkemedel i Sverige för drygt en miljard kronor om året, och av denna summa betalas två tredjedelar via skatten.

Det bör väl betonas att priset på de produkter som framställs av företag i vilka apoteksbolaget har ett avgörande inflytande, alltså ACO och Vitrum, skall prövas av läkemedelsnämnden. Reservanternas farhågor för den svenska läkemedelsindustrins framtid och utvecklingsmöjligheter är därför enligt utskottsmajoriteten icke befogade. Till den meningen ansluter sig också de folkpartister och centerpartister som i reservation 2 a vill ha ett slags säkerhetsventil genom överprövning av priserna hos socialstyrelsen, om tredje part så skulle begära.

Nu tror jag inte att ett sådant beslut i och för sig är nödvändigt. Socialstyrelsen har som ansvarig myndighet på detta område alltid möjlighet att ta ställning till prissättningen. Det har också påpekats i såväl propositionen som utskottsutlåtandet att socialstyrelsen kan sakpröva även ett avtalat pris, om särskilda skäl skulle ge anledning till det. Någon principiell skillnad mellan utskottsmajoriteten och reservationen 2 a finns därför egentligen inte.

I reservation 3 vill de moderata reservanterna koncentrera all information till socialstyrelsen och inte, som utskottsmajoriteten föreslår, låta bolaget svara för finansiering av viss upplysning på läkemedelsområdet. Oenigheten gäller inte grundinformationen. Alla är överens om att socialstyrelsen skall ha ansvaret för den information som anknyter till läkemedelskontrollen. Vad reservanterna vänder sig mot är att apoteksbolaget skall ställa ekonomiska resurser till förfogande för sådan information som inte direkt har samband med läkemedelskontrollen. Det gäller bl. a. information till allmänheten om apotekens produkter samt statistiska och speciella undersökningar och utredningar rörande läkemedlens användning.

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

Utskottsmajoriteten anser att det inte finns någon anledning att betvivla att apoteksbolaget klarar den uppgiften, speciellt när bolagsledningen enligt förslaget skall biträdas av en särskild nämnd, bildad för detta ändamål. Det bör i sammanhanget uppmärksammas, vilket här redan har antytts, att producenternas läkemedelsreklam för närvarande kostar i runt tal 80 miljoner kronor om året.

Reservation 4 är egentligen bara en följd av de moderata reservanternas förslag i de två föregående reservationerna. Avsikten är alltså att man skall ta bort apoteksbolagets inflytande över prisbildning, information m. m. och att det i avtalet mellan staten och apoteksbolaget direkt skall skrivas in att bolaget endast skall syssla med distributionen av läkemedel.

Som jag redan framhållit anser utskottsmajoriteten det vara av stor vikt att apoteksbolaget får möjlighet att driva en aktiv verksamhet på läkemedelsområdet, något som skulle tas ifrån bolaget enligt vad reservanterna föreslår.

Reservation 5 går ut på att läkemedelskontrollen skall vara ett fristående organ med en egen chef. Här har majoriteten godtagit förslaget i propositionen om att läkemedelskontrollen skall organiseras som en avdelning inom socialstyrelsen. Det finns flera skäl som talar för den i propositionen föreslagna lösningen. Bl. a. har ju remissinstanserna vid remissbehandlingen av utredningsförslaget framfört önskemål om en fast anknytning av kontrollorganisationen. Det är vidare i och för sig naturligt att socialstyrelsen som tillsynsmyndighet på det här området, och därmed ytterst ansvarig för läkemedelskontrollens målsättning och innehåll, får ett omedelbart inflytande över kontrollorganisationen. Reservanternas förslag däremot innebär en splittring av resurserna på två olika organ, eftersom socialstyrelsen även en-

ligt reservanternas förslag skall ha kvar vissa funktioner på området.

Vad slutligen beträffar de båda blanka reservationerna rörande flyttningen till Uppsala vill jag framhålla, att Uppsala i framtiden kommer att bli det enda ställe i landet där det finns såväl medicinsk som farmaceutisk fakultet. Det är då naturligt att även läkemedelskontrollen förläggs till Uppsala. De skäl som har åberopats mot en förflyttning är desamma som alltid framkommer i samband med omlokaliseringar. Såvitt man kan bedöma kommer omlokaliseringar från storstadsområden till andra områden att bli allt vanligare under 1970-talet. Om det ligger något allvar bakom önskemålet om att så skall ske, kan riksdagen i detta fall inte göra något annat än besluta i enlighet med detta förslag. Det är ändå fråga om en mycket begränsad omflyttning. I detta fall är det dock inte regionala skäl som har fällt avgörandet utan lämplighets-skäl. Någon ren personalfråga är det under alla omständigheter inte.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan.

Herr KAIJSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Andersson påstod att vi alla var ense i denna fråga. Ja, i nuvarande läge är vi det så till vida att vi alla har accepterat denna omorganisation. Men jag har kritiserat det sätt på vilket förslaget har kommit fram. Man har inte fått tillfälle till någon remissbehandling av det genomgripande förslaget. Remissbehandlingen ägde rum i efterhand sedan beslutet var fattat. Remissinstanserna har svarat under den förutsättningen.

Beträffande priskontrollen vill jag framhålla att apoteksbolaget i varje fall under de första åren även kommer att vara producent. Det gäller ju här att skilja mellan myndighetsfunktionen och företagsfunktionen. Priskontrollen är

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

en myndighetsfunktion, och företaget har ju, om det skall förena denna myndighetsfunktion med sin företagsfunktion, möjlighet att fastställa de priser som passar företaget. Att det har möjlighet att lägga på någon extra tioöring har det redan visat.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Birger Andersson sade beträffande anslaget till Adoptionscentrum att det var en enkel sak för föreningen att vända sig till socialstyrelsen. Det har man också gjort, såvitt jag vet. Men om nu socialstyrelsen inte har visat något överdrivet intresse för adoptionsfrågorna eller om det rent av är risk för att socialstyrelsen inte skulle bevilja detta anslag, är den säkraste vägen att riksdagen bifaller motionerna. Då kan man vara övertygad om att föreningen även i fortsättningen kan bedriva den nyttiga verksamhet som den har inlett så väl.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förmodar att socialstyrelsen är mer sakkunnig på det område som herr Wikström talar om än jag. Det är väl angeläget att den sakkunniga och ansvariga instansen får pröva detta. Man skall inte på detta sätt söka tvinga på riksdagen någonting som en myndighet med större sakkunnighet möjligen, säger jag, inte vill vara med om, om det nu är sant som herr Wikström påstår att den har visat kallsinnighet.

Herr Kaijser erkänner att det inte råder någon oenighet i och för sig om det föreliggande förslaget, men han är en smula upprörd över att det inte har varit något remissförfarande i ärendet. Ja, om det bara är på den punkten som vi inte är eniga, så är det ju ingenting annat än formalia det rör sig om.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag försöker verkligen inte tvinga på riksdagen någonting. Det har emellertid väckts en flerpartimotion i den här frågan. Utskottet hade i och för sig haft möjlighet att fråga socialstyrelsen vad den anser om det här spörsmålet. Jag har i debatten redovisat fakta om föreningen Adoptionscentrum. Det finns många som tycker att det vore rimligt att riksdagen tog ställning i en så pass okomplicerad angelägenhet som denna.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag gläder mig åt att statsrådet Aspling hedrar kammaren med sin närvaro och därmed ger mig möjlighet att till honom rikta några principiella frågor.

Problemet om den svenska läkemedelsförsörjningen och läkemedelsindustrins, droghandels och apotekens roll i det sammanhanget har som vi alla vet under många år varit föremål för debatt och utredningar.

På socialdemokratiska kongresser och i partiprogram har framlagts förslag till socialisering av denna sektor av näringslivet. Man har åberopat framför allt — såsom nu också sker i propositionen — att samhället har ansvaret för sjukvården och att det därför är naturligt att det också övertar det direkta inflytandet över och ansvaret för läkemedelsförsörjningen.

Men någon allmän principdebatt här i riksdagen har vi inte haft, eftersom Kungl. Maj:t inte inför riksdagen har redovisat sina samlade synpunkter och riktlinjer för läkemedelsförsörjningen på sådant sätt att en helt förutsättningslös diskussion har kunnat äga rum. Vi har alltså inte fått möjlighet att helt obundet ta upp en meningsfull diskussion och än mindre att påvisa att de slutsatser som man dragit från socialdemokratiskt håll varken är logiska eller sakligt riktiga. Det är de nämligen inte, herr talman.

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

Den omständigheten att staten eller kommunen har att svara för en viss vårdsektor och att bära kostnaderna därför utgör nämligen inget som helst skäl för att den forskning och den utveckling eller de produktions- och distributionsfunktioner som krävs för att vårduppgifterna skall kunna fullföljas måste ligga i samhällets händer. Om man eftersträvar effektivitet, initiativ och utveckling, god service, låga priser och konkurrens mellan en mångfald olika enheter, då är tvärtom ett förstatligande eller en kommunalisering av sådana funktioner direkt olämplig. Det låter sig visserligen sägas att samhället får större möjligheter att på det sättet utöva kontroll över en stor integrerad sektor. Men med kontroll avses då inte läkemedelskontroll. Samhällets skyldigheter och samhällets ansvar för läkemedlen är i det hänseendet självklara. Nej, med kontroll menar man här någonting annat. Och den statskontroll som man åsyftar utgör verkligen ingen garanti för effektivitet, låga priser och nyskapande — tvärtom, det vet vi. Vad är egentligen statskontroll i den här meningen? Det innebär i själva verket att ett fåtal byråkrater — detta icke alls sagt i någon dålig mening — och politiker — icke heller detta ord använt negativt — tar på sig ett mycket stort ansvar, som annars skulle ha delats av en mängd olika konkurrerande utvecklingsinriktade och oberoende individer.

Vi är väl också, herr talman, alla medvetna om att, hur vi än bedömer det pågående arbetet inom EEC och EFTA och andra liknande samarbetsorgan, den internationella arbetsfördelningen och integrationen kommer att intensifieras och rörligheten över tidigare nationella gränser att öka och att utbytet av kapital, teknik, know how och arbetskraft att väsentligt vidgas.

I den utvecklingsprocessen är det utomordentligt viktigt att ett land inte bygger vattentäta skott mellan den egna läkemedelsförsörjningen i vidsträckt mening och den i andra länder. Det

ligger tvärtom i allas intresse att skapa garantier för att kunna följa med i det internationella erfarenhetsutbytet och om möjligt på vissa områden leda utvecklingen, vilket vår läkemedelsindustri faktiskt har kunnat göra. Detta blir inte möjligt om vi snör av vår egen industri från omvärlden. Den skulle visserligen teoretiskt kunna tänkas fortsätta att tillverka och sälja på export även med en helt socialiserad läkemedelsförsörjning, men i praktiken är det inte möjligt utan den bas som inhemsk fri läkemedelsförsörjning utgör. I ett sådant läge skulle med all säkerhet de industriella enheterna och den teknik som utbildats inom dem snart tvingas söka sig utanför landets gränser med därav följande negativa konsekvenser för utvecklingen av och prisbildningen på läkemedel och ytterligare avtagande intäkter för exportförsäljning. Inte minst sistnämnda synpunkt bör man hålla i minnet just i dag då vi kan konstatera oroande tendenser då det gäller vår betalningsbalans och valutareserv.

Finansminister Gunnar Sträng har ju vid upprepade tillfällen konstaterat att våra betalningsbalansproblem direkt sammanhänger med den pågående strukturförändringen i det svenska samhället, där ett stort antal importkonkurrerande enheter har lagts ned. Gunnar Sträng har också understrukit behovet av att ytterligare satsa på exportinriktad svensk industri. Åtgärder som kan vara ägnade att begränsa rörelsefriheten inom svensk läkemedelsindustri, som tillför landet rätt stora belopp, skulle kunna få en effekt som står i direkt strid med de intentioner som finansministern talar om.

Herr talman! Självfallet har jag bara framfört några mycket generella och kanske enligt mångas mening förenklade synpunkter. Regeringen har, kommer väl statsrådet Aspling att säga, ännu inte föreslagit någon helsocialisering av vår läkemedelsförsörjning. Men den ligger obestridligt i farans rikt-

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

ning, och de slutsatser som departementschefen och utskottet drar pekar i princip i samma riktning. Jag har med detta anförande bara velat antyda några drag i den principiella och ekonomiska debatt som majoritets- och oppositionspartierna här i riksdagen borde ha givits möjlighet att föra och fördjupa sig i. En ordentlig, samlad presentation ifrån regeringens sida av de grundläggande principerna för svensk läkemedelsförsörjning — d. v. s. regeringens syn på denna fråga — skulle ha givit oss en möjlighet till en sådan diskussion. Nu har den möjligheten berövats oss. Vad beror det på?

1963 tillkallades läkemedelsförsörjningsutredningen — ett kort och kärnfriskt namn, eller hur? Den hade till uppgift att överse stora delar av läkemedelsförsörjningens organisation. Den skulle lägga fram förslag till en ny ordning på detaljhandelsplanet. Den skulle överväga etableringen av ett statsägt monopolföretag för grosshandel med läkemedel. Den skulle undersöka om inte en ökad läkemedelstillverkning i allmän regi borde komma till stånd.

Innan denna utredning slutfört sitt arbete träffade regeringen avtal med KABI om inköp av det företaget och av Vitrum och några månader därefter — fortfarande utan att vi sett läkemedelsförsörjningsutredningens betänkande — avtal med Apotekarsocieteten om förvärv av apoteken och om bildandet av ett övervägande statligt apoteksbolag. Förhandlingarna om detta bolag — och träffandet av avtal — skedde över huvudet på de tusentals arbetande i företagen. Om KABI-köpet bereddes riksdagen tillfälle att i efterhand uttala sig i höstas, och nu skall vi säga vad vi tycker om apoteksväsendets förstatligande, också i efterhand. Vad göras skall är — nu som i höstas — redan gjort. Regeringspartiet har majoritet i båda kamrarna. Det är ett faktum som vi inte kommer ifrån. Oppositionspartierna ställs alltså inför fullbordade fakta. Avtalen är träffade, låt vara med

förbehåll för riksdagens godkännande. Men sådana förbehåll har i nuvarande majoritetsläge bara rent formell karaktär. Det säger sig självt att det i en sådan situation inte är möjligt att föra en fruktbringande debatt.

För åtskilliga av de remissinstanser som haft att uttala sig i ärendet har läget varit enahanda. Herr Kaijser har pekat på det. Jag vet av egen erfarenhet, eftersom jag i mitt civila arbete haft kontakt med en del remissinstanser, att många av dessa instanser har sagt sig att yrkande om att avtalen skulle upphävas skulle framstå som en inkonstruktiv och meningslös demonstration, som ingen skulle ta på allvar, och att det enda man i det läget kunde göra var att söka åstadkomma det bästa möjliga av en dålig situation.

Jag vågar påstå, herr talman, att de remissyttranden som man nu med mycket stor tillfredsställelse redovisar i propositionen och som herr Birger Andersson med glädje apostroferade, inte skulle ha givits det innehåll de nu har, om man fått ta ställning till principiella riktlinjer för svensk läkemedelsförsörjning och icke varit bunden. Remissinstanserna har nu helt enkelt inte kunnat låta bli att ta hänsyn till att KABI-avtalet, redan innan det godkänns av riksdagen, var i kraft och börjat förverkligas och att lagerinventeringar, personaldispositioner samt långtgående förberedelser även i övrigt vidtagits på apotekssidan. Man har inte velat göra sig löjlig genom att yrka att allt detta skulle göras ogjort. Praktiskt inriktade och förnuftiga människor och organisationer gör helt enkelt inte på det sättet, har man sagt sig.

I samma läge befinner vi oss på oppositionssidan här i riksdagen. Vi kan, som jag nu gör, klaga över förfaringsättet och kritisera det. Men skall vi tas på allvar måste vi, som herr Kaijser också påvisade, utgå från fullbordade fakta. De värdefulla principiella diskussionerna dör på det sättet ut.

Den fråga, herr talman, som jag efter

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

denna långa inledning skulle vilja rikta till statsrådet Aspling är följande:

Anser herr statsrådet att det förfaringsätt som här har använts överensstämmer med de demokratiska traditioner och den syn på det vedertagna remissförfarandet såsom detta hittills brukat tillämpas i vårt land? Tycker inte statsrådet att förfarandet vittnar om bristande intresse att medverka i en samlad debatt om en stor principiell samhällsfråga och om bristande respekt för de demokratiska spelregler som i varje fall vår förutvarande statsminister i olika sammanhang och senast i går i ett som vanligt engagerat anförande starkt pläderade för?

Tycker statsrådet att det skall gå till på det här sättet? Det finns som bekant de som har börjat ifrågasätta om inte tendenser till enpartivälde har börjat göra sig gällande. Man kan naturligtvis diskutera om det finns sådana tendenser och i så fall hur långt de har gått — jag skall inte gå in på det. Men i varje fall vittnar det handlingssätt som jag nu har kritiserat om *enpartitänkande* — eller hur, statsrådet Aspling?

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! Den lagda propositionen kallas ju i ingressen ett förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m. Trots detta handlar propositionen praktiskt taget enbart om en ny organisation av apoteksväsendet. Under sken av att det gäller en totallösning föreläggs alltså riksdagen i dag ett förslag till lösning av ett delproblem. Det har ju också påpekats här, bl. a. av herr Bohman, att någon samlad bild inte ges. Om så skulle ha skett, hade det framstått mera klart att apoteksväsendets organisationsfrågor i detta sammanhang knappast utgör ett problem som är avgörande för läkemedelsförsörjningen och sjukvården i dess helhet i vårt land.

Det är ingen överdrift att säga att

samhället länge har sett fram mot en slutgiltig lösning på problemet med läkemedelsförsörjningens organisation. Med utgångspunkt från resultatet av de många statliga utredningar, som arbetat med problemet i snart 50 år, har man väntat sig att denna proposition skulle ge ett mycket kraftigt stöd åt de delar av läkemedelshandlingen som är väsentliga för de läkemedelsbehövande patienterna och även betydelsefulla för den svenska exporten, nämligen läkemedelsforskningen och läkemedelsproduktionen. Det skulle ha givits ökade resurser och maximal effektivitet åt samhällets övervakning av läkemedelsförsörjningen, och det borde ha dragits upp klara gränslinjer mellan läkemedelsproduktionen, droghandeln, apoteksdistributionen och samhällets övervakande organ. Så har emellertid inte skett. Jag bara konstaterar detta, herr talman, och vill hänvisa till motionerna I:1089 och II:1281 som tar upp motiven för förstatligandet. Det är det samma som herr Bohman har varit inne på här och noga preciserat.

Med den givna utgångspunkt som finns i dagens läge vill jag i stället ta upp detaljgranskning av apoteksorganisationen enligt propositionens framlagda förslag och den utskottsbehandling som har redovisats här av utskottsordföranden Birger Andersson.

Apoteken är ju serviceinrättningar som skall betjäna allmänheten. Målsättningen bör vara rätt medicin vid rätt tidpunkt och till ett rimligt pris. Det betyder att behövliga läkemedel skall kunna erhållas utan onödig tidsutdräkt, och att ingen av ekonomiska skäl skall behöva avstå från att få den bästa medicinen för sitt vidkommande.

Det är allmänt omvittnat att den svenska läkemedelsindustrin ifrån dessa utgångspunkter haft grundläggande förutsättningar att fungera på ett sätt som varit tillfredsställande och ställt höga anspråk. Nu skall dessa förutsättningar uppfyllas av samhället och skötas i samhällets regi. Departementsche-

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

fen har på en punkt sagt sålunda — jag tycker det kan finnas anledning för mig att citera det ordagrant, då det ger en bild av hur departementschefen ser i detta sammanhang —:

”Genom de åtgärder som jag i det följande kommer att föreslå skapas förutsättningar för ett slagkraftigt apoteksväsende, som smidigt kan anpassa sig till den medicinska, tekniska och ekonomiska utvecklingen och därigenom även i framtiden kan tillgodose kraven på en god läkemedelsförsörjning.”

Detta tolkar jag på det sättet, herr talman, att i varje fall departementschefen vill ha klart utsagt i sin ingress när han lägger propositionen att apoteken har fungerat bra.

Målsättningen kvarstår, att man måste i första hand se till den enskilda människans bästa, före besparingar, rationaliseringar m. m. Detta förutsätter att den lokala spridningen av apotek är sådan att allmänheten får så nära som möjligt till apotek. Enligt förslaget är det ju inte riktigt klart uttalat hur man på bästa sätt skall tillgodose allmänheten t. ex. i landsorten och på lokaliseringsorter.

I dag finns 600 apotek, varav 230 är filialapotek, och så finns det läkemedelsförråd, 1 500 medicinlådor och kommissionärer.

När förslaget går ut på att man skall helt enkelt lägga ner en del apotek och bygga ut filialapoteken, har man anledning att se på denna utveckling med en viss oro. I samhällets regi borde i stället servicebehovet ha ännu mera understrukits, och man borde bygga ut det apoteksväsende som man har sagt fungerat bra. Jag vill då kanske framför allt se en utbyggnad på apoteksförrådsidan. Det skulle vara ett enkelt sätt och bli en viktig länk. Enligt mitt tycke har den frågan alldeles för litet beaktats i propositionen. Dessa läkemedelsförråd ger möjligheter att utvidga och ge en smidig och relativt ekonomiskt god distributionsform under betryggande sä-

kerhet. Man borde tagit upp en diskussion om detta i större omfattning i stället för att bara bygga vidare på filialsystemet.

När det gäller medicinsortimentet på läkemedelsförråden kan väl sägas som ett observandum att man för att ge en bättre service skulle kunna öka preparatmängden från 125 till ett större antal.

Självklart är distributionsvägarna utomordentligt betydelsefulla. Alla andra enkla distributionsvägar måste undersökas. Man måste försöka underlätta distributionen. Jag tror att en organisationsplan för att på ett lämpligt sätt inlemma apoteksvarudistributionen i samhället med olika kommunikationer, tåg, buss, taxi o. s. v., borde vara något som man i ökad omfattning skulle ha gått in för, eftersom man eljest varit relativt detaljrik. Jag delar den uppfattning som Frida Berglund gett uttryck åt i sin motion och som utskottet företräder. Hon har lagt fram ett förslag om fria frakter, och utskottet har sagt att man skall beakta detta i det fortsatta arbetet. Jag tror att detta är väsentligt. Det är en väg till en bättre lösning framför allt för lokaliseringsområden och på landsbygden över huvud taget.

Låt mig sedan något gå in på hur personalfrågorna behandlats av utredningen och nu av utskottet och hur det ser ut i propositionen. Förslaget berör en personalstyrka på cirka 11 000 personer. Det finns väl då anledning att se på organisationen, göra en analys av hur den är uppbyggd och hur arbetsmetoder och arbetsmoment är ordnade i ett organisationssammanhang med så mycket människor.

Förslaget innebär en centralisering av vissa arbetsuppgifter. Jag utgår självfallet från att en centralisering inte drivs så kraftigt att det enskilda apoteket inte inom rimlig tid kan tillmötesgå allmänhetens berättigade krav på en snabb service. Jag tänker därvid självklart, herr talman, på en omlokalisering av vissa arbetsuppgifter till ser-

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

viceapoteken. Man måste då ställa sig frågan om det i praktiken verkligen kommer att fungera så bra. I varje fall finns det anledning att bevaka denna fråga noggrant. Apoteksväsendet sysselsätter vid förstatligandet 900 apotekare och 2 300 receptarier samt cirka 7 800 apotekstekniker, laboratorietekniker, städerskor och varubud. I utredningen och propositionen har man ägnat särskilt intresse åt legitimationsfrågorna för viss del av personalen, behörigheten för farmaceuter, avstängningsärenden m. m.

Socialstyrelsen har i sitt yttrande också uppehållit sig vid denna fråga. Man har bl. a. försökt att formellt finna nya vägar. Men en av gruppernas, nämligen apoteksteknikernas, ställning har inte tagits upp från dessa synpunkter i utredningen, och det är för mig en aning förvånande. Jag har hela tiden både när jag läst propositionen och remissyttrandena från olika håll där jag vet att denna fråga varit aktualiserad samt även i dag när utskottet överlämnat ärendet till riksdagen sökt denna fråga.

Apoteksteknikerna kommer i ökad omfattning in i arbetet, vilket framgår av det stora antal apotekstekniker som finns ute på apoteken. De är en mycket viktig grupp, och deras formella möjlighet att ta ansvar o. s. v. i sitt arbete är av mycket stor betydelse. Apoteksteknikernas formella utbildning är nu snart fullständigt utbyggd. Denna fråga har förts fram i olika sammanhang. Den fackliga organisationen tog redan 1966 upp apoteksteknikernas möjligheter till att i ansvarshänseende hänföras till kategorin medicinalpersonal. Detta skedde vid en uppvaktning hos socialministern. Sedermera fördes frågan över till socialstyrelsen för behandling. Så sent som 1967 — det är visserligen redan tre år sedan — konfronterades kammaren med denna fråga genom den ärade ledamoten herr Ivan Svanström som ställde en enkel fråga till socialministern om hur detta ärende hade avance-

rat. Men utredningen som nu har behandlat olika hithörande frågor och socialstyrelsen som haft anledning yttra sig över utredningen och lägga fram förslag har inte berört frågan. Det är enligt min mening viktigt att en fråga av detta slag får sin lösning då det måste betyda ett bättre utnyttjande av kun- nig personal. Det bör apoteksbolaget, såvitt jag kan förstå, med det snaraste ta fasta på.

Socialstyrelsen har i sitt remissytt- rande ifrågasatt en omprövning av an- svarsfördelningen över huvud taget och framfört att endast farmaceutisk per- sonal skall ha legitimation eller vara medicinpersonal. Det är således en dis- kussion som förs i socialstyrelsen, men den har inte förts fram till utredningen på annat sätt. Här har den nya bolags- styrelsen en av sina viktigaste insatser att göra, då man nu sätter sig ned och funderar över hur personalen skall kun- na fungera på ett så bra och riktigt sätt som möjligt.

Det är också en viss inkonsekvens i hela resonemanget kring denna fråga, då vi vet att vid militär beredskap i detta land är apotekare, farmaceuter, receptarier och apotekstekniker alle- sammans medicinalpersonal och lyder då under en särskild kungörelse. Att då inte vid en omorganisation och vid en ändring av huvudmannaskapet också ta upp en sådan viktig fråga som man haft framställan om ser jag som en myc- ket stor brist. Det bör ifrågasättas om inte en gemensam tillsynsmyndighet skulle underlätta nödvändiga rationali- seringar i arbetsuppläggningarna och i övrigt vara till god nytta. Denna gemen- samma tillsynsmyndighet skulle på ett enklare sätt kunna avpassa författningar och föreskrifter samt ange ansvarsgrad och ge förslag till utbildning av olika slag för att personalen på ett riktigt sätt skulle uppfylla uppställda krav.

I detta sammanhang kommer själv- klart också utbildningsfrågorna in i bil- den. Jag skall uppehålla mig något vid dem då jag tror att det också är en vik-

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

lig uppgift för apoteksbolaget att se till att fortbildningen ständigt följs upp för olika grupper med den snabba utvecklingen på detta område. Det gäller att hålla det medicinska och läkemedelsmässiga kunnandet så aktuellt som möjligt för att personalen skall kunna fullgöra sina uppgifter så bra som möjligt. Det är en betydelsefull arbetsuppgift för det nya bolaget. Det har funnits studienämnder för de olika personalkategorierna. Det blir såvitt jag förstår en uppgift för apoteksbolaget att samordna dessa och försöka utvidga de möjligheter som finns till vidareutbildning, arbetsledarutbildning, läkemedelslära och annat som är nödvändigt för att följa upp områdets aktualiteter och utveckling så väl som möjligt.

En annan sak som också har samband med utbildningen är den fria och rörliga lönepolitik som förordas i propositionen. En förutsättning är då att det finns vidareutbildningsmöjligheter, vilka många gånger kan ha avgörande betydelse. Jag uppfattar det som om ansvarstjänsterna på det sättet också lönemässigt skall kunna ligga friare i ett lönesystem än tidigare varit fallet. Det kan vara positivt för viljan till ständig förkovran och ökat kunnande på detta område.

Frågorna om demokrati inom företaget och information till personalen är också viktiga områden och utgör centrala problem. I remissyttrandena från alla arbetstagarorganisationer har just inflytandet och insynen i arbetet tagits upp. När det nu också blir en samlad enhet så är det vad jag kan förstå någonting som det är mycket enkelt att föra ut. Kungl. Maj:ts tillsättande av en organisationskommitté häromdagen och den expertdelegation som i det sammanhanget har kommit med i bilden är en första god början som man kan hoppas fortsätter ute i regionerna och uppföljs så att personalen får vara med och bestämma på alla nivåer. Informationen till personalen hoppas man också skall bli gedigen, kontinuerlig och inte ensi-

dig, alltså enbart riktad mot personalen, och att den kommer att bygga på de moderna principer som man börjat följa inom detta område.

Företagsnämndsverksamheten är också under uppbyggnad, och man hoppas att bolaget skall ge denna verksamhet sitt klara stöd.

När det gäller läkemedelsinformationen delar jag uppfattningen som framförts i motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279. I dessa motioner framföres förslag om att socialstyrelsen och inte apoteksbolaget bör ha ansvaret för detta område. Det är socialstyrelsen som skall överblicka och ha ansvaret för läkemedelsförsörjningen i vårt land. Jag anser därför att det är självklart att inte apoteksbolaget, som ju bara är en del i det stora sammanhanget, bör ha hand om denna information, framför allt med tanke på apoteksbolagets förhållande till bl. a. läkemedelsindustrin. Enligt mitt sätt att se skulle ett uttalande från utskottet om att apoteksbolagets verksamhet borde begränsas till detaljdistributionen ha varit motiverat. Jag anser att reservationen här pekar på en viktig punkt, som utskottet borde ha tagit fasta på.

Vad sedan gäller datasystemet är väl detta ett led i rationaliserande syfte, som i första hand bör betraktas som ett tekniskt hjälpmedel för förverkligandet av angivna målsättningar. Det bör inte främst syfta till att vara personalreducerande. Jag har blivit något förvånad över departementschefens skrivning i yttrandet till utredningen, där det står: "Enligt förslaget skall modern datateknik utnyttjas inom bolaget i syfte bl. a. att få till stånd personalbesparingar men likväl snabbare expedition, en ekonomiskt och medicinskt väl avvägd lagerhållning samt försäljningskontroll." Det är punkten om att få till stånd personalbesparingar som jag känner mig oroad inför. Effektivitet och höjd försörjningsgrad måste självklart komma i första hand, men personalen som kanske i så fall kan komma att friställas på

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

grund av att datasystem införes, måste givetvis få nya arbetsuppgifter och komma in i nya arbetsrutiner på ett riktigt sätt. Jag utgår ifrån att så kommer att bli fallet.

Jag har, herr talman, nu framfört några synpunkter på detaljerna i bolagets uppbyggnad, som jag anser vara väsentliga. Jag har försökt att se problemen med personalens bästa i tankarna, och jag vill avslutningsvis uttrycka en förhoppning om att reformen skall ge de sjuka god service och att personalen skall få så goda förhållanden som möjligt. Det är något i stil med vad herr Kaijser sade — man måste hoppas att reformen skall vara till godo.

Herr talman! Jag ansluter mig till herr Kaijsers yrkanden om bifall till de nämnda reservationerna.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag fatta mig mycket kort.

Enligt den terminologi som statsrådet Wickman i en debatt i höstas något hänfullt använde som beskrivning på en del talare står jag nu här som den privata läkemedelsindustrins talföre riddare. Som en sådan betraktar tydligen statsrådet Wickman var och en som inte vill ansluta sig till regeringens s. k. aktiva näringspolitik. Med den definitionen, herr talman, har jag ingenting emot att spela en sådan riddarroll. Jag skulle gärna kunna utvidga den till att vara en talföre riddare för hela det enskilda näringslivet, eftersom det ju dock är det som svarat för att vi så snabbt har kommit upp till den levnadsstandard vi nu har och som får försvara vår position och se till att vi kan bibehålla den trots ett antal socialdemokratiska piruetter.

När jag under senare år följt den läkemedelspolitiska debatten har jag blivit något förvånad över på vilket sätt den hanterats. Detta gäller inte minst vad som sades på den socialdemokra-

tiska partikongressen. Visserligen har regeringen varit en aning förståndigare genom att säga att den inte avser att socialisera läkemedelsindustrin, men alldeles ostridigt är att man arbetar i den riktningen.

Jag skulle vilja säga några ord om de internationella aspekterna, därför att jag tycker att det ankdammsresonemang som förs innebär att vi hamnar i en felaktig diskussion. Som jag ser det är läkemedelsförsörjningsfrågan i Sverige någonting helt annat än diskussionen om svensk läkemedelsindustri. År 1969 publicerades en rapport från OECD där man redogjorde för det teknologiska gapet mellan medlemsländerna. Det var en rapport om den farmaceutiska industrin. Jag skall inte i detalj gå in på den utan bara konstatera att till rapporten bifogats en grafisk framställning om hur betydelsefulla nya läkemedel introducerats på marknaden i nio olika länder under åren 1950—1966, alltså en tillräckligt lång period för att få en ordentlig överblick. Man kan konstatera att av under denna tid i Sverige lanserade betydelsefulla läkemedel var endast 3,3 procent tillkomna inom landet. Resten var import.

Om vi ser på försäljningen i dag ligger ungefär hälften — och det är en växande del — på de direktimporterade läkemedlen. Läger vi till de preparat som svensk läkemedelsindustri använder, alltså licenser, är vi uppe i uppskattningsvis 75—80 procent, och det är sannolikt att den siffran kommer att växa. Det innebär alltså att Sverige för sin läkemedelsförsörjning i växande grad kommer att bli beroende av den import av läkemedel vi kan få.

Svensk läkemedelsindustri å andra sidan har varit en av de mest framgångsrika svenska industrigrenarna. Den har en minskande bas i Sverige, men den är oundgängligen nödvändig för att skapa möjligheter till framgångsrik export. Detta är synpunkter som inte i något enda avseende blivit beaktade vare sig i den proposition vi be-

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

handlade i höstas eller i den vi nu behandlar. Jag har därför, herr talman, medvetet använt uttrycket ankdammssonemang därför att jag tycker att diskussionen har blivit snedvriden.

Jag skall nu bara säga några ord om droghandeln. Utredningen konstaterade, trots sitt uppdrag att undersöka om man skulle socialisera droghandeln, att det fanns få grosshandelsrörelser i Sverige som visade upp en sådan produktivitetssökning som den. När man gjorde jämförelser med andra länders förstatligade droghandel — jag skall inte här nämna några namn på länderna — kunde man konstatera att exemplen inte var efterföljansvärda. Av det skälet föredrog man att trots direktiven föreslå att droghandeln alltjämt skulle vara enskild. Förutsättningen måste givetvis vara att de olika droghandlarna arbetar på lika villkor, om statsrådet verkligen menar allvar med att droghandeln skall finnas kvar som en fri, konkurrerande del i läkemedelsförsörjningen. Herr Kaijser har redan utvecklat detaljerna i anslutning till en reservation.

Slutligen vill jag, herr talman, bara säga några ord om det nya kontrolllaboratoriets framtida lokalisering. Det har ju förts mycken diskussion om det skall ligga kvar i Stockholm eller flyttas till Uppsala. Något överraskande föreslår departementschefen överflyttning till Uppsala. Såvitt är bekant föreligger det inga utredningar och undersökningar i denna fråga. De mest berörda instanserna har blivit helt överrumplade. Det är alldeles ostridigt att i vetenskapligt arbete är nätet och trådarna mellan de olika institutionerna så utomordentligt täta att det krävs verkligt ingående analyser innan man bör skära av dem. Det kan naturligtvis sägas att det inte är fråga om någon egentlig omlokalisering, när läkemedelsavdelningen flyttas från Stockholm till Uppsala, men det beror ju helt och hållet på vilken typ av kontakter det gäller. Är det fråga om närkontakter och

personkontakter, är det inte lämpligt att flytta avdelningen från Stockholm till Uppsala. Karolinska institutets medicinska fakultet har ju med en utomordentligt stor förvåning registrerat detta. Jag bortser nu, herr talman, från de personliga problem som naturligtvis alltid dyker upp i samband med flyttning till andra bostäder — sådana problem går det trots allt att lösa på sikt. Jag ser frågan från den rent sakliga synpunkten, och jag kan inte finna det rimligt att riksdagen i dag tar ställning därtill på det sätt som statsrådet har föreslagit.

Herr talman! För att göra en lång argumentering kort ber jag alltså att få yrka bifall till motionsparet I: 1090 av fröken Mattson och II: 1277 av fru Gradin och herr Zachrisson samt motionsparet I: 1094 av mig själv och II: 1280 av fru Kristensson och fru Eriksson i Stockholm.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Det har varit många inlägg i detta ärende. Debatten har rört sig på ganska vida fält, och efter herr Wallmarks senaste inlägg finns det kanske anledning att erinra om att vad vi diskuterar är frågan om en ny organisation av apoteksväsendet. Det är detta ärende propositionen gäller och det är detta utskotten har behandlat.

Det skulle naturligtvis finnas anledning att här teckna en bakgrund och ge en historisk skildring av hur denna reform har vuxit fram. Jag tror att kammarens ärade ledamöter håller mig räkning för om jag inte gör det under denna kanske något pressade eftermiddag.

Det har nämnts att denna fråga egentligen haft sin aktualitet under de senaste 50 åren. Det ligger mycket däri. Det har förekommit en rad olika utredningar. Låt mig erinra om att det förekommit utredningar som lagt fram förslag om omorganisation av apoteksväsendet 1934, 1951 och 1959 utan att förslagen kunnat läggas till grund för positiva beslut. Men tiden själv har ver-

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

kat för denna reform av många olika skäl. En del av dessa skäl har framförts här i dag. I ett läge där samhället är huvudman för praktiskt taget all sjukhusvård och för den övervägande delen av den öppna sjukvården är det, som jag också framhållit i propositionen, naturligt att samhället också tar över det direkta ansvaret för läkemedelsförsörjningen genom apoteken. En utveckling i denna riktning har länge varit på gång genom partiella förändringar. Flera förslag om längre gående åtgärder har som jag nämnt framförts tidigare, men det är alltså först nu som förutsättningarna föreligger för de avgörande förändringar som ger samhället ett aktivt inflytande över de betydelsefulla läkemedelsfrågorna.

Jag vill understryka att det är med särskild tillfredsställelse jag noterar att denna reform kan ske i samförstånd med Apotekarsocieteten. Jag betraktar det också som mycket värdefullt att Sveriges Farmaceutförbund och Apoteksteknikerförbundet — de stora personalsammanslutningarna inom apoteksväsendet — ställt sig mycket positiva till att ett statligt apoteksbolag övertar ansvaret för läkemedelsförsörjningen.

Genom den eniga uppslutning som sålunda råder skapas garantier för att omvandlingen av apoteksväsendet kan ske under aktiv medverkan av dem som arbetar på apoteken. Detta blir givetvis av stor betydelse för apoteksbolaget i dess strävan att ge läkare och allmänhet en god service och att skapa gynnsamma arbetsbetingelser för de anställda.

Regeringen föreslår i den här propositionen en rad åtgärder för att stärka samhällets inflytande på läkemedelsområdet. Utöver förslaget om ett apoteksbolag innehåller propositionen förslag till en omorganisation och en avsevärd förstärkning av den viktiga läkemedelskontrollen. Detta förslag syftar till att skapa ökad trygghet mot de risker som kan vara förbundna med läkemedel.

Den nya organisationsformen innebär en samordning och en icke oväsentlig förstärkning av resurserna.

Förläggningen av läkemedelskontrollen till Uppsala är — låt mig betona det, eftersom frågan har varit uppe till debatt här — ett konsekvent fullföljande av riksdagens beslut 1965 att förlägga den integrerade farmaceutiska och medicinska forskningen och undervisningen till Uppsala.

Genom propositionens förslag rörande läkemedelskontrollen och apoteksbolaget anvisas vägar att bedriva en effektiv och av producentintressena oberoende läkemedelsinformation.

I och med att apoteksbolaget löser in apoteken övertas den läkemedelsproduktion som nu bedrivs vid apotekens distriktslaboratorier, d. v. s. tillverkningen av de s. k. ACO-preparaten. Åtgärden aviserades i höstas i regeringens proposition om förvärv av aktiemajoriteten i läkemedelsföretagen KABI och Vitrum. Som framhölls redan då kommer det nya ACO-bolag som skall bildas att under en övergångstid vara dotterföretag till apoteksbolaget. I den föreliggande propositionen slås fast att övergångstiden skall fastställas till två år och att alltså ACO-bolaget helt skall skiljas från apoteksbolaget vid utgången av 1972. Detsamma kommer att gälla för Vitrums tillverkningsdel. Jag vill begagna detta tillfälle att understryka regeringens principiella uppfattning att apoteksbolaget och de statliga produktionsföretagen bör hållas strikt åtskilda men att starka praktiska skäl talar för den successiva omställning som föreslagits.

Herr talman! De frågor som har riktsats till mig skulle kunna föranleda mig att ta upp en mycket lång debatt. Jag vill säga till herr Bohman att det ju inte är så att riksdagen inte haft tillfälle att diskutera läkemedelsindustrins ställning och utveckling. Vi hade i riksdagen en ingående debatt om detta i höstas i anslutning till propositionen om KABI och Vitrum.

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

Jag kan inte efter herr Bohmans inlägg här tolka hans inställning på annat sätt än att han vill frånta regeringen möjligheten att på företagssektorn träffa avtal och sedan redovisa dessa till riksdagen. Skälet är naturligtvis att herr Bohman inte vill att staten skall kunna förvärva några företag. Här har vi olika meningar, men det är ju ingenting nytt. I detta fall föreligger ett avtal med Apotekarsocieteten, som innebär att överförandet av apoteken till ett bolag där apotekarna är företrädna kan ske i samverkan och samförstånd med apotekarna själva. Det betraktar jag, herr Bohman, som något mycket positivt både för reformen som sådan och för utvecklingen i framtiden.

Herr Bohman ville liksom vidga diskussionen till en EEC-debatt. Han försökte verkligen måla upp dystra perspektiv. Jag tror att herr Bohman kan ta detta ganska lugnt. Självfallet får apoteksbolaget en stark förhandlingsposition. Att ersätta cirka 400 köpare med en enda måste betyda mycket för exempelvis upphandlingsformerna och distributionsformerna. Vidare blir apoteksbolaget en mycket kompetent köpare, som i förhandlingarna kan göra reella prisjämförelser mellan preparat som används för samma ändamål men som också måste beakta läkarnas fria val av läkemedel.

Av den svenska industrin bör denna utveckling, tycker jag, närmast hälsas med tillfredsställelse. För att kunna hävda sig i konkurrensen på den utan tvekan viktiga internationella marknaden är det till stor fördel att här hemma ha en kompetent köpare. Svensk läkemedelsindustri kan knappast ha en bättre hemmamarknad, herr Bohman, än en marknad där statsmakterna betalar priset på ett nytt läkemedel, oavsett hur dyrt det är. Det väsentliga är läkemedlets medicinska effekter. Var ute i exempelvis Europa finner herr Bohman en liknande läkemedelsmarknad? Vi har sett läkemedelsförsörjningen som en viktig och stor social fråga. Det bör

också erinras om att utan den stora satsning som staten gjort på forskningens område skulle inte den privata läkemedelsindustrin ha haft den ställning som den i dag har; den har självklart kunnat tillgodogöra sig de stora värden som utbildning och forskning initierat, i hög grad bekostade av staten.

Jag hinner, herr talman, inte gå in på alla de enskilda inlägg som här gjorts, men några ytterligare frågor har riktats till mig. Jag vill säga till fru Florén-Winther att frågan om personalens ställning kommer att tas upp till prövning under det fortsatta arbetet med reformens genomförande. Berörda intresseorganisationer kommer därvid att få tillfälle att framföra sina synpunkter. Jag är helt medveten om att detta är för personalen viktiga och väsentliga frågor, där vår strävan är att i de förberedelser som nu förestår ha en intim och god kontakt med personalorganisationerna.

Det var egentligen herr Kaijser som först uppkallade mig, men flera av oppositionens talare har ju följt efter och ställt frågor. Låt mig emellertid, herr talman, beröra några frågor som herr Kaijser tog upp.

Herr Kaijser började något patetiskt med att säga, att vi har ett apoteksväsende med anor från 1600-talet. Fungerar det inte väl? Varför skall det brytas sönder? Vi bryter inte, herr Kaijser, sönder apoteksväsendet. Det värdefulla med denna reform är att vi kan, som jag redan har sagt, genomföra den i samverkan med apotekarna själva och att vi har en fungerande organisation som skall fortsätta. Värdena i denna reform ligger bl. a. i samordning och samverkan. Med modernare organisatoriska insatser kommer vi utan tvekan att kunna åstadkomma rationalitet och effektivitet inom organisationen.

Jag vill gärna säga, och det har jag framhållit många gånger, att vi har ett högtstående apoteksväsende i Sverige som har fungerat och fungerar väl. Men herr Kaijser skall inte glömma bort att

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

det bygger på principer som i sig själva är från år blir alltmera otidsenliga från många synpunkter; inte minst gäller detta privilegiesystemet. Jag skall inte närmare gå in på den frågan.

Herr Kaijser använde några för honom ovanligt hårda uttryck när han gjorde gällande att vi har manipulerat, som han uttryckte sig, med expeditionsavgifterna; vi hade satt dem högre i början på året än vad apotekarsocieteten begärt, menade han. Det var, herr talman, en klok åtgärd från vår sida att göra justeringarna på sätt som skedde — möjligen var justeringarna inte tillräckliga med hänsyn till att den under många år tämligen konstant uppåtgående trenden i apotekens omsättnings-siffror markant brutits under innevarande år. Detta har alltså inträffat under en tid när det nuvarande systemet gällt. Vi har anledning att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område.

Herr Kaijser skulle här kunna locka in mig på en debatt om sjukvårdsreformen. Jag skall avstå från en sådan debatt men hoppas att vi får tillfälle någon annan gång att diskutera den frågan. Jag vill bara till protokollet slå fast att sjukvårdsreformen fungerar mycket väl över hela landet. Herr Kaijser säger att det har skett en nedgång i fråga om receptskrivningen på sjukhusen, att tillströmningen till privatläkarna har ökat, att receptskrivningen totalt sett är mindre än tidigare. Man kan fråga: Skriver då inte privatläkarna recept? Det måste de självfallet göra. Det är svårt att för dagen ha någon deciderad mening om orsakerna till nedgången beträffande receptskrivningen. Det har förflutit en mycket kort tid sedan den här tendensen beträffande apotekens omsättning bröts, och vi får kanske anledning att återkomma till frågan.

Till herr Jacobsson vill jag för att inget missförstånd skall kvarstå säga att i propositionen inte har uttalats att

en massa apotek nu kommer att dras in. Han antydde detta. Fru Florén-Winther har redan sagt att vi har 362 självständiga apotek och 232 filialapotek. Jag har ansett det mycket angeläget att understryka i propositionen att servicefrågorna beaktas såsom väsentliga i fortsättningen, inte minst med hänsyn till glesbygderna.

Enligt propositionen skall apoteksbolaget få vidare uppgifter än det nuvarande apoteksväsendet. Bland annat kommer bolaget att besluta i frågor om apotekens lokalisering och öppethållande. Bolaget kommer — inom givna rambestämmelser — att avväga sin servicenivå i fråga om lagerhållning av läkemedel och tillhandahållande av tjänster. I detta sammanhang vill jag återigen understryka att det måste vara en väsentlig fråga för det nya bolaget att upprätthålla servicen på en för allmänheten god nivå.

Jag vill stryka under ytterligare en sak innan jag avslutar mitt inlägg. Jag avser utvecklingen av farmacin inom sjukvården. Den frågan kanske är en av de mest väsentliga i ett framtida perspektiv, men den har redan i dag en stor aktualitet. Den nya organisationen ger ökade möjligheter att tillvarata och vidareutveckla den farmaceutiska personalens insatser inom sjukvården. På detta område tror jag att vi bara står i början av en viktig utveckling.

Herr talman! Jag har redan sagt att det egentligen är ett gammalt reformönskemål som nu förverkligas. Denna fråga är viktig; det är en väsentlig reform riksdagen har att ta ställning till. I och för sig är det en viktig händelse att apoteken övergår från privat till statlig ägo, men det mest betydelsefulla är att det högtstående svenska apoteksväsendet genom denna reform förs över till en enhet med modernare organisationsformer. Härigenom får samhället ökade möjligheter att i samarbete med apotekarkåren verka för en god läkemedelsförsörjning i vårt land.

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Departementschefen erinrade i början av sitt anförande om att under årens lopp många utredningar lagt fram förslag om ändring av apoteksväsendet — första gången 1934 och vidare fram till 1959. Först nu kan man genomföra reformen. Varför kunde man inte göra det de föregående gångerna? Jo, därför att remissbehandlingen sköt sönder förslagen. Denna gång har det inte förekommit någon remissbehandling, och på det sättet har man kommit undan. Man kan åtminstone om man vill vara elak tolka det hela på det sättet.

Detta är en reform i samförstånd, sade departementschefen också. Ja visst, det är en reform i samförstånd. Man konstaterade att de politiska förutsättningarna för att socialisera apoteksväsendet förelåg. Då fann apotekarna det angeläget att ställa sina erfarenheter, sina kunskaper och sin organisation så att säga till förfogande för det ändamålet. Jag anser att det var ett riktigt och förståeligt ställningstagande från deras sida. Deras ställningstagande skall, hoppas jag, medföra att det hela kommer att fungera mycket bra. Jag är ändå inte säker på att det till att börja med var så man önskade att det skulle bli. Det kanske också fanns andra synpunkter på frågan.

Jag uppskattar i mycket hög grad departementschefens yttrande att det bör vara en strikt skillnad mellan apoteksbolaget och de producerande företagen. Så blir det om två år, men vi har en tid dessförinnan. En viss del av verksamheten består fortfarande av extemporeberedningar. Jag föreställer mig att de även i fortsättningen skall få förekomma i samma lilla utsträckning som nu. Det är här fråga om en produktion som apoteksbolaget självt får bestämma priset på.

Vi talade om de 30 öre som fick tas ut några månader tidigare och tioöringen som fick tas ut extra. Jag vet inte om man på regeringssidan hade möjlig-

het att spå att det skulle bli en tillbakagång i ökningen av antalet recept. Jag tycker också, herr statsråd, att det skall bli trevligt att diskutera 7-kronorsreformen en annan gång. Den hör inte till denna fråga utan kom in från sidan som en belysning. Faktum är att väntelistorna på sjukhusen har blivit längre, att de patienter som vill söka till ett sjukhus får vänta längre innan de kommer dit. Jag vet inte vad det kan vara för psykologiska faktorer som gör att patienter så gärna vill gå till de privatpraktiserande läkarna.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag blev litet besviken över att statsrådet Aspling tydligen inte *ville* förstå mina frågor. Det svar jag fick var nämligen inte något riktigt svar. Det kan också hända att det berodde på att han inte *kunde* svara. Hänvisningen till de debatter vi tidigare har fört om olika sektorer inom läkemedelsförsörjningen visar ju att statsrådet i varje fall måste ha missförstått mig. Debatterna hittills har ju rört just delproblem, och vi har varje gång varit bundna och inte kunnat dra upp de principiella riktlinjer som är av väsentlig betydelse i denna stora fråga. Vi är lika låsta i dag och kan inte fritt ta den ställning vi eventuellt skulle vilja ta.

Statsrådet säger att min argumentation naturligtvis beror på att moderata samlingspartiet inte vill att staten över huvud taget skall förvärva några företag. Nej, vi har inte generellt låst oss utan vi vill att det skall kunna åberopas särskilda skäl varje gång ett förstatligande diskuteras. Vi vill också få tillfälle att diskutera dessa skäl. Vi vill inte finna oss i att bli ställda inför fullbordade fakta och inte ha möjlighet att debattera. Jag har tidigare sagt att ett elementärt krav kan i varje fall oppositionen få ställa i en demokrati, och det är att få tillfälle att säga nej. Vi be-
rövas t. o. m. tillfället att säga nej när

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

staten för oss presenterar förslag som redan är låsta. Det är på den punkten jag framför allt koncentrerat min kritik mot statsrådet Aspling och mot det sätt på vilket man agerar på socialdemokratiskt håll.

Sedan förklarar statsrådet att vad vi diskuterar här i dag är bara organisationen av apoteksväsendet och frågar varför vi skall dra in alla möjliga andra saker. Men förslaget får och måste få konsekvenser för tidigare led, eftersom den enda avnämaren i Sverige blir, för att citera herr Birger Andersson, "världens största läkemedelsköpare". Jag kan inte acceptera argumentet att den omständigheten att samhället är huvudman för sjukvården motiverar att samhället också skall ha inflytande över produktionen och distributionen av läkemedel. Tillspetsar man det argumentet, leder det till att även läkemedelsindustrin måste förstätligas. Tillämpar man det på andra sektorer — televerket, försvaret, SJ — skulle en oändlig mängd av svenska företag omedelbart förstätligas därför att de är leverantörer till de stora offentliga sektorer som dessa institutioner täcker. Det måste kunna åberopas andra motiv, men sådana finns inte. Blir priserna lägre, blir servicen bättre, blir kontrollen bättre? Blir det över huvud taget en effektivare och mera flexibel läkemedelsdistribution? Det har inte påståtts och inte kunnat påstås.

Man gör gällande att den s. k. reformens betydelse består i att den kommit till i samförstånd med Apotekarsocieteten. Jag kallar det inte för förhandling om jag, när jag sätter mig vid förhandlingsbordet, lägger en pistol på bordet och säger: Nu skall vi förhandla. Statsrådet vet mycket väl att det enda alternativ som stod till buds för Apotekarsocieteten var ett helförstatligande. I det läget valde Apotekarsocieteten det minst olämpliga av de två förslagen.

För övrigt vet statsrådet att det pågår en rättegång för att klara ut om

Apotekarsocietetens företrädare över huvud taget var behöriga att träffa avtalet med staten.

Samförståndet är alltså rätt avlägset!

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Statsrådet Aspling avvisade huvuddelen av vad jag sade med ungefär samma motivering som herr Bohman var inne på nu, att vad vi i dag diskuterar är förstätligande av apoteken och ingenting annat. Eftersom vi i efterhand har konstaterat att det inte var mycket att göra åt den saken, så är det inte mycket att diskutera.

Men, herr statsrådet Aspling, det är ju inte på det sättet. Här finns en rad följdförslag, även om man vill mena att den egentliga debatten om läkemedelsindustrin togs i höstas.

Vi har också sagt i vår motion: låt oss begränsa oss till ett — i och för sig onödigt — förstätligande av apoteken. Men det har statsrådet och utskottet inte velat vara med om. Det var dock skälet till att jag tog upp dessa frågor. Tiden medger kanske inte någon ytterligare debatt på den punkten.

Beträffande lokaliseringen till Uppsala vill jag säga att när statsrådet säger att detta är ett följdbeslut av riksdagens tidigare beslut om ett farmaceutiskt centrum på Artillerifältet, är det väl en ganska tunn tråd som knyts samman. Det låg i varje fall inte i beslutet. De rent sakliga motiv som förts fram av medicinska faktulteten i Stockholm visar väl också detta. Den har inte ens fått möjlighet att yttra sig i frågan. Jag undrar om inte ordets makt över tanken — med begreppet farmaci i båda fallen — har lockat till detta enligt min uppfattning litet för snabba ställningstagande. Det är inte minst de kliniska prövningarna som är betydelsefulla, och det är väl där Karolinska institutet har sin stora betydelse.

Statsrådet hade en argumentering beträffande prissättningen, läkemedelsindustrin och hemmamarknaden, som var

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

något svår att följa. Det föreföll som om statsrådet sade att genom att staten så hårt engagerar sig här, kan man betala nästan vilka priser som helst för goda läkemedel, och därför stöder man hemmamarknaden på bästa sätt.

Herr talman! Eftersom tiden är begränsad för ett kort inlägg vill jag bara sluta med att säga, att om jag tolkat detta statsrådets inlägg rätt förefaller det som om statsrådet över huvud taget inte följt med i diskussionen rörande den internationella prissättningen på läkemedel. Om man resonerar på det sättet, diskuterar man ju inte möjligheterna att få lägsta möjliga pris på de bästa produkterna.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag vill säga till herr Wallmark att jag verkligen har följt denna debatt. Det kan ju inte vara oväsentligt för den privata svenska läkemedelsindustrin hur den svenska hemmamarknaden fungerar, och det kan ju inte vara helt oväsentligt, herr Wallmark, vilka sociala inslag som finns på den svenska läkemedelsmarknaden. De är omfattande och betydelsefulla. Vi tog en reform för några år sedan som vi menade var viktig för sjuka människor; de får genom sjukförsäkringen läkemedel till mycket kraftigt reducerade priser. Jag tror att man bör ha klart för sig, herr Wallmark, att en läkemedelsmarknad av den svenska karaktären är och kommer att vara till fördel för svensk läkemedelsindustri.

Jag tror att den svenska läkemedelsindustrin liksom hittills också kommer att kunna hävda sig väl på den utländska marknaden — det är min förhoppning. Den har varit framgångsrik — jag har redan sagt det — och jag kan på intet sätt finna att det apoteksbolag som vi diskuterar i dag skulle lägga hinder i vägen för den. Om läkemedelsindustrin även i fortsättningen är effektiv och konkurrenskraftig kommer den säkerligen också att kunna hävda sig bä-

de här hemma och utomlands. Herr Wallmark skall inte glömma bort — och inte herr Bohman heller — att vi redan i dag på detta område har vissa kontroller. Vi har registreringen av specialiteterna, vi har nyss talat om läkemedelsnämndens uppgift att övervaka skäligheten i prissättningen etc. Jag tror att herrarna mera av politiskt taktiska skäl söker blåsa upp denna fråga.

Jag har mycket svårt att förstå herr Bohman. Det vore frestande att ta upp en debatt med honom, men jag skall bara göra den reflexionen att då man från högerhåll — förlåt mig, herr talman, från moderata samlingspartiets sida — kritiserar statliga företag i olika avseenden i det man säger, så gott det går, att de är ineffektiva, orationella o. s. v., så är det icke utan intresse att när vi står inför uppgiften att skapa ett enligt min uppfattning viktigt apoteksbolag, vill moderata samlingspartiet redan från början beröva det bolaget effektiva möjligheter att utveckla sin verksamhet. Det är icke utan intresse att konstatera detta. Det vill jag gärna ha noterat i denna debatt.

Får jag sedan, herr talman, allra sist säga när det gäller lokaliseringen till Uppsala att läkemedelskontrollen omfattar dels medicinska, dels farmaceutiska moment. Vid ett enda universitet i landet finns såväl medicinsk som farmaceutisk fakultet, och det är i Uppsala. Härtill kommer att institutioner under de båda fakulteterna som har särskild betydelse på läkemedelsområdet är föremål för en långtgående integration inom det biomedicinska centrum som nu växer fram i Uppsala. Det har alltså förelegat mycket starka sakliga motiv för att i propositionen ange denna förflyttning som vi nu diskuterar.

Herr **WALLMARK** (m):

Herr talman! Får jag säga till herr Aspling att världen är full av människor som inte förstår sitt bästa. Det

Ang. omorganisation av apoteksväsendet, m. m.

är alldeles uppenbart. Eftersom det statliga apoteksbolaget nu skall bli den bästa grogrund som svensk läkemedelsindustri kan få från hemmamarknadsynpunkt, är det något anmärkningsvärt att den inte begripit detta. Men statsrådet förstår det ju, och det skall den vara tacksam för. Jag förmodar att den så småningom kommer att på något lämpligt sätt framföra sin ödmjuka tacksamhet för att statsrådet har tänkt för den.

Jag är bara inte helt säker på att utvecklingen kommer att gå i den riktningen; men därom har vi olika meningar.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag har litet svårt att följa statsrådets tankegång. Herr Aspling gör gällande att när man nu bestämt sig för att skapa ett apoteksbolag är moderata samlingspartiet ute efter att av politiska skäl göra det svårt för bolaget att utveckla sig effektivt. Så förhåller det sig naturligtvis inte. Vad jag här har frågat efter är de sakliga motiven för förstatligandet av apoteksväsendet. Jag har begärt att man från statens sida skall redovisa både motiv och konsekvenser och att vi på oppositionssidan skall få tillfälle att sakligt och meningsfullt debattera dessa. Det borde räcka som argument i debatten. Jag hävdar också att den omständigheten att staten redan har stark kontroll över läkemedelsförsörjningen gör det mindre behövt att förstatliga än vad fallet eljest skulle varit.

Om jag får försöka lära statsrådet Aspling hur det skall gå till när man lägger fram sådana här förslag inför riksdagen, bör det enligt min mening ske på följande sätt: Om man har ett svårt problem som man vill lösa förutsättningslöst skall man först tillsätta en utredning med experter som får redovisa olika alternativ till principiella lösningar. Därefter skickas dessa ut på

remiss så att remissinstanserna får tillfälle att säga sin mening om de olika alternativen. Regeringen bestämmer sig för vilket av alternativen som är bäst varefter vi bereds tillfälle att diskutera dem här i riksdagen. När riksdagen har fattat sitt beslut, skall regeringen genomföra det.

Här har regeringen gjort tvärtom. Först har man träffat avtal med utomstående och också börjat förverkliga dem. Sedan har man gått till riksdagen och frågat vad den tycker. Det är fortfarande enligt min mening en elementär demokratisk rättighet för oppositionen att tillförsäkras att få vara med och debattera på ett meningsfullt sätt och inte i efterhand, när saken redan är avklarad. Och att framföra sådana synpunkter det innebär inte att man av, som det hette, politiska skäl söker strid.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag lyssnade naturligtvis uppmärksamt på de lärdomar som herr Bohman här generöst har delgett mig.

När han i ett tidigare inlägg ville göra gällande att överenskommelsen mellan staten och Apotekarsocieteten och det förslag som regeringen sedan lagt fram i propositionen har tillkommit utan att oppositionen fått göra sig hörd, så vill jag säga till herr Bohman att han självfallet har rätt att rösta mot förslaget. Han har i den kommande voteringen fullkomlig frihet att säga att han inte vill vara med om det. Men jag vill framhålla för herr Bohman att det inte lades några revolverar på bordet vid de överläggningar vi förde med apotekarna — jag bär inga skjutvapen. Det var överläggningar där de olika representanterna insåg att vi hade en gemensam fråga att diskutera. Det kan, herr Bohman, inte vara en tillfällighet att vi i dag står framme vid en reform som under tre decennier varit föremål för utredning efter utredning. Man har med tiden fått klart för sig att en reformering förr eller senare var nödvändig.

Nu kommer vi att genomföra reformen. Skulle vi inte ha gjort det nu så kan herr Bohman vara helt övertygad om att det apoteksväsende vi har i dag inom en relativt näraliggande framtid ändå genom utvecklingen i sig själv hade tvingat fram icke oväsentliga förändringar. Jag skall inte ytterligare utveckla detta, men min bakgrund och mitt engagemang på detta område gör att jag i dag diskuterar en fråga som jag på sitt sätt inifrån har följt under många år. Jag vill inte påstå att jag är sakkunnig, men någorlunda har jag ändå haft möjlighet att blicka in i det svenska apoteksväsendets karaktär. Vårt apoteksväsende innehåller många värden. Dessa skall inte förskingras utan vidareutvecklas i det nya bolaget — det är min bestämda mening.

Herr Bohman försöker egentligen säga följande: Genom att vi skapar ett statligt apoteksföretag kommer privata svenska läkemedelsindustrier i en så dålig position att de egentligen riskerar att kapsejsa. Men, herr Bohman, dessa läkemedelsföretag kommer i fortsättningen att ha samma möjligheter som hittills att sälja läkemedel på den svenska marknaden. I stället för 400 apotekare som köper var för sig kommer ett enda bolag att kunna förhandla om priser och leveranser. Jag är, herr Bohman, alldeles övertygad om att den svenska läkemedelsindustrins konkurrenskraft kommer att hävda sig väl i fortsättningen. På den punkten har jag tydligen en större tillförsikt än herr Bohman.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt.

Ang. apoteksbolagets verksamhet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m.

Ang. apoteksbolagets verksamhet
och Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till socialstyrelsen jämte motioner.

(Debatt rörande detta utlåtande hade förekommit i anslutning till behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 37.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknat medel för kostnader för statlig läkemedelskontroll hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 74, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1970, föreslagit riksdagen, såvitt nu vore i fråga, att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för en omorganisation av apoteksväsendet och för dess verksamhet som angivits i statsrådsprotokollet,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna den mellan staten och apotekarsocieteten träffade överenskommelsen om formerna för avlösning av nuvarande apotekssystem,

3. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att såsom likvid för vissa förvärv från apotekarsocieteten till denna utgiva en revers på 7 500 000 kronor,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att använda 30 000 000 kronor ur fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m. för aktieteckning i apoteksbolaget,

5. godkänna de riktlinjer för organisationen m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som framginge av statsrådsprotokollet,

6. besluta, att inom socialstyrelsen skulle den 1 januari 1971 inrättas en läkemedelsavdelning med ett därtill anslutet läkemedelslaboratorium,

7. besluta, att statens farmaceutiska laboratorium samt Svenska farmakopékommittén skulle upphöra vid utgången av år 1970,

8. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid socialstyrelsen inrätta tjänster på löneplan C i enlighet med vad som föreslagits i statsrådsprotokollet,

9. till Statens farmaceutiska laboratorium för budgetåret 1970/71 på drift-

Ang. apoteksbolagets verksamhet

budgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 015 000 kronor,

10. till Svenska farmakopékommittén m. m. för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 225 000 kronor,

11. till statlig läkemedelskontroll för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 januari 1970, föreslagit riksdagen att till Socialstyrelsen för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 35 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande i anledning av propositionen nr 74 väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 1089, av herr Bohman m. fl., och II: 1281, av herr Magnusson i Borås m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte

1. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 1, med ändring av de allmänna riktlinjer för en omorganisation av apoteksväsendet och för dess verksamhet som departementschefen angivit, besluta,

a. att avtalet mellan staten och apoteksbolaget skulle få en sådan formulering, att det klart framginge, att apoteksbolaget endast skulle syssla med detaljdistribution av läkemedel,

b. att i enlighet med vad i motionerna anförts en klar gränsdragning skulle göras mellan å ena sidan statens kontrollerande verksamhet beträffande läkemedelsförsörjningen och å andra sidan detaljdistributionen,

c. att all priskontroll av läkemedel skulle förbehållas socialstyrelsen,

d. att den statliga informationsverksamheten beträffande läkemedel skulle koncentreras till socialstyrelsen,

e. att Vitrums droghandelsrörelse ef-

ter en övergångstid skulle skiljas från apoteksbolaget,

f. att uttala, att i enlighet med vad i motionerna anförts en sortimentsorienterad distribution av nu använda modell borde bibehållas,

2. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 5, med ändring av de riktlinjer för organisation m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som av departementschefen föreslagits, besluta om inrättande av en kontrollorganisation med självständig chef enligt den modell som socialstyrelsen förordat i sin utredning "Läkemedelskontrollens organisation",

3. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 6 besluta, att inom socialstyrelsen den 1 januari 1971 skulle inrättas en läkemedelsavdelning,

4. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 8 bemyndiga Kungl. Maj:t att vid socialstyrelsen inrätta tjänster på löneplan C i enlighet med vad i det föregående föreslagits,

5. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 11, i enlighet med vad i motionerna anförts, till statlig läkemedelskontroll för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 1090, av fröken Mattson, samt II: 1277, av fru Gradin och herr Zachrisson, vari anhållits, att riksdagen till Kungl. Maj:t måtte uttala sig mot en omlokalisering av läkemedelskontrollorganisationen från Stockholm till Uppsala,

dels de likalydande motionerna I: 1091, av herr Olsson, Johan, och fru Olsson, Elvy, samt II: 1278, av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., vari yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 74 skulle

1. godkänna vad i motionerna anförts angående garantier för glesbygdernas läkemedelsförsörjning,

2. besluta, att de i propositionen föreslagna sju läkemedelsförsörjnings-

regionerna skulle indelas i serviceområden med ett särskilt serviceapotek i varje område, samt

3. uttala sig för en skyndsam utbyggnad av sjukhusapoteken,

dels de likalydande motionerna I: 1092, av herr Pettersson, Karl, m. fl., och II: 1279, av herr Hovhammar m. fl., vari föreslagits, att riksdagen vid behandling av proposition nr 74 skulle uttala,

1. att ACO:s och Vitrums produktionsenheter helt borde skiljas ifrån apoteksbolaget,

2. att läkemedelsinformationen borde åvila socialstyrelsen,

3. att den allmänna läkemedelskontrollen även i fortsättningen borde åvila socialstyrelsen,

4. att ansvaret för priskontrollen borde åvila socialstyrelsen,

5. att utgående registrerings- och årsavgifter borde beräknas så att kostnaderna täcktes,

dels de likalydande motionerna I: 1093, av herr Stefanson m. fl., och II: 1282, av fru Nettelbrandt m. fl., vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla,

1. att hela Vitrum samt ACO-bolaget måtte erhålla en från apoteksbolaget fristående ställning redan från apoteksbolagets start den 1 januari 1971,

2. att socialstyrelsens läkemedelsnämnd dels måtte givas rätt att på eget initiativ pröva och fastställa skäligt pris på läkemedel i de fall nämnden så funne lämpligt, dels måtte åläggas att efter anmälan pröva skäligheten i ett pris varom apoteksbolaget och läkemedlets producent vore överens,

3. att statens läkemedelskontroll ej måtte inordnas under socialstyrelsen utan givas en självständig ställning, i huvudsak på det sätt socialstyrelsen själv i en utredning föreslagit,

dels de likalydande motionerna I: 1094, av herr Wallmark, samt II: 1280, av fru Kristensson och fru Eriksson i Stockholm, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag att

Ang. apoteksbolagets verksamhet

förlägga den nya kontrollorganisationen för läkemedel till Uppsala,

dels ock motionen II: 1276, av fru Berglund m. fl., vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära prövning av förutsättningarna att eliminera eller minska fraktkostnaderna på medicin.

Vidare hade utskottet behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 652, av fru Florén-Winther, och II: 742, av herr Carlshamre, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att en tjänst som barnpsykolog måtte inrättas vid socialstyrelsen,

dels ock de likalydande motionerna I: 701, av herr Wikström m. fl., och II: 802, av herr Romanus m. fl., vari anhållits, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1970/71 till Föreningen Adoptionscentrum anvisa ett anslag av 45 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1. beträffande droghandelns ställning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu vore i fråga,

2. beträffande priskontrollen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1089 och II: 1281, I: 1092 och II: 1279 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu vore i fråga,

3. beträffande läkemedelsinformationen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279, samtliga såvitt nu vore i fråga,

4. beträffande vissa fraktkostnader att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 1276 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

5. beträffande föremålet för apoteksbolagets verksamhet att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1089 och II: 1281, såvitt nu vore i fråga,

Ang. apoteksbolagets verksamhet

6. beträffande riktlinjer för läkemedelsdistributionen att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1091 och II: 1278 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

7. att riksdagen, i vad frågan ej behandlats under 1—3, 5 och 6, måtte godkänna de allmänna riktlinjer för en omorganisation av apoteksväsendet och för dess verksamhet som angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1970,

8. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1092 och II: 1279 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga motioner såvitt anginge drivandet av ACO:s och Vitrum's verksamhet som dotterbolag till apoteksbolaget, bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna den mellan staten och apotekarsocieteten träffade överenskommelsen om formerna för avlösning av nuvarande apotekssystem,

9. att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att såsom likvid för vissa förvärv från apotekarsocieteten till denna utgiva en revers på 7 500 000 kronor,

10. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att använda 30 000 000 kronor ur fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m. för aktieteckning i apoteksbolaget,

11. beträffande läkemedelskontrollens organisation m. m. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1092 och II: 1279 samt med avslag å motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a. godkänna de riktlinjer för organisation m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som framginge av statsrådsprotokollet,

b. besluta, att inom socialstyrelsen skulle den 1 januari 1971 inrättas en läkemedelsavdelning med ett därtill anslutet läkemedelslaboratorium,

c. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid socialstyrelsen inrätta tjänster på löneplan C i enlighet med vad som föreslagits i statsrådsprotokollet,

12. beträffande läkemedelskontrollens förläggning att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 1090 och II: 1277 samt I: 1094 och II: 1280 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anfört,

13. att riksdagen måtte besluta, att statens farmaceutiska laboratorium samt Svenska farmakopékommittén skulle upphöra vid utgången av år 1970,

14. att riksdagen måtte för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa

a. till Statens farmaceutiska laboratorium ett förslagsanslag av 2 015 000 kronor,

b. till Svenska farmakopékommittén m. m. ett förslagsanslag av 225 000 kronor,

15. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa

a. till Statlig läkemedelskontroll ett förslagsanslag av 4 100 000 kronor,

b. till Socialstyrelsen ett förslagsanslag av 34 200 000 kronor,

16. beträffande tjänst som barnpsykiolog att riksdagen måtte avslå motionerna I: 652 och II: 742,

17. beträffande anslag till Föreningen Adoptionscentrum att riksdagen måtte avslå motionerna I: 701 och II: 802.

Reservationer hade avgivits

1, beträffande *droghandelns ställning*, av herrar *Bohman* (m), *Kajser* (m) och *Nordstrandh* (m) samt fröken *Ljungberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motio-

nerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

2, beträffande *priskontrollen*

a. av herrar *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Enskog* (fp), *Antonsson* (cp), *Andersson* i Knäred (cp) och *Mundebo* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279 samt med bifall till motionerna I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

b. av herrar *Bohman* (m), *Kaijser* (m) och *Nordstrandh* (m) samt fröken *Ljungberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279 samt med avslag å motionerna I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

3, beträffande *läkemedelsinformationen*, av herrar *Bohman* (m), *Kaijser* (m) och *Nordstrandh* (m) samt fröken *Ljungberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

4, beträffande *föremålet för apoteksbolagets verksamhet*, av herrar *Bohman* (m), *Kaijser* (m) och *Nordstrandh* (m) samt fröken *Ljungberg* (m), vilka —

Ang. apoteksbolagets verksamhet

vid bifall till såväl reservationen 1 som reservationerna 2 b och 3 — ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförts;

5, beträffande *riktlinjerna i övrigt*, av herr *Kaijser* (m), utan angiven mening;

6, beträffande *läkemedelskontrollens organisation m. m.*, av herrar *Bohman* (m), *Kaijser* (m) och *Nordstrandh* (m) samt fröken *Ljungberg* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den i reservationen angivna lydelsen samt att utskottet bort under 11 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med avslag å motionerna I: 1092 och II: 1279 samt med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a. godkänna de riktlinjer för organisation m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som framginge av vad reservanternas yttrat,

b. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens läkemedelskontroll inrätta tjänster på löneplan C enligt vad reservanternas yttrat;

7, beträffande *läkemedelskontrollens förläggning*, av herr *Kaijser* (m) och fru *Gradin* (s), utan angiven mening; ävensom

8, beträffande *anslag till Föreningen Adoptionscentrum*, av herr *Wikström* (fp), likaledes utan angiven åsikt.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 b, 3, 4 och 6.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 a.

Ang. apoteksbolagets verksamhet

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de motioner som jag väckt tillsammans med företrädare för andra partier och som innebär att statsbidrag måtte utgå med 45 000 kronor till föreningen Adoptionscentrum.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionsparen I: 1090 och II: 1277 samt I: 1094 och II: 1280.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter, vid vilka annat yrkande ej framställts än om bifall till utskottets hemställan, komme att sammanföras.

I fråga om *punkten 1*, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 27.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten 2*, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Kajser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med b betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav herr förste talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående

omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Kajser* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 98 punkten 2 antager det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 42;

Nej — 25.

Därjämte hade 63 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten 2, röstar

Ang. apoteksbolagets verksamhet

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Nyman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 41.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen enligt de rörande *punkten 3* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Ang. apoteksbolagets verksamhet

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;
Nej — 23.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet hemställt i *punkterna 4—10*.

Ytterligare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende *punkten 11* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;
Nej — 24.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande *punkten 12*, yttrade vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle i anledning av motionerna I: 1090 och II: 1277 samt I: 1094 och II: 1280 avslå förslaget att förlägga kontrollorganisationen till Uppsala.

Härefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wallmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås i anledning av de i ämnet väckta motionerna förslaget att förlägga kontrollorganisationen till Uppsala.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Interpellation ang. underrättelse till sakägare vid vissa förordnanden enligt naturvårdslagen

Därpå bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 13—16*.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de avseende *punkten 17* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I:701 och II:802; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wikström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles de i ämnet väckta motionerna.

Sedan denna voteringsproposition änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde den 13 maj.

Anmäldes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 190, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte motioner i ämnet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan

i utlåtande nr 37 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 120, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m.

Herr *LINDBLAD* (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Tillåt mig bara uttrycka tillfredsställelse över att även riksdagen får del av proposition nr 120.

Den kungl. propositionen blev här efter bordlagd.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 129, med förslag till lag om ändring i lagen (1951:790) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 133, med förslag till lag om tvångsförvaltning av bostadsfastighet, m. m.

Interpellation ang. underrättelse till sakägare vid vissa förordnanden enligt naturvårdslagen

Herr *ANDREASSON* (cp) fick därpå ordet och yttrade:

Herr talman! I beslut om bildande av naturreservat skall enligt 8 § naturvårdslagen föreskrivas nödiga inskränkningar i rätt att förfoga över fastighet, såsom förbud mot bebyggelse, uppförande av stängsel, täktverksamhet, uppodling, dikning, plantering, avverkning, jakt, fiske och användning av bekämpningsmedel. Då fråga uppkommit om bildande av naturreservat, må länsstyrelsen enligt 11 § naturvårdslagen för viss tid meddela förbud mot att beträffande det berörda området utan länsstyrelsens tillstånd vidtagna åtgärd som strider mot syftet med de ifrågasatta

Interpellation ang. underrättelse till sakägare vid vissa förordnanden enligt naturvårdslagen

reservatsföreskrifterna. I 19 § naturvårdslagen stadgas, att länsstyrelsen, om anledning finnes antaga att nybyggnad, upplag eller annat arbetsföretag av visst slag, som ej omfattas av närmast föregående paragraf, skulle inom visst område komma att i väsentlig mån skada landskapsbilden, äger förordna, att företag av det slaget icke må utföras inom området utan länsstyrelsens tillstånd.

I naturvårdskungörelsen ges vissa bestämmelser om handläggningen. När förbud enligt 11 § naturvårdslagen meddelas, skall underrättelse därom införas i länskungörelserna och tillställas varje känd sakägare, vars rätt berörs av beslutet. I den mån så finnes erforderligt skall beslutet även kungöras i tidning med spridning inom orten eller tillkännagivas på annat lämpligt sätt (6 §). Innan förordnande enligt 19 § naturvårdslagen meddelas, skall — om förordnandet är avsett att gälla längre tid än sex månader — förslag till förordnandet ha hållits tillgängligt för granskning efter kungörelse därom i tidning med spridning inom orten eller tillkännagivande på annat lämpligt sätt (10 §). Vid förordnande enligt 19 § naturvårdslagen skall underrättelse ske på samma sätt som beträffande förbud enligt 11 § med det undantaget att särskilda underrättelser icke behöver tillställas sakägarna (11 §).

Stadgandet i 11 § naturvårdskungörelsen att särskilda underrättelser ej behöver tillställas sakägarna har visat sig medföra betydande risker för att ej samtliga sakägare erhåller underrättelse om utfärdade förbud. Som ett exempel härpå ber jag att få återge ett fall, som väckt stor uppmärksamhet i press, radio och TV och som ställer vådan av detta kungörelsesätt i blixtbelysning. Bl. a. har fallet utförligt återgivits i en artikel i Dagens Nyheter för den 15 mars 1970.

Kvarnägaren Nils Jönsson, Förslövsholm, förvärvade den 21/2 1966 bl. a.

fastigheten Lya 4:29 i Östra Karups socken. Omedelbart efter förvärvet ansökte Jönsson hos lantbruksnämnden i Hallands län om förvärvstillstånd den 22 februari 1966, vilket beviljades. Vid den kommunikation med lantbruksnämnden, som föregick meddelandet av förvärvstillstånd till fastigheten, uppgav såväl herr Böök som herr Jönsson, att avsikten med förvärvet bl. a. var att plantera skog å därför lämpad del av fastigheten. Lantbruksnämnden nämnde därvid intet om att förbud mot skogsplantering kunde förväntas. Hela det inköpta markområdet omfattade omkring 75 tunnland. Fastighetsdelen Lya 4:29 är tidigare en utmark och har utgjort ett vattensjukt område bevuxet med spridda grandungar. För att göra Lya 4:29 lönsamt, lät Jönsson under hösten 1966 och under våren 1967 plantera omkring 15 000 stycken granplanter på cirka fyra hektar av fastighetsdelen Lya 4:29. Därjämte utförde han dikning under hösten 1966 och någon sådan i januari 1967 på samma område, allt sammanlagt cirka 1 000 längdmeter. Dikningen utfördes med maskin. Den fick karaktären av upprensning av gamla diken, vilka tidigare funnits på området. Planteringen av granarna skedde i anslutning till redan befintlig skog söder om samma område.

Några månader tidigare hade ambasadör Klas Böök inköpt fastigheten Lya 3:2 (numera 3:8) och på denna samtidigt med Jönsson låtit utföra liknande planterings- och dikningsarbeten på cirka ett hektar av sin fastighet.

I resolution den 8 mars 1966 förordnade länsstyrelsen med stöd av 19 § naturvårdslagen att under tiden 15 mars—15 september 1966 inom visst här aktuellt område i Karups kommun icke utan länsstyrelsens tillstånd fick vidtagas vissa åtgärder. I inledningen till resolutionen uppgav länsstyrelsen, att fråga hade väckts om att avsätta viss del av Hallandsåsen som naturvårdsreservat, att frågan utreddes av en arbets-

Interpellation ang. underrättelse till sakägare vid vissa förordnanden enligt naturvårdslagen

grupp och att anledning fanns antaga att vissa arbetsföretag inom berörd del av åsen skulle komma att i väsentlig mån skada landskapsbilden. Länsstyrelsens förordnande föregicks icke av utställningsförfarande.

Den 9 september 1966 förlängde länsstyrelsen det den 8 mars 1966 meddelade förordnandet att gälla under tiden 15 september 1966—15 september 1967. Förslaget att förlänga förordnandet hade varit utställt enligt 10 § naturvårdskungörelsen.

Den 10 november 1966 överlämnade arbetsgruppen förslag till länsstyrelsen. Vissa meningsskiljaktigheter rådde inom gruppen, men beträffande här aktuellt område rekommenderades enhälligt, att det skulle avsättas som naturreservat eller nationalpark. Markägarna orienterades om arbetsgruppens slutresultat vid ett informationsmöte den 15 december 1966 i orten.

Länsstyrelsen meddelade sedermera den 12 september 1967 nytt förordnande för tiden 16 september 1967—30 juni 1969, innefattande förbud mot bl. a. plantering av barrträd. Vidare meddelade länsstyrelsen den 23 juni 1969 bestämmelser jämlikt 11 § naturvårdslagen för område, inom vilket de ifrågakvarande fastigheterna är belägna.

Länsstyrelsens olika förordnanden har kungjorts i länskungörelserna och i ortstidning i Halland. Då kvarnägare Jönsson ju är bosatt i Bjäre härad i Skåne har han inte ifrågakvarande Hallandstidning och fick sålunda inte vetskap om de av länsstyrelsen meddelade förbuden. Detsamma gäller ambassadör Böök, som är bosatt i Schweiz.

Jönsson bestrider, att han erfarit, att det område av Hallandsåsen, på vilket han å egen fastighet verkställt dikning och plantering av gran, varit avsett som naturreservat. Det första meddelandet om de tilltänkta planerna avseende hans mark erhöll han i juni månad 1967 genom en den 9/6 1967 daterad från statens naturvårdsverk över-

lämnad skrivelse "Till Markägarna inom den del av Hallandsåsen som beröres av pågående diskussioner om naturvårdsfrågor, Ö. Karups kommun, Hallands län". Skrivelsen utmynnade i en hemställan att ge sin uppfattning till känna i frågan om hur naturvårdsproblemen bör lösas för åsen till lantmätare Elis Rydström. Den enda skriftliga kallelse till sammanträde i detta ärende, som Jönsson erhållit är daterad den 28/5 1969 och utgör underrättelse om sammanträde på Hemmeslöfs herrgårdspensionat, Båstad, den 10/6 1969 i anledning av förslag till naturreservat och landskapsskyddsförordnande på vissa delar av Hallandsås, Karups kommun.

Efter anmälan härom till länsstyrelsen utförde skogsvårdsstyrelsen besiktning och uttalade, att granplantering inom området icke kunde tolereras. Vid därefter företagen polisutredning bestred Jönsson och Böök ansvar under åberopande att de ej ägde kännedom om länsstyrelsens förordnanden enligt 19 § naturvårdslagen. Länsstyrelsen anmälde Jönsson och Böök till åtal för brott mot 37 § naturvårdslagen, men åklagarmyndigheten underlät att väcka åtal.

Den 12/9 1968 ålade länsstyrelsen i Hallands län med stöd av 39 § naturvårdslagen envar av Böök och Jönsson att vid vite av 10 000 kronor före den 1 juli 1969 ha borttagit de efter den 15 mars 1966 planterade granplantorna inom området. Detta datum har sedermera av regeringsrätten ändrats till den 1 januari 1971.

Som framgår av det här relaterade fallet kan bestämmelserna i 11 § naturvårdskungörelsen att särskilda underrättelser icke behöver tillställas sakägarna medföra stora konsekvenser för berörda personer. Ett dylikt tillvägagångssätt måste betecknas som synnerligen otillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt.

Med stöd av vad som anförts i inter-

Meddelande ang. enkel fråga

pellationen anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

Delar herr statsrådet mot bakgrunden av här relaterade fall min uppfattning att stadgandet i 11 § naturvårdskungörelsen att särskilda underrättelser ej behöver tillställas sakägarna är otillfredsställande?

Är herr statsrådet beredd att medverka till ändrade bestämmelser om underrättande av sakägare enligt naturvårdslagen, så att dylika fall i framtiden kan förebyggas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1231, av herrar *Bengtson* och *Svanström*,

nr 1232, av herr *Ernulf m. fl.*,

nr 1233, av herr *Ernulf m. fl.*,

nr 1234, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*,

nr 1235, av herr *Svanström m. fl.*,

nr 1236, av herr *Svenungsson* och herr *Pettersson, Karl*, samt

nr 1237, av herr *Sörenson m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m.;

nr 1238, av herr *Wikström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 131, med förslag till ändring i kommunala vallagen (1930:253); ävensom

nr 1239, av herr *Larsson, Herbert*, i anledning av bankoutsköttets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning angående förändringar i riksbankens avdelningskontorsorganisation.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Mattsson (cp)* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: "När kommer förslag att framläggas angående höjning av hastighetsgränsen för fordonskombinationen dragbil med påhängsvagn jämte tillkopplad släpvagn från 40 km/tim till 70 km/tim i enlighet med riksdagens beslut?"

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.36.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Måndagen den 11 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 28, 29 och 30 nästlidne april.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 195, angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter; samt nr 202, angående val av ordförande och övriga fullmäktige i riksgäldskontoret med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 196—198, för
herr Olle Dahln
herr Torsten Bengtson
herr Allan Hernelius

att vara fullmäktige i riksbanken;

nr 199—201, för
herr Gunnar Helén
Herr Nils Hansson i Skegrie
herr Staffan Burenstam Linder

att vara suppleanter för fullmäktige i riksbanken;

nr 203, för herr Lars Lindmark
att vara ordförande i riksgäldskontoret;

nr 206, för herr Erik Adamsson
att vara suppleant för ordföranden i riksgäldskontoret;

nr 204 och 205, för
herr Lars Eliasson i Sundborn
herr Oscar Östman

att vara fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 207 och 208, för
herr Johannes Antonsson
herr Tage Magnusson i Borås

att vara suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 209 och 210, för
herr Erik Wärnberg
fru Astrid Kristensson

att vara ledamöter i styrelsen för riksdagens förvaltningskontor; samt

nr 211 och 212, för
herr Åke Larsson
herr Carl Eskilsson

att vara styrelsesuppleanter i riksdagens förvaltningskontor.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåge det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 129, med förslag till lag om ändring i lagen (1951:790) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 133, med förslag till lag om tvångsförvaltning av bostadsfastighet, m. m.

Vid föredragning av motionerna nr 1231—1235 hänvisades desamma, såvitt de avsåge ändring i tryckfrihetsförordningen, till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogos och hänvisades motionen nr 1236 till konstitutionsutskottet, motionen nr 1237 till lagutskott, motionen nr 1238 till konstitutionsutskottet och motionen nr 1239 till bankoutskottet.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 38, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370);

första lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av motioner angående straffbestämmelserna inom försvaret; samt

nr 40, i anledning av motioner om ersättning av allmänna medel till god man i vissa fall;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av motioner om åtgärder mot missbruk av fenyl-metylketon;

nr 39, i anledning av motion om rätt för studerande diabetiker till frivillig sjukpenningförsäkring;

nr 44, i anledning av motion angående beräkningen av pension för hemarbetande i vissa fall;

nr 45, i anledning av motioner om tillämpning av hälsovårdsstadgan på anläggningar m. m. inom försvaret; samt

nr 46, i anledning av motion om översyn av lagen om förenings- och förhandlingsrätt;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i folkbokföringsförordningen (1967:198), m. m.; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

ring i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.;

jordbruksutskottets memorial och utlåtande:

nr 26, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 34, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av motion angående effektivare vård av barn med ryggmärgsbräck;

nr 34, i anledning av motioner om en samordnad skärgårdspolitik i Stockholms skärgård;

nr 35, i anledning av motioner om politiska opinionsundersökningar;

nr 36, i anledning av motioner om åtgärder för att underlätta processförfarandet för döva och stumma; samt

nr 37, i anledning av motioner angående företagens hälsovård.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 1240, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1241, av herr *Lindblad*,

nr 1242, av herr *Nilsson, Nils*, och

nr 1243, av herr *Nilsson, Nils, m. fl.*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Tisdagen den 12 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående det statliga utvecklingsbiståndet jämte motioner;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m., jämte motion;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska institutets organisation och uppgifter, m. m.; samt

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet jämte motioner.

Om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ANDERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Lindblads* (fp) interpellation om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m., erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Lindblad har frågat mig om jag är beredd att underlätta och påskynda ett bättre tillvaratagande av den flygförarutbildning som ges inom flygvapnet och om riksdagen kan vänta förslag till införande av en ny flygförarkategori i linje med fältflygarutredningens förslag som ersättning för nuvarande fältflygarinstitu-

tion. Herr Lindblad har vidare frågat om jag ämnar vidtaga åtgärder för att ingen fältflygare skall tvingas lämna flygvapnet under den tid som återstår innan besked lämnats om möjligheterna att bättre nyttiggöra fältflygarnas kunnande och erfarenhet. Interpellanten önskar slutligen en redogörelse för de åtgärder som är vidtagna för de flygnavigatörer som inte behövs i nuvarande funktion när flygplan 32 Lansen utgår ur organisationen.

Chefen för flygvapnet och fältflygarutredningen lade år 1963 fram förslag, som innebar övergång till ett system med långtidsanställning för fältflygare. Förslagen ansågs inte i oförändrat skick kunna läggas till grund för beslut, bl. a. därför att beräkningarna gjorts utan att hänsyn tagits till avgången till civil luftfart. Chefen för flygvapnet fick i uppdrag att överarbeta förslagen och därvid beakta den inverkan som den civila luftfartens framtida personalbehov kunde bedömas få på flygvapnets rekryteringsbehov av flygande personal. Ett överarbetat förslag lades fram av chefen för flygvapnet år 1965.

Frågan om att ersätta kategorin fältflygare med annan personal hör inte bara samman med avgången till civil luftfart utan också med hur behoven vid flygvapnet av annan flygande personal och även av personal i marktjänst tillgodoses. Chefens för flygvapnet överarbetade förslag i fältflygarfrågan har därför som herr Lindblad nämner överlämnats till militära tjänstgöringsåldersutredningen. Denna utredning har samtidigt fått i uppdrag att se över befälsbehovet i flygvapnets freds- och krigsorganisationer. Enligt vad jag inhämtat arbetar utredningen för närvarande med målet att lägga fram förslag i befälsordningsfrågan under år 1971.

Om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.

Utredningen undersöker också möjligheterna att med förtur behandla frågan om fortsatt anställning av nu anställda fältflygare så att förslag i ämnet kan avges inom de närmaste månaderna.

I avvaktan på att frågan blir löst inrättades år 1969 ett antal tjänster för extra underofficerare avsedda för f. d. fältflygare. Skulle behov uppstå att bereda flera fältflygare möjlighet att stanna kvar i flygvapnet efter kontraktstidens utgång, innan beslut kan fattas på grundval av utredningens förslag, kommer jag att överväga att föreslå inrättandet av ytterligare sådana tjänster.

Beträffande åtgärder som vidtagits för flygnavigatörer i samband med att flygplan 32 Lansen utgår ur organisationen vill jag nämna följande.

Även efter det att flygplan 32 utgått ur krigsorganisationen bedöms ett begränsat antal flygnavigatörer komma att behövas för transportflygplan, helikoptrar och lätt attackdivision, såsom simulatorinstruktörer m. m. samt eventuellt för målflygverksamhet. Några andra behov av flygnavigatörer inom flygvapnet kan för närvarande inte förutses. Rekryteringen av flygnavigatörer har därför upphört.

Vid den tidpunkt då flygplan 32 helt avvecklats beräknas omkring 50 korttidsanställda flygnavigatörer kvarstå i tjänst. Huvuddelen av dessa torde kunna användas för att täcka det behov av flygnavigatörer som även därefter finns vid flygvapnet. Dessutom har dessa flygnavigatörer möjlighet att söka underofficersutbildning eller utbildning till trafikledare.

Frågan om flygnavigatörernas fortsatta verksamhet då flygplan 32 Lansen utgått ur organisationen är alltså inte något allvarligt problem. Enligt vad jag erfarit kommer chefen för flygvapnet så långt möjligt ta till vara det kunnande som dessa flygnavigatörer besitter.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag vill tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation.

Det har under flera år stått klart att nuvarande system med fältflygare är otillfredsställande både från personalens synpunkt och från flygvapnets. Institutionen inrättades 1946, och filosofin bakom den var att dåtida krigsflygplan krävde så mycket framför allt fysiskt, att en förare kunde syssla med detta endast under några få år. Sedan måste vederbörande omskolas till ett annat yrke. Det bedömdes också att det inte fanns så stort behov av pilotutbildad personal inom civilflyget, att en stor del kunde gå över dit. Fältflygarna fick i stället tänka sig en annan utbildning: till folkskollärare, verkmästare, ingenjörer m. m. Denna filosofi håller inte under nuvarande förhållanden. Dels har behovet av flygpersonal förändrats, dels har — kanske framför allt — flygvapnets krav på personalen förändrats.

Den dåvarande filosofin som byggde på att den enskilde piloten skulle utföra manövrer som krävde väldigt mycket av honom fysiskt, medan omdömet, svaret och beslutsfattandet åvilade divisionschefen, som ständigt var med i luften, gäller inte i dagens läge, då piloten ofta opererar ensam och själv fattar besluten. I dag är omdömet, skickligheten och erfarenheten utslagsgivande, medan de fysiska kraven inte är fullt lika stora som tidigare.

Det har därför länge stått klart att det vore rimligt att använda denna personal längre tid. Härtill kommer att det ställs större krav på utbildningen nu än tidigare. Det behövs nu mer allmän utbildning innan vederbörande antas till den grundläggande flygutbildningen, det tar längre tid att flyga in sig på de moderna flygplanen, och innan föraren är fullt operationsduglig bar det gått ganska många år. Summan av detta blir att det antal år en fältflygare kan få i praktisk tjänst blir rätt få. Det tar

Om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.

kanske fem år innan han blir operationsduglig, men vid 34 års ålder måste han enligt systemet lämna flygvapnet. I praktiken har det emellertid visat sig att flertalet fältflygare lämnar flygvapnet långt tidigare. De flesta vill fortsätta att flyga, och eftersom de vet att de vid 34 års ålder måste lämna flygvapnet, så söker de en annan tjänst så fort de får möjlighet därtill. Man kan inte vänta tills man blir 34 år och hoppas på att man då skall få en tjänst inom civilflyget. Åldersgränsen har alldeles uppenbart lett till att flygvapnet förlorat piloter mycket tidigare. Siffran 27 år har nämnts som medelålder på dem som lämnar flygvapnet. Då vederbörandes utbildning tar bortåt fem år, blir det i praktiken för flertalet bara tre—fyra år i aktiv tjänst.

Vi vet att denna utbildning förmodligen är den dyraste som finns i vårt land — kostnaderna per förare börjar närma sig en miljon kronor — och det blir då naturligtvis mycket stora kostnader för så få utnyttjade år. Det som ligger närmast till hands blir då att försöka utnyttja de utbildade flygförarna längre tid på krigsflygplan och att sedan också låta dem fylla andra funktioner i flygtjänst inom flygvapnet. De kan användas som flyglärare, förare av transportflygplan, i helikoptertjänst m. m.

Redan 1963, när fältflygarutredningen lades fram och när flygvapenchefen senare framförde ungefär samma argument som utredningen, framhölls att man borde tillvarata denna personal längre tid. Såvitt bekant har ingen motsagt utredningen.

Tyvärre har det nu gått sju år utan att bestämt besked har lämnats. Det är naturligtvis omöjligt att exakt säga hur många som har lämnat flygvapnet därför att de har varit osäkra på hur länge de skulle få stanna. "Vet jag att jag inte får stanna, så hoppar jag av så fort jag får en möjlighet." En annan siffra, som man lättare kan få fram, är en uppgift på hur många som har av-

skilts vid 34 års ålder, fastän de skulle ha velat fortsätta.

Statsrådets svar här i dag är enligt min mening positivt. Statsrådet redovisar vissa argument för att man inte har gjort något förut. Det sägs att tidigare utredningar inte har varit fullständiga och att man inte tog hänsyn till avgången till civil luftfart. Men just avgången till civil luftfart, alltså att flygvapnet har förlorat personal, har väl snarast varit ett argument för att medge långtidsanställning och inte ett argument mot.

Nu ligger frågan hos den s. k. militära tjänstgöringsåldersutredningen. Statsrådet tror att denna utredning för flygvapnet kan vara klar under 1971. Vi får verkligen hoppas det. Dock är det optimistiskt. Jämför man med vilken tid arméns motsvarande utredning höll på eller marinens utredning har hållit på, finner man att denna utredning tydligen skall arbeta fort, vilket naturligtvis är glädjande.

Statsrådet säger också att utredningen undersöker möjligheterna att behandla fältflygarfrågan med förtur. Det tror jag är väldigt angeläget. Det har för all del sagts flera gånger att frågan skall behandlas med förtur. Man får kanske uppfatta vad statsrådet här säger såsom ett löfte att så verkligen skall bli fallet och att utredningen skall göra ett försök att bryta ut frågan.

Det är alldeles uppenbart att det här gäller en grupp med speciella problem. Utredarna oroas av att vid långtidsanställning få personal som när den inte kan användas i flygtjänst — först i krigsflygplan och sedan i annan flygtjänst — skall placeras i marktjänst och då konkurrera med annan personal. Låt mig då säga två saker. För det första gäller det här mycket kvalificerad personal, som har fått en fin utbildning och som rimligen kan placeras på rätt många poster. För det andra dröjer det genom den hittillsvarande tidiga avgången åtminstone 15 år innan ett sådant problem kan bli akut, alltså att

Om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.

man får ett överskott på före detta fältflygare, som man inte vet vad man skall göra med.

Jag kommer så till det mest aktuella problemet. Ge ett besked till fältflygarna redan i dag! Säg att de får stanna i vapnet. Vi skall använda deras utbildning så länge det går, och de skall få stanna kvar till pensionsåldern. Inte bara de som närmar sig 34 års ålder utan även de yngre skall veta att när de uppnår 34 års ålder får de stanna. Då blir behovet att söka till civil tjänst mindre. De som hellre vill stanna i flygvapnet än att välja en annan bana kan då lugnt göra det. Jag tillåter mig verkligen att tolka statsrådets svar på denna punkt så att inte någon individ, innan beslut är fattat om det skall bli långtidsanställning eller inte, skall avstängas från flygvapnet av åldersskäl. Jag är övertygad om att den grupp det här gäller skulle vara mycket glad om den kan tolka statsrådets svar på det sättet.

Flygnavigatörerna utgör en speciell grupp, eftersom tjänsterna i deras nuvarande form inte längre behövs. Av statsrådets svar att döma verkar det dock som om flygvapnet har möjlighet att placera dessa människor och att utnyttja deras kunskaper. Det blir tydligen inte några problem för denna kategori, vilket jag självfallet hälsar med tillfredsställelse.

Herr talman! Jag vill återigen tacka statsrådet för svaret.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag behöver kanske inte tillägga så mycket. Ett par kommentarer bara.

Jag vill erinra om att många fältflygare vid unga år, d. v. s. i förtid, har lämnat flygvapnet sedan de har fått en grundläggande utbildning. Våra försök att med kontrakt binda dem för längre tid har övergivits. Det beror på att vi vid stor efterfrågan från det civila flygets sida inte har kunnat kon-

kurrera. Civilflyget betalar tyvärr mycket bättre än vad vi gör, och det är väl mera detta som har varit orsaken till avgången än ovissheten om framtiden. De många fall som jag känner till därför att man har skrivit till mig pekar på detta.

Vidare är det nog inte riktigt att säga att filosofin om att vi bara skall använda unga flygare helt har övergivits när det gäller våra nya flygplans typer. Jag misstänker att man ändå alltid kommer att ha en viss åldersgräns, även om alla tycks vara överens om att den nu kan sättas högre än vid 30—34 år. Detta har aktualiserat problemet om långtidsanställning för fältflygare eller rättare sagt en annan personalkategori.

Jag medger att utredningarna har tagit lång tid. Vid flera tillfällen under årens lopp har jag haft utredningsledarna hos mig för att få redogörelser för utredningsläget, eftersom det finns ett tryck från olika håll att få denna fråga definitivt löst. Jag har dock måst böja mig för de sakskalet och fakta utredningsmännen anfört, när de sagt att man inte kan isolera frågan om fältflygarna från problemet om den övriga flygande personalen och markpersonalen inom flyget.

Vi har dessutom, som alla vet, omorganisationer i gång inom flygvapnet. Fredsorganisationen minskas. Riksdagen har redan beslutat att lägga ned två flygflottiljer, och det kommer snart förslag om nedläggning av en tredje flottilj. Att definitivt lösa personalfrågorna innan man har överblick över den framtida freds- och krigsorganisationen är inte lätt, men vårt önskemål om att utnyttja den dyrbara utbildningen och de kunniga människor det här är fråga om inom flygvapnet är så starkt att vi i väntan på en ny organisation har gjort dessa provisorier som jag vet har uppskattats av fältflygarna.

Jag har i mitt svar antytt att skulle det finnas behov av ytterligare sådana extra underofficerstjänster som krävs så skall vi pröva det. Med det menar

Om tillvaratagande av flygförarutbildningen inom flygvapnet, m. m.

jag självfallet att om behovet verkligen finns, så är det ett önskemål från vår sida att behålla så stor del av personalen som kan nyttjas i den framtida freds- och krigsorganisationen.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Från en synpunkt tycker jag att det här är ett enkelt problem, därför att intressena sammanfaller så nära. Kan långtidsanställning ordnas, är det till fördel för individen, som får stanna i flygvapnet om han vill. Flygvapnet vinner också på det, därför att det blir mindre omsättning på folk och därmed större effektivitet. Och samhället vinner på att kostnaderna för flygutbildningen kommer till bättre nytta. När så många intressen sammanfaller borde en ordning ha kunnat komma till stånd som inte leder till mer eller mindre tragiska fall, då vederbörande inte längre kan få fortsätta trots att han i början av 1960-talet tyckte sig ha fått löften. Det är väl uppenbart att det under 1960-talet har inträffat en hel rad sådana fall.

Det är alldeles sant, som försvarsministern säger, att civilflyget konkurrerar med högre löner. Det gäller säkert i många fall, men samtidigt vet man ju att en del har lämnat flygvapnet och kommit till mer eller mindre skumma verksamheter, inte minst i andra länder. Hade de fått stanna i en säker tjänst här, hade de troligen hellre tagit den än valt att jobba i andra länder långt borta och i mycket osäkra företag för att få flygtid och annat med tanke på att vid senare tillfälle kunna söka till ett svenskt flygbolag. Det finns för all del inte många sådana fall, men de som har inträffat har ibland varit deprimerande.

Vidare säger försvarsministern att det är svårt att definitivt lösa denna fråga. Jag tror också att det är svårt, men just för att det är så många osäkra faktorer borde man ha kunnat finna en lösning som tillgodoser önskemålen från det rätt begränsade antal perso-

ner det ändå gäller. Jag är övertygad om att det kommer att bli ännu flera utredningar om fältflygarinstitutionen och om t.ex. förhållandet att det genom tillkomsten av det nya utbildnings-samhället inte längre går att rekrytera en så kvalificerad yrkesgrupp som krävs för moderna krigsflygplan med människor som inte gått igenom gymnasieskolan. Det är mycket troligt att man måste ställa andra intagningskrav, och gör man det blir det en avvägning mellan officerare och den nuvarande fältflygarorganisationen. Jag förmodar att det kommer utredningar även på den punkten.

Statsrådet nämnde flygvapnets totala behov av förare. Det är riktigt att det minskar genom organisationsförändringar, men samtidigt är vakansläket mycket hesvärande. Även med en mindre organisation under de närmaste åren kommer det därför att råda brist på förarpersonal. Följden blir att flygplan som vi köpt för dyra pengar kanske inte kan användas fullt ut för att vi inte har tillräckligt med förare, trots att det finns en grupp människor som har velat stanna kvar som förare men inte kunnat göra det för att utredningskvarnen malt för långsamt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av motionen nr 1240 hänvisades densamma, såvitt den avsåg ändring i tryckfrihetsförordningen, till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott motionen nr 1241.

Vid föredragning av motionerna nr 1242 och 1243 hänvisades desamma, såvitt de avsåg ändring i tryckfrihetsförordningen, till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtande nr 102, bevillningsutskottets betänkande nr 38, första lagutskottets utlåtanden nr 39 och 40, andra lagutskottets utlåtanden nr 38, 39 och 44—46, tredje lagutskottets utlåtanden nr 48 och 49, jordbruksutskottets memorial nr 26, utlåtande nr 29 samt memorial nr 34 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 33—37.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde statsutskottets utlåtande nr 88 skulle uppföras näst efter jordbruksutskottets utlåtande nr 25.

Anmälades och bordlades en av bankoutskottet jämlikt 21 § riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från Nordiska rådets svenska delegation inkommit framställning angående vissa anslagsöverskridanden och angående anslag för nästa budgetår, m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av proposition med förslag till grundlagsändringar, avseende ny utskottsorganisation för riksdagen, m. m. samt motioner;

nr 28, i anledning av motioner angående styrelseval till och insyn i kommunala bolag och stiftelser m. m.;

nr 29, i anledning av motioner angående den kommunala demokratin;

nr 30, i anledning av motioner om åtgärder för att fördjupa och stärka det svenska folkstyret;

nr 32, i anledning av proposition med förslag till ändring i regeringsformen m. m.; samt

nr 33, i anledning av Nordiska rådets svenska delegations skrivelse med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session, i vad skrivelsen hänvisats till konstitutionsutskottet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1970/71 till allmänna barnbidrag, m. m., jämte motioner; samt

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1970/71 till täckning av merkostnader för bidrag till sjukförsäkringen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 40, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m. jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet; samt

nr 41, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt, m. m., jämte motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motioner om industriellt utnyttjande av skogstillgångar i Norrlands inland;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av motioner om åtgärder mot luftförorening genom motorfordon; samt

Interpellation ang. en offentlig deklARATION mot våldsdemonstrationer

nr 47, i anledning av motion om föreskrift att endast s. k. lätt bränsle må användas för dieseldrivna fordon;

jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om ersättning till fiskare för inkomstbortfall på grund av kvicksilverförorening; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner om jämlikhet mellan arbetare och tjänstemän, m. m.;

nr 32, i anledning av motioner om åtgärder för att fördjupa företagsdemokratin, m. m. och om en allmän inventering av arbetsplatsmiljön; samt

nr 38, i anledning av motion om åtgärder i syfte att underlätta för anställda att deltaga i fackligt och politiskt arbete.

Interpellation ang. en offentlig deklARATION mot våldsdemonstrationer

Herr ÅKERLUND (m) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Nya politiska demonstrationer med inslag av allt större våld har de senaste veckorna ägt rum på olika platser i vårt land. Även om de just nu huvudsakligen riktat sig mot den amerikanske ambassadören och det land han representerar måste framhållas, att våldsdemonstrationer på andra håll i världen t. ex. i Frankrike och Västtyskland, Mexiko och Sydamerikas länder riktat sig även mot andra personer och samhällen. Det är alltså våldsinslaget i de politiska demonstrationerna, som numera nått vårt land och synes vinna anslutning av vissa politiska kretsar. En utveckling av detta slag är, om den får fortgå ohämmad, ägnad inge de allvarligaste farhågor för framtiden.

Det är samhällets både plikt och rätt att stävja det politiska våldet. Hittills har myndigheterna förlitat sig på po-

lisens förmåga därvidlag. Det är emellertid helt klart, att exempelvis vid attacken mot det amerikanska kulturcentrat polisen blev överrumplad och var alldeles otillräcklig för att avvärja nidsningsdådet. Vid andra tillfällen i Stockholm, Göteborg och Malmö har skadegörelse visserligen kunnat förhindras men handgemäng likväl uppstått. Otivvelaktigt har polisen gjort sitt allra bästa och utträttat ett gott arbete. Det är inte dess fel, om den känner sig otillräcklig eller möjligen ansträngd till bristningsgränsen. Det är i stället medborgarnas och samhällets sak att stödja polisen i dennas beträngda läge.

Regeringen, som är närmast ansvarig för säkerheten, har tyvärr alltför länge tövat med ett klart ställningstagande mot våldsaktionerna och en energiskt ådagalagd reaktion däremot. Vid den utrikespolitiska debatten gjordes dessbättre dock ett uttalande, vari regeringen fördömde de förolämpande uppträden, som den amerikanske ambassadören utsatts för av som det heter i regeringsdeklarationen "lymlar". Med erkännande av reaktionen är tillgripandet av våldet dock allvarligare än de för visso förkastliga förolämpningarna. Därtill förefaller det som ovanlet av uttrycket "lymlar" inte varit det i allo lämpligaste. Det som samhället har anledning reagera hårdast mot är inte den politiskt vilseförda ungdomen, de s. k. lymlarna, utan det är emot dem, som rekommenderar och organiserar våldet.

Regeringen bör därför som ett första steg avge en offentlig deklARATION med tillkännagivande att våld i samband med politiska demonstrationer är strängeligen förbjudet och kommer att med kraft beivras. Denna deklARATION bör ledarna för riksdagspartierna: moderata samlingspartiet, folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna inbjudas att biträda. Samtliga partiordförande bör med sin närvaro i nyhetsmediet TV och med sina namn i pressen bekräfta sitt avståndstagande

Interpellation ang. statsbidrag till enskilda yrkesskolor

från våldshandlingar i samband med politiska demonstrationer.

Först om en bättring inte nås med en dylik aktion bör man beträda den väg som valts för bekämpande t. ex. av narkotikalangningen, nämligen åtal och skärpta straff. Det är även i dessa fall de "politiska langarna" och inte ungdomen det gäller att komma åt.

Under hänvisning till det anförda anholder jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Är regeringen villig att taga initiativet till samt inbjuda ledarna för moderata samlingspartiet, folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna att gemensamt med regeringen avge en offentlig deklARATION mot våldsdemonstrationer?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. statsbidrag till enskilda yrkesskolor

Ordet lämnades härefter till herr WALLMARK (m), som yttrade:

Herr talman! I skrivelse den 16 februari 1970 har kungl. skolöverstyrelsen

genom kanslibeslut på grundval av en intern utredning föreslagit Kungl. Maj:t att statsbidraget till 42 statsunderstödda enskilda yrkesskolor skall upphöra. Med hänsyn till det angelägna behov många av dessa skolor har fyllt och även i framtiden kan väntas fylla för näringslivet från rekryteringssynpunkt och för den enskilde eleven från utbildningssynpunkt är regeringens eventuella beslut i ärendet av mycket stor betydelse.

Med anledning härav anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Avser statsrådet låta skolöverstyrelsens förslag gå ut på remiss till berörda instanser för yttrande innan beslut fattas?

2. Avser statsrådet underställa riksdagen ärendet för beslut?

Även denna anhållan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.30.

In fidem

Solveig Gemert